

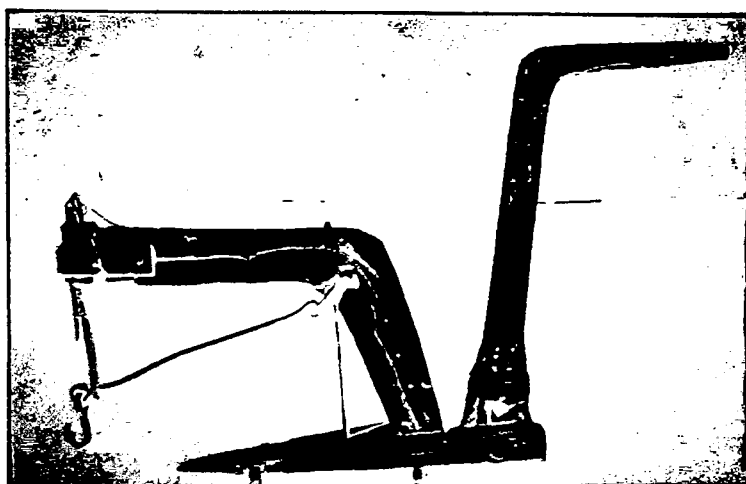
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΔΡΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ & ΑΡΧΕΙΟΥ, όρ. 4

ΕΥΑΓΓΕΛΗΣ ΑΡ. ΝΤΑΤΣΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΓΙΑΝΝΙΝΑ 1981

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000133857

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Φωτογραφίες : Γιώργος Ρίζος

Τυπογραφεία — Offset — Φωτοστοιχειοθεσία

Γ. ΤΣΟΛΗ — Γιάννινα, Τηλ. 26.536 - 22.877

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΔΡΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ & ΑΡΧΕΙΟΥ όρ. 4

ΕΥΑΓΓΕΛΗΣ ΑΡ. ΝΤΑΤΣΗ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΟΥ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΓΙΑΝΝΙΝΑ 1981

TABLET A AND BOUNDARY MARKERS OF QUARTY 7342

BY THE U.S. GEOLOGICAL SURVEY, WASHINGTON, D.C.

UNITED STATES GEOLOGICAL SURVEY

KATAVOTOS

THE BOUNDARY MARKERS

OF QUARTY 7342

U.S. GEOLOGICAL SURVEY

1950

ΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΛΟΥΚΑΤΟ

STATE OF TEXAS
COUNTY OF DALLAS

← →

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Α' ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΤΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

1. ΠΟΛΕΜΙΚΑ	15
2. ΚΥΝΗΓΗΤΙΚΑ	16
3. ΑΛΙΕΥΤΙΚΑ	17
4. ΠΟΙΜΕΝΙΚΑ	18
5. ΓΕΩΡΓΙΚΑ	20

Β' ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ

1. ΔΙΑΤΡΟΦΗ	24
α' κτηνοτροφικά	
β' γεωργικά	
2. ΚΑΤΑΠΟΣΗ ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΩΝ	29
3. ΚΛΩΣΤΟΨΦΑΝΤΙΚΗ	30
α' σύνεργα κλωστικής	
β' σύνεργα ύφαντικής	
γ' σύνεργα πλεκτικής	
δ' σύνεργα ραπτικής	
4. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ	43

Γ' ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

1. ΔΙΑΤΡΟΦΗ	44
α' κατανομή	
β' μέσα παρασκευής φαγητού	
2. ΚΑΤΑΠΟΣΗ ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΩΝ	64
3. ΝΤΥΣΙΜΟ	67
α' ένδymατα	
β' κοσμήματα	
γ' εξαρτήματα μετακίνησης	
4. ΑΤΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΠΟΙΗΣΗ — ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ	89
5. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ	92
6. ΟΙΚΟΣΚΕΥΗ	
α' έπιπλα	

β' καλύμματα

γ' φωτιστικά

δ' θερμαντικά

ε' μεταφορικά

στ' διακοσμητικά

7. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ 115

8. ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ 116

α' παιχνίδια

β' Μουσικά όργανα

γ' θέατρο

9. ΛΑΤΡΕΙΑ 121

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΩΝ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Ίδρυση του Μουσείου

Το Λαογραφικό Μουσείο και Ἀρχεῖο του Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων ιδρύθηκε τὸ 1964, με πρωτοβουλία τοῦ πρώτου καθηγητῆ τῆς Λαογραφίας Δημητρίου Λουκάτου. Τὸ 1973, με πρόταση τοῦ καθηγητῆ τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, Νικολάου Παναγιωτάκη, πὸ εἶχε τὴν ἀνάθεση τῆς ἔδρας τῆς Λαογραφίας, ἡ Σχολὴ εἰσηγήθηκε τὴ νομικὴ κατοχύρωσή του. Ὁ καθηγητὴς Μιχάλης Μερακλῆς, διάδοχος τοῦ Δημ. Λουκάτου, προώθησε τὸ ζήτημα ἔτσι, με τὸ Π. Δ. ἀρ. 80, πὸ δημοσιεύτηκε στὸ Φ.Ε.Κ. ἀρ. 30 τ. Α' τῆς 3 - 2 - '77, ιδρύθηκε στὸ Πανεπιστήμιο, Λαογραφικό Μουσείο καὶ Ἀρχεῖο * καὶ Μουσείο Ἐκμαγείων καὶ Ἀντιγράφων.

Ὁ χαρακτήρας τοῦ Μουσείου

Ὁ ἰδρυτὴς του ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐπιδίωξε νὰ διαμορφωθεῖ ὁ ἰδιαίτερος (λαογραφικὸς - ἔθνογραφικὸς) χαρακτήρας του : τὰ κριτήρια τῆς συγκέντρωσης τῶν ἀντικειμένων δὲν ἦταν αἰσθητικά, ὅπως συμβαίνει με τὰ

* Παράλληλα με τὴν ἰδρυση τοῦ Μουσείου ὁ Δημ. Λουκάτος, κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας του στὴν ἔδρα τῆς Λαογραφίας (1964 - 1969), συγκέντρωσε μέσω τῶν φοιτητῶν του πλούσιο ἀρχεῖο ἀπὸ ἕλικό, πὸ καλύπτει τοὺς τομείς τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἐθνικῆς Λαογραφίας. Τὸ ἕλικό αὐτὸ εἶναι δεμένο σὲ 53 ὀγκώδεις τόμους (βλ., σχετικά, Μηνῶ Ἀλ. Ἀλεξιάδη, *Ἡπειρωτικὰ Χειρόγραφα Λαογραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων*, Ἰωάννινα 1980). Ἐπίσης ὁ Δημ. Λουκάτος ἔθεσε τὶς βάσεις γιὰ τὴ συγκρότηση Φωτογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ Ἀρχείου Λαϊκῆς Μουσικῆς (μαγνητοφωνήσεις ἐθνομουσικῶν τραγουδιῶν, δισκοθήκη). Ὁ ἐμπλουτισμὸς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου συνεχίστηκε καὶ ἀπὸ τοὺς διαδόχους του. Ἐτσι κατὰ τὸ διάστημα πὸ εἶχε τὴν ἀνάθεση τῆς ἔδρας τῆς Λαογραφίας ὁ Νικ. Παναγιωτάκης (1971 - 1973) συγκεντρώθηκαν 7 τόμοι ἀρχεῖο ἀπὸ ἕλικό, καὶ ἀπὸ τὸ 1975, ὅποτε ἐκλέχτηκε καὶ διορίστηκε ὁ Μιχ. Μερακλῆς, συγκεντρώθηκαν ὡς σήμερα 9 τόμοι. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ πὸς ἡ ἔδρα τῆς Λαογραφίας, γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότερη καταγραφή καὶ διάσωση τοῦ λαογραφικοῦ ἕλικό ἐξοπλίστηκε με πέντε φωτογραφικὲς μηχανὲς, μιὰ κινηματογραφικὴ μηχανὴ λήψεως καὶ τέσσερα δημοσιογραφικὰ μαγνητόφωνα.

κυριότερα Μουσεία (Μπενάκη, Λαϊκής Τέχνης κλπ.), πού ξεκίνησαν ως συλλογές ωραίων και πολύτιμων αντικειμένων. Ἀπεναντίας στόχος τοῦ Λ.Μ.Π.Ι. ἦταν και εἶναι ἡ συλλογή και ἡ ἔκθεση ἀντικειμένων πού ἀντιπροσωπεύουν ὅλες τίς μορφές και τίς δραστηριότητες τῆς ζωῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Σέ κάθε κύκλο δραστηριοτήτων ἐπιδιώχτηκε νά ἀντιπροσωπεύονται ὅλες οἱ κοινωνικές τάξεις και οἱ τεχνικές δυνατότητες τῶν ἀνθρώπων. Ἐνδιαφέρουν ἐξάλλου τόσο τά μέσα παραγωγῆς και τά μέσα και οἱ τρόποι ἐπεξεργασίας τῶν πρώτων ὑλῶν, ὅσο και τά προϊόντα αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν, ἀνεξάρτητα ἄν εἶναι κατασκευασμένα ὑπό φτηνὸ ἢ ἀκριβὸ ὑλικό, ἄν εἶναι ἄτεχνα ἢ ἔντεχνα, ἄσχημα ἢ ὡραία. Ἐνδιαφέρει π.χ. και τὸ ροκόξυλο ἀρ. 204, πού εἶναι φτιαγμένο ἀπὸ χαρτόνι και ντυμένο μὲ ὕφασμα και τὸ ξυλόγλυπτο ἀρ. 202, πού ἐκτὸς ἀπὸ χρηστικὸ ἀντικείμενο εἶναι ταυτόχρονα και ἔργο τέχνης. Μὲ βάση αὐτὲς τίς ἀρχές ἐγινε και γίνεται ὁ ἐμπλουτισμὸς του.

Κατάταξη τῶν ἀντικειμένων

Τά ἀντικείμενα πού ἀπαρτίζουν τὴ μικρὴ συλλογὴ τοῦ Λ.Μ.Π.Ι. — δείγματα ὅλα τοῦ προβιομηχανικοῦ «παραδοσιακοῦ» τρόπου ζωῆς — εἶναι περίπου 530. Στὴν πλειονότητά τους προέρχονται ἀπὸ προσφορὲς φοιτητῶν και ἄλλων δωρητῶν και ἀντιπροσωπεύουν ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Χρονικὰ καλύπτουν τὴν ἐποχὴ ἀπὸ τά τέλη τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰῶνα ὡς τίς μέρες μας.

Ὁ χαρακτήρας τοῦ Μουσείου, ὅπως ὀρίζεται πιὸ πάνω, καθόρισε και τὸν τρόπο τῆς ταξινόμησης και τῆς ἀντιμετώπισης τῶν ἀντικειμένων. Ἡ κατάταξη δηλ. ἐνὸς ἀντικειμένου σὲ μιὰ κατηγορία γίνεται μὲ βασικὸ κριτήριον τὴ χρήση του και ὄχι ἄλλα γνωρίσματά του, ὅπως λ.χ. εἶναι τὸ ὑλικὸ κατασκευῆς του ἢ ἡ καλλιτεχνικὴ του ἀξία. Για παράδειγμα ἡ ρόκα κατατάσσεται στὰ ἀντικείμενα μὲ τὰ ὁποῖα γίνονταν ἡ μετατροπὴ τοῦ μαλλιῦ σὲ κλωστή, στὴν κατηγορία δηλ. τῶν ἀντικειμένων πού χρησίμευαν για τὴν ἐπεξεργασία και τὴ μεταποίησιν τῶν πρώτων ὑλῶν, και ὄχι στὴν κατηγορία τῶν ξυλόγλυπτων. Για τὴ γυναίκα πού ἐγενεθε τὸ μαλλί, ἢ ρόκα, ὅσο περίτεχνα κι ἄν ἦταν δουλεμένη, στὴ συνείδησή της ἦταν πρώτα ἀπ' ὅλα ἕνα ἐργαλεῖο, ἀπαραίτητο για τὸ κλώσιμο τοῦ μαλλιῦ και ποτὲ ἕνα διακοσμητικὸ ἀντικείμενο πού θὰ κρεμοῦσε στὸν τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ της.

Ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς ἀντίληψης εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι, ὅταν πιά δὲν τῆς χρειαζόταν γιατί μποροῦσε νά ἀγοράσει ἔτοιμο κλωσμένο μαλλί ἀπὸ τὸ λαναριστήριο τῆς γειτονικῆς πόλης, τὴν πουλοῦσε στὸν περαστικὸ παλιατζή.

Μὲ βασικὸ λοιπὸν κριτήριον τῆ χρήσης, τὰ ἀντικείμενα τοῦ Λ.Μ.Π.Ι. χωρίζονται σὲ τρεῖς βασικὲς κατηγορίες :

- A. ΠΡΟΣΚΤΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΓΑΘΩΝ : Ἐδῶ κατατάσσονται ὅσα ἀντικείμενα ἐπινοήθηκαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότερη ἐπέμβασή του στὴ φύση καὶ συνεπῶς τὴν πιὸ πλούσια παραγωγή πρώτων ὑλῶν.
- B. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ : Ἐδῶ κατατάσσονται ὅσα ἀντικείμενα ἐπινόησε ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν μεταποίηση καὶ ἀξιοποίηση τῶν πρώτων ὑλῶν.
- Γ. ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ : Ἐδῶ κατατάσσονται ὅλα τὰ ἀντικείμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς ποὺ συνθέτουν τὸ σύνολο τῶν πρακτικῶν, πνευματικῶν καὶ αἰσθητικῶν ἀναγκῶν καὶ κατακτῆσεων τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὰ δημιούργησαν καὶ τὰ χρησιμοποίησαν.

Κάθε κατηγορία, μὲ βάση πάντοτε τὰ ἀντικείμενα ποὺ ὑπάρχουν στὸ Λ.Μ.Π.Ι. χωρίζεται σὲ ὑποκατηγορίες, ποὺ ἀκολουθοῦν σὲ γενικὲς γραμμὲς τὸ διάγραμμα κατάταξης ποὺ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τὸν Andre Leroi-Gourhan, στὸ βιβλίο του: *Milieu et techniques*.¹ Σὲ κάθε κατηγορία, γίνεται προσπάθεια νά κατατάσσονται τὰ ἀντικείμενα μὲ βάση τὴ χρηστικὴ προτεραιότητα. Γιὰ τὸ καθένα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ μὲ τὸν ὁποῖο εἶναι καταχωρημένο στὸ βιβλίο εἰσαγωγῆς τοῦ Μουσείου, δίνονται τὰ βασικὰ στοιχεῖα ποὺ συνιστοῦν τὴν ταυτότητά του : διαστάσεις, προέλευση καὶ χρονολόγηση ὅταν ὑπάρχουν σαφεῖς ἐνδείξεις, ἢ περιγραφή του (ὕλικό κατασκευῆς, μορφολογικά γνωρίσματα σὲ σχέση μὲ τὴ χρήση του, σχῆμα, διακόσμηση) καὶ ἡ εἰδικὴ χρήση του.

Σὲ ὅσες περιπτώσεις ἓνα ἀντικείμενο ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ περισσότερα δείγματα, προτάσσεται μικρὸ εἰσαγωγικὸ κείμενο μὲ τὰ μορφολογικὰ γνωρίσματα καὶ τὴ χρήση τους. Ἀκόμη ὅπου τὰ ἀντικείμενα μιᾶς κατηγορίας ἐπιτρέπουν μιὰ πιὸ συνολικὴ θεώρηση προτάσσεται συνοπτι-

1. André Leroi - Gourhan, *Milieu et techniques* éd. Albin Michel, Paris 1973².

κό κείμενο με τὰ γενικά γνωρίσματα αὐτῆς τῆς κατηγορίας (π.χ. ἐνδυμασίες, κοσμήματα κλπ.).

Τελειώνοντας θέλω νὰ ἐχαριστήσω γιὰ τίς χρήσιμες παρατηρήσεις καὶ ὑποδείξεις ποὺ ἔκαναν σὲ μιὰ πρώτη φάση τοῦ κειμένου αὐτῆς τῆς ἐργασίας, τὸν καθηγητὴ Μιχάλη Μερακλή, τὸν καθηγητὴ Δημήτριο Λουκάτο, τὸν Ἄγγελο Δεληβορριά, διευθυντὴ τοῦ Μουσείου Μπενάκη καὶ τὴν Πόπη Ζώρα, διευθύντρια τοῦ Μουσείου Λαϊκῆς Τέχνης.

Α' ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΤΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

1. ΠΟΛΕΜΙΚΑ (ΟΠΛΑ)

Λαβή

Ἄρ. 270, ὕψος 5 ἐκ. πλάτος 5 ἐκ.

Μπρούτζινο ἡμισφαιρικό κάλυμμα, μὲ ἐπίπεδη κορυφή καὶ ἀπολήξει-
στά πλάγια γιὰ τὴ στερέωσή του σὲ μάχαιρα ἢ σπάθα. Εἶναι χυτὴ καὶ ἡ
ἐξωτερικὴ ἐπιφάνειά της ἔχει ἀνάγλυφα διακοσμητικὰ φυτικά σχέδια.

Γαρμπί

Ἄρ. 76, μῆκος 42 ἐκ.

(Παραμυθιά Θεσπρωτίας)

Ἄπὸ ἀτσάλι. Ἔχει σχῆμα βέργας μὲ λαβὴ τονισμένη καὶ διακοσμη-
μένη μὲ λεπτὰ ἀνάγλυφα σχέδια. Τὸ ἐνεργὸ ἄκρο μπαίνει σὲ εἰδικὴ θήκη·
κρεμιέται ἀπὸ μικρὸ κινητὸ κρίκο, ποὺ βρίσκεται στὴν κορυφὴ τῆς λα-
βῆς. Μὲ αὐτὸ τὸ ὄργανο γέμιζαν τὰ ντουφέκια καὶ τρόχιζαν τὰ σπαθιά.

Παλάσκες

Θῆκες ἀπὸ μέταλλο ἢ δέρμα σὲ τετράγωνο ἢ ὀρθογώνιο σχῆμα, μὲ
καπάκι στὸ πάνω μέρος. Ἦταν ἀπαραίτητο ἐξάρτημα τοῦ παραδοσια-
κοῦ ὀπλισμοῦ. Τίς χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ τοποθετοῦν μέσα μαρούτη
ἢ φυσίγγια. Οἱ πεζοὶ τίς φοροῦσαν στὴ ζώνη τους, ἐνῶ οἱ ἔφιπποι τίς κρε-
μοῦσαν στὸ στήθος μὲ δερμάτινα λουριά.

Παλάσκα (πίν. 1).

Ἄρ. 148, ὕψος 10 ἐκ., μῆκος 11 ἐκ., πλάτος 3 ἐκ.

(Κορύτιανη Γιαννίνων)

Μπρούτζινη, χυτὴ. Τὸ σχῆμα της ἐγγράφεται σὲ τετράγωνο. Ἡ μπρο-
στινὴ ὄψη ἔχει πλούσια, ἀνάγλυφη διακόσμηση : στὸ κέντρο, σὲ διαγώ-
νια διάταξη, εἰκονίζεται ἔφιππος πολεμιστῆς μὲ φουστανέλα· στὸ δεξι-
οῦ χέρι κρατᾷ τὸ χαλινάρι τοῦ ἀνασηκωμένου στὰ πίσω πόδια ἀλόγου
του, ἐνῶ τὸ ἀριστερὸ τὸ ἔχει ὑψωμένο. Ἡ κεντρικὴ παράσταση πλαισιώ-
νεται ἀπὸ ἀνθοφόρα κλαδιά, πουλιά, καὶ δυὸ λιοντάρια τοποθετημένα
ἀντικρουστὰ στὴ βάση. Ἔχει χαραγμένη τὴν ἐπιγραφή : 1848 Μαρτ. 25

Γεώργ. Μάντζιο.

Παλάσκα

Ἄρ. 325, ὕψος 10 ἐκ., μήκος 10 ἐκ., πλάτος 3,5 ἐκ.

Μπρούτζινη, χυτή. Τὸ σχῆμα τῆς ἐγγράφεται σὲ τετράγωνο. Στὸ κέντρο παριστάνεται γυναικεία μορφή με ἀνασηκωμένα χέρια ποὺ κρατοῦν κέρατα Ἀμαλθείας. Πλαισιώνεται ἀπὸ πουλιά, σπεῖρες, καὶ ἄλλα δύο κέρατα τοποθετημένα ἀντικρυστὰ στὴ βάση.

Μπάλα

Ἄρ. 525, διάμετρος 8 ἐκ.

Σιδερένια συμπαγῆς σφαῖρα. Εἶναι ἐξάρτημα πολυβόλου κανονιοῦ. Βρέθηκε στὸ χωριὸ Ἀνθοχώρι Γιαννίνων, μετὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο.

2. ΚΥΝΗΓΗΤΙΚΑ

Δόκανο (πίν. 1)

Ἄρ. 233, μήκος 60 ἐκ. διάμετρος στεφάνης 28 ἐκ.

(Βρασὰ Λαγκαδᾶ)

Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα σιδερένιο στεφάνι ποὺ καλύπτεται με λινάτσα, μιὰ σιδερένια ἀλυσίδα με διπλὸ γάντζο στὴν ἄκρη καὶ δυὸ σιδερένια ἡμικυκλικὰ στελέχη ποὺ κλείνουν ἐρμητικὰ με εἰδικὸ μηχανισμό. Τὸ δόκανο χρησίμευε γιὰ νὰ συλλαμβάνονται ἄγρια ζῶα, κυρίως λύκοι καὶ ἀλεπούδες.

Τσάγκρα

Ἄρ. 88, μήκος 20 ἐκ. ὕψος 11 ἐκ.

(Ρόδος)

Ξύλινη ὀρθογώνια βάση, με ξύλινα ἡμικυκλικὰ πλαῖνά, ποὺ ἐνώνονται μεταξύ τους με πυκνοβαλμένα λεπτὰ σύρματα. Τὸ στόμιο ἔχει παγιδευτικὸ μηχανισμό. Χρησίμευε γιὰ τὴ σύλληψη τῶν ποντικιδῶν.

Σφεντόνα

Ἄρ. 26, μήκος 110 ἐκ.

Ἀπὸ δέρμα σὲ σχῆμα ὠοειδές, καὶ σπάγγο δεμένο στὶς ἄκρες τοῦ δέρματος. Μέσα στὸ κοίλωμα ποὺ σχηματίζεται, δταν τὸ ὄλο σύστημα κρατιέται τεντωμένο με τὰ δυὸ χέρια, τοποθετεῖται μικρὴ πέτρα ποὺ ἐκσφενδονίζεται, μόλις ἀφεθεῖ ἐλεύθερο τὸ δέρμα ποὺ τὴν συγκρατεῖ. Με τὴν

σφεντόνα κυνηγοῦν, κυρίως τὰ μικρὰ παιδιὰ, ἀγριοπούλια.

3. ΑΛΙΕΥΤΙΚΑ

Πετονιά

Ἄρ. 466, διάμετρος 7 ἐκ. πλάτος 2 ἐκ.

Ἄπο φελλό. Ἔχει σχῆμα κυκλικό, με τρύπα στο κέντρο, ὅπου στερεώνεται καὶ τυλίγεται ἡ λεπτή καὶ διάφανη (ἀπὸ νάυλον) κλωστή· στὴν ἄλλη ἄκρη της δένεται τὸ μικρὸ σιδερένιο ἀγκίστρι με τὸ δόλωμα. Τὴν χρησιμοποιοῦν κυρίως οἱ ἐρασιτέχνες ψαράδες.

Πετονιά (πίν. 2)

Ἄρ. 473, μήκος 18 ἐκ.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἐξῆς μέρη : τὸ κυρίως δόλωμα, τὴ χοντρή κλωστή καὶ τὸν φελλό, στὸν ὅποιο εἶναι δεμένη καὶ τυλιγμένη ἡ κλωστή. Τὸ δόλωμα εἶναι κυλινδρικό ξύλο, μήκους 18 ἐκ. πὺρ ἡ μιὰ ἄκρη του ἐνισχύεται ἀπὸ σιδερένιο δακτύλιο· στὴν ἄλλη ἄκρη του εἶναι σταθερὰ προσαρμωσμένα με πυκνοτυλιγμένο σπάγγο, δεκατέσσερα ἀγκίστρια με ἐλεύθερες τὶς ἀπολήξεις τους σὰν μισόκλειστη ὀμπρέλα. Στὸ ξύλο περνοῦν ψάρι ὀλόκληρο (συνήθως γόπα). Τὸ σύνεργο αὐτὸ χρησιμεύει γιὰ τὸ ψάρεμα τῆς γόπας.

Σαῖτα

Ἄρ. 181, μήκος 18 ἐκ.

Ξύλινη. Ἡ μιὰ ἄκρη της καταλήγει σὲ δυὸ μικρὰ πτερύγια πὺρ ἀπέχουν στὴ βάση τους 1 ἐκ. καὶ στὴν κορυφή τους 2 ἐκ. Ἡ ἄλλη ἄκρη ἐπιμηκύνεται, σχηματίζοντας ἰσοσκελὲς τρίγωνο. Ἄπο τὴ βάση τοῦ τριγώνου καὶ σὲ μήκος 5 ἐκ. σχηματίζεται ὀρθογώνιο ἄνοιγμα· στὴ μέση τοῦ κενοῦ πὺρ διαμορφώνεται ἔτσι, ὑπάρχει ὡς προέκταση τοῦ κορμοῦ ξύλινη χοντρή βελόνα πὺρ σταματᾷ 5 ἐκ. κάτω ἀπὸ τὴ βάση τοῦ τριγώνου. Με αὐτὸ τὸ ἐργαλεῖο οἱ ψαράδες πλέκουν καὶ ἐπιδιορθώνουν τὰ δίχτυα τους.

Πεζόβολο

Ἄρ. 427, διάμετρος μ. καὶ 250 ἐκ.

Κυκλικὸ δίχτυ. Στὶς ἄκρες του, κατὰ διαστήματα εἶναι, δεμένα μικρὰ συμπαγή σίδερα, βαρίδια, καὶ μιὰ χοντρή τριχιά περασμένη γύρω - γύρω,

πού σουρώνει. Με τὸ πεζόβολο ψαρεύουν σὲ τρεχούμενα νερά (ποτάμια κλπ.).

Σύνεργο

Ἄρ. 468, μήκος 80 ἐκ. πλάτος 12 ἐκ.

Λινάτσα διπλωμένη καὶ ραμμένη. Οἱ δυὸ ἄκρες τῆς εἶναι δεμένες με δυὸ τριχιές πού ἐνώνονται σὲ μία, ἢ ὁποία καταλήγει σὲ χοντρό ξύλινο κρίκο. Εἰδικὴ χρῆση ἄγνωστη.

Σύνεργο

Ἄρ. 472, μήκος 32 ἐκ.

Εἶναι φούντα ἀπὸ ἀγριόχορτο με λεπτὲς ἴνες. Ἡ λαβὴ τῆς εἶναι πλεγμένη ἀπὸ τὸ ἴδιο χόρτο καὶ βαμμένη με πράσινο χρῶμα. Στὴν κορυφὴ τῆς ἔχει θηλιά ἀπὸ τὴν ὁποία κρεμιέται ἢ δένεται. Εἰδικὴ χρῆση ἄγνωστη.

Ματισιές

Ἄρ. 471, μήκος 26 ἐκ.

Δείγματα ἀπὸ διάφορους τρόπους δεσίματος τῆς τριχιᾶς : σταυρωτή, ματισιὰ με καρυδόκομπο, σταυρόκομπος, ἀπλὸς καὶ διπλὸς ναυτικὸς κόμπος, κόμπος μαργαρίτα.

4. ΠΟΙΜΕΝΙΚΑ

Γκλίτσες

Εἶναι μεγάλα ξύλινα ραβδιά, με ὀριζόντια λαβὴ στὴν κορυφὴ πού μοιάζει με κεφαλαῖο τελικὸ S, καὶ ἔχει πῶς μεγάλη τὴν πάνω ὀριζόντια κέραία. Κατασκευάζεται συνήθως ἀπὸ ξύλο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σίδηρο ἢ κέρατο ζώου. Ἀπαραίτητο ἐξάρτημα τῶν τσοπάνηδων. Τὶς χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ συγκέντρωνουν καὶ νὰ κατευθύνουν με ποικίλους τρόπους τὰ γιδοπρόβατα, νὰ ἀκουμποῦν ὅταν κουράζονται, νὰ ἀμύνονται ὅταν τοὺς ἐπιτίθενται σκυλιά, νὰ τραβοῦν καὶ νὰ φέρνουν κοντὰ τοὺς ξέμακρα κλαδιά.

Γκλίτσα

Ἄρ. 400, μήκος 147 ἐκ.

Ἄπὸ κλαδὶ δέντρου, κατὰ διαστήματα διαφαίνονται οἱ κόμποι ἢ λαβὴ τῆς ἀπὸ κέρατο κατσίκας, σὲ σχῆμα S.

Γκλίτσα (πιν. 2)

Ἄρ. 361, μήκος 1 μ. καὶ 8 ἐκ.

Ἐχει ξεχωριστὴ λαβή, σὲ σχῆμα S : τὸ ὀριζόντιο τμήμα της παριστάνει ὀλόγλυφο κεφάλι δράκοντα, πὸ στὸ ἀνοιχτὸ στόμα του κρατᾶει ἀνθρώπινο κεφάλι· στὸ κατακόρυφο τμήμα της πὸ μοιάζει μὲ οὐρὰ δράκοντα παριστάνεται ὀλόσωμη ἀνθρώπινη μορφή καθισμένη σὲ καρέκλα νὰ παίξει φλογέρα.

Λαβὴ γκλίτσας.

Ἄρ. 431

Ξύλινη, σὲ σχῆμα S, μὲ ἀπλὴ στικτὴ διακόσμηση.

Κουδούνια

Εἶναι μεταλλικὰ ἀντικείμενα ἀπὸ χαλκὸ, μπροῦντζο ἢ ἐπιχαλκωμένη λαμαρίνα. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸ κυρίως σῶμα πὸ μοιάζει μὲ κύπελο ἀνεστραμένο καὶ ἓνα δεῦτερο μικρὸ, κινητὸ, μεταλλικὸ ἀντικείμενο πὸ κρέμεται στὸ ἐσωτερικὸ του, ἐξέχοντας ἀπὸ τὸ χεῖλος τοῦ στομίου του καὶ καθὼς χτυπάει σ' αὐτὸ, παράγει μουσικὸ ἦχο. Στὴν κορυφὴ τους, ἔχουν μεταλλικὴ θηλιά, ἀπὸ τὴν ὁποία, μὲ ξύλινη ἢ δερμάτινη λαιμαριὰ ἢ ἀλυσίδα, δένονται στὸ λαιμὸ τῶν ζῶων. Διακρίνονται σὲ τέσσερα εἶδη : τὰ *κουδούνια*, τὰ *τσοκάνια*, τοὺς *κύπρους*, καὶ τὰ *σφαιρικὰ κουδούνια*. Χρησιμεύουν ὡς ἠχητικά, μουσικὰ ἢ ἀποτρεπτικὰ ἀντικείμενα. Εἶναι ἀπαραίτητο ἐξάρτημα τῶν κοπαδιῶν.

Κουδούνια

Ἄρ. 245

(Κατερίνη)

Σειρά, *ἀρμάτα*, ἀπὸ 15 ἐπιχαλκωμένα σφυρήλατα *κουδούνια*. Τὸ μεγαλύτερο ἔχει ὕψος 18 ἐκ. καὶ τὸ μικρότερο 3 ἐκ. Τὸ σχῆμα τους μοιάζει μὲ σφαῖρα πὸ στενεύει στὸ κάτω μέρος, σχηματίζοντας λαιμὸ καὶ στόμιο· στὸ ἐσωτερικὸ τους κρέμεται μικρὴ μεταλλικὴ βέργα, τὸ *γλωσσίδι* πὸ ἐξέχει ἀπὸ τὸ στόμιο 2 ἐκ. Μὲ αὐτὰ τὰ κουδούνια *ἀρμάτωναν* κοπάδια ἀπὸ πρόβατα.

Κουδούνια

Ἄρ. 39

(Γιάννινα)

Σειρὰ ἀπὸ τρία χάλκινα σφυρήλατα *κουδούνια*. Τὸ σχῆμα τους

είναι περίπου ισοσκελές τραπέζιο με τονισμένα και γαμπά τα άκρα της κορυφής (τά λεγόμενα *γιαγνιώτικα*). Τά κρεμοῦσαν στά πρόβατα.

Τσοκάνια.

Ἄρ. 39α

(Γιάννινα)

Σειρά από δύο χάλκινα σφυρήλατα κουδούνια. Τό σχήμα τους είναι ισοσκελές τραπέζιο. Στο ένα είναι περασμένη σιδερένια αλυσίδα. Τά κρεμοῦσαν στά πρόβατα.

Κύπροι

Ἄρ. 245α

(Αμφισσα)

Σειρά από 19 μπρούντζινα χυτά κουδούνια. Τό μεγαλύτερο έχει ὕψος 17 ἐκ. καί τό μικρότερο 5 ἐκ. Ἔχουν σχήμα κώλουρου κώνου, με ἑλλείψεις τίς βάσεις τους. Στο ἑσωτερικό τους κρέμονται μικροί κύπροι, οί *παράκνυπροι*, πού ἐξέχουν από τό χεῖλος 2 ἐκ.

Ψαλίδι

Ἄρ. 109, μήκος 27 ἐκ.

Σιδερένιο ψαλίδι, με τό ὁποῖο κουρεύουν τά πρόβατα καί τά γίδια.

5. ΓΕΩΡΓΙΚΑ

Χαλινάρι

Ἄρ. 385, μήκος 59 ἐκ.

(Βουνοπλαγιά Γιαννίνων)

Ἀποτελεῖται από λεπτές δερμάτινες ζώνες, πού ἐνώνονται μεταξύ τους με εἰδικούς γάντζους καί παρακολουθοῦν τή μορφολογία τοῦ λαιμοῦ καί τῶν ρουθουνιῶν τοῦ ἀλόγου. Τό τμήμα πού μπαίνει στο στόμα, κάτω από τή γλώσσα, ἀποτελεῖται από δύο ὠοειδεῖς σιδερένιους κρίκους πού συνδέονται μεταξύ τους αλυσιδωτά. Με τό χαλινάρι ἐλέγχεται καί κατευθύνεται ἡ κίνηση τοῦ ἀλόγου.

Λαιμαριά

Ἄρ. 431, μήκος 43 ἐκ.

(Στάνος Ἀμφιλοχίας)

Περιλαιμιο ἀλόγου. Ὁ σκελετός της γίνεται από ἄχυρο βρίζας, πού τόν περιβάλλουν με τραγόμαλλο καί πάνω από αὐτό περιτυλίγουν λινάτσα καί δέρμα κατσίκας. Στο πάνω μέρος, κλείνει με εἰδική πόρπη, τόν *τοκά*. Στά πλάγια δένονται με αλυσίδες τά ἄκρα τοῦ ἀρότρου. Ἡ

λαιμαριά προστατεύει τὸν λαιμὸ τοῦ ἀλόγου ἀπὸ τὴν κακοποίηση ποὺ προκαλεῖ τὸ τράβηγμα τοῦ ἀρότρου κατὰ τὸ ὄργωμα.

Φτερνιστήρια

Ἄρ. 387, ὕψος 13 ἐκ. πλάτος 10 ἐκ. (Λευκόβρυση Κοζάνης)

Εἶναι σιδερένιοι ἀπιδόσχημοι σκελετοί, με βάση πλατιά καὶ ἐπίπεδη Στὴν ἀκμὴ τοῦ κοίλου σχηματίζεται ἐξάρτημα με μορφή πετεινοῦ ποὺ ἔχει περιστρεφόμενο λειρί. Κρέμονται στὶς δυὸ πλευρὲς τοῦ ἀλόγου καὶ χρησίμευαν γιὰ στήριγμα τοῦ πέλματος τῶν ποδιῶν τοῦ ἀναβάτη, καὶ γιὰ τὸ σπιρούνισμα, τὴν παρακίνησι τοῦ ζώου.

Σίδερα (πίν. 2)

Ἄρ. 382, μῆκος 50 ἐκ. (Βουνοπλαγιά Γιαννίνων)

Εἶναι σιδερένιοι κρίκοι, ἐνωμένοι με χοντρή ἀλυσίδα. Κλειδώνουν με εἰδικὰ κλειδιά σὰν χειροπέδες. Με αὐτὰ σιδέρωναν, δηλ. ἔδεναν τὰ μπροστινὰ πόδια τῶν ἀλόγων τὴ νύχτα, γιὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὰ κλέψουν οἱ κλέφτες.

Ἄλἐτρια

Εἶναι ξύλινα ἐργαλεῖα καὶ ἀποτελοῦνται : α) Ἀπὸ τὸ ὀριζόντιο τμήμα ποὺ βρίσκεται στὸ κάτω μέρος, ἀκουμπᾶ στὸ χῶμα καὶ λέγεται *ἀλετροπόδα*. Τὸ ἐνεργὸ ἄκρο τῆς εἶναι ἐνισχυμένο με σιδερένιο τριγωνικὸ καὶ αἰχμηρὸ ἐξάρτημα, τὸ *ὄνι*. β) Ἀπὸ τὸ κατακόρυφο τμήμα, τὸ *σταβάρι*, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸν κύριο ἄξονα τοῦ ἐργαλείου καὶ εἶναι ἓνα γερὸ ξύλο ποὺ διαγράφει ἀνοιχτὸ τόξο· τὸ ἓνα ἄκρο του εἶναι προσαρμοσμένο με πῖρο στὴν ἀλετροπόδα καὶ τὸ ἄλλο προσδένεται στὸ ζῶο (ἄλογο ἢ βόδια) ποὺ ἔλκει τὸ ἀλἐτρι. γ) Ἀπὸ τὴ *χειρολάβα*, κατακόρυφο ἐξάρτημα με ὀριζόντια λαβὴ στὴν κορυφή, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ χειρίζεται ὁ γεωργός, προσαρμοσμένο κι αὐτὸ στὴν ἀλετροπόδα. Στὸ σημεῖο προσαρμογῆς τῶν τριῶν τμημάτων ὑπάρχουν ἐπίσης *ἡ μάχαιρα ἢ σπάθα*, *τά φτερά* καὶ *οἱ σφῆνες*, ἐξαρτήματα ποὺ συμπληρώνουν τὸ ὄργωμα, κομματιάζοντας τοὺς μεγάλους σβῶλους καὶ ἀνοίγοντας αὐλάκι.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βασικὰ δομικὰ στοιχεῖα τοῦ ἡσιόδειου ἀλετριοῦ ποὺ ζεύεται στὰ ἄλογα. Τὸ ἀλἐτρι ποὺ ζεύεται στὰ βόδια διαφέρει στὸ ὅτι ὁ κεντρικὸς ἄξονας, τὸ σταβάρι, εἶναι μακρύτερος, ἐπειδὴ προσαρμόζεται

στο ζυγό, πού είναι κυλινδρικό όριζόντιο ξύλο, με δυό ξύλινες λαιμαριές μέσα στις όποιες περνούν τά κεφάλια τών ζώων. Τά αλέτρια τά κατασκευάζαν, όπως και τά περισσότερα έργαλεία, οί ίδιοι οί γεωργοί και διάλεγαν γι' αυτόν τό σκοπό ξύλα με φυσική διαμόρφωση. Με τό αλέτρι όργώνεται τό χώμα και προετοιμάζεται για τή σπορά. Ύπήρχαν και σιδερένια αλέτρια πού λέγονταν *παπάρες*.

ΎΑλέτρι

ΎΑρ. 165, μήκος 1 μ. 20 έκ. (Δαφνούλα Γιαννίνων)

ΎΑπό ξύλο πουρναριοϋ, για άλογο. Χρησίμευε για τή σπορά τοϋ σταριοϋ έπειδή κάνει τό χώμα πιό έλαφρό.

ΎΑλέτρι.

ΎΑρ. 392, μήκος 1 μ. 35 έκ. (Άγιος Βλάσης Τριχωνίδας)

Ξύλινο, για άλογο. Τό χρησιμοποιούσαν ώς τό 1950.

ΎΑλέτρι

ΎΑρ. 164, μήκος 3 μ. 95 έκ. (Θεσσαλία)

Ξύλινο, για βόδια.

ΎΑλέτρι

ΎΑρ. 379, μήκος 3 μ. 90 έκ. (Δαφνούλα Γιαννίνων)

Ξύλινο, για βόδια.

Δρεπάνια

Είμαι έργαλεία με μικρή ξύλινη κυλινδρική λαβή και σιδερένια λάμα, πού έχει σχήμα άνοιχτοϋ τόξου. Διακρίνονται δύο τύποι : α) *Τό δρεπάνι*, πού τό τόξο του άνοίγει άμέσως μετά τή λαβή και ή κόψη του είναι πριονωτή. β) *Τό λελέκι*, πού τό τόξο του άνοίγει ψηλά, μετά άπό τόν ψηλό σιδερένιο λαιμό· μοιάζει με μίσχο πού βγαίνει άπό τήν ξύλινη λαβή. Με τό δρεπάνι θερίζουν τά σπαρτά πού είναι ψηλόκορμα, ένώ τά χαμηλά τά θερίζουν με τό λελέκι.

Δρεπάνι

ΎΑρ. 157, μήκος λαβής 12 έκ. άνοιγμα τόξου 27 έκ. (Γιάννινα)

Λελέκι

ΎΑρ. 186α, μήκος λαβής 11 έκ. άνοιγμα τόξου 30 έκ.

(Ταξιάρχης Γρεβενών)

Λελέκι

Ἄρ. 425, μήκος λαβῆς 8 ἐκ. ἄνοιγμα τόξου 38 ἐκ.

(Διδυμότειχο Ἐβρου)

Ἡ λάμα του εἶναι φαρδιά, ἀπὸ ξεχωριστὸ κομμάτι σίδηρου καὶ σχεδὸν εὐθεία, σὰν λάμα σπαθιοῦ.

Κοσιά

Ἄριθ. 423, μήκος 60 ἐκ.

Εἶναι σιδερένια λάμα, τὸ σχῆμα της διαγράφει ἄνοιχτὸ τόξο καὶ καταλήγει σὲ αἰχμηρὸ ἄκρο. Προσαρμόζεται ὀριζόντια σὲ ξύλινο ψηλὸ κοντάρι, καὶ χρησιμεύει γιὰ νὰ κόβουν τὰ ἀγριόχορτα.

Παλαμαριές

Εἶναι ξύλινα ἐργαλεῖα. Ὅπως δηλώνει καὶ τὸ ὄνομά τους εἶναι ἀντικείμενα ποὺ προεκτείνουν τὴν παλάμη. Φοριοῦνται σὰν γάντι στὰ τρία δάχτυλα τοῦ ἀριστεριοῦ χεριοῦ καὶ καταλήγουν σὲ μακρὸ ράμφος. Τὶς χρησιμοποιοῦν οἱ θεριστὲς γιὰ νὰ μεγαλώνει ἡ χεριά τους καὶ γιὰ νὰ προφυλάσσουν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὶς γρατσουνιές.

Παλαμαριά

Ἄρ. 158, μήκος 20 ἐκ.

(Συκεώνα Καρδίτσας)

Παλαμαριά.

Ἄρ. 186, μήκος 22 ἐκ.

(Ταξιάρχης Γρεβενῶν)

Ἄπὸ ξύλο βελανιδιάς.

Παλαμαριά.

Ἄρ. 386, μήκος 20 ἐκ.

Παλαμαριά.

Ἄρ. 424, μήκος 21 ἐκ.

Δίχτυα.

Ἄριθ. 234, μήκος 1 μ. 80 ἐκ.

(Καταφύγιο Κοζάνης)

Εἶναι δυὸ κυλινδρὶκὰ ξύλα ποὺ συνδέονται μεταξύ τους μὲ ἀραιὸ δίχτυ ἀπὸ κανάβη, ποὺ ἔχει μήκος 1 μ. καὶ 50 ἐκ. Μὲ αὐτὰ ἀμπαλάρουν καὶ μεταφέρουν χόρτα ἢ ἄχυρα. Κάθε δίχτυ ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ πλευρὰ ζώου.

Β' ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ

1. ΔΙΑΤΡΟΦΗ

α' κτηνοτροφικά

Βούρτσα

Ἄρ. 391, ὕψος 100 ἐκ.

(Ἀργίτιο)

Ξύλινο κυλινδρικό σκευός. Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ κάθετες λεπτὲς σανίδες τῆς δούγιες, κατάλληλα συναρμολογημένες, καὶ δεμένες κατὰ διαστήματα μὲ σιδερένια στεφάνια. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου εἶναι πῶ μεγάλο ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς βάσης. Στὴ βούρτσα χτυποῦν μὲ τὸ βουρτσό-ξυλο τὸ κατάλληλα προετοιμασμένο γάλα, καὶ ἀποχωρίζουν τὸ βούτυρο ἀπὸ τὸ γάλα, τὸ ὁποῖο μετατρέπεται ἔτσι σὲ ξυνόγαλο.

Τσέτλα

Ἄρ. 29, μῆκος 24 ἐκ.

(Καστοριά)

Ξύλινη πινακίδα, πάνω στὴν ὁποία εἶναι χαραγμένα σύμβολα γιὰ τὸ μέτρημα τοῦ γάλακτος : X = 10 καρδάρια, 1 καρδάρια = 16 ὀκάδες.

Πυτιά

Ἄρ. 350

(Κουκούλι Ζαγορίου)

Εἶναι στομάχι ἀποξηραμένο, ἀπὸ κασίκι ἢ ἀρνὶ πὺ τράφηκε μόνο μὲ τὸ γάλα τῆς μάνας του. Εἶναι ἡ μαγιά πὺ μετατρέπει τὸ γάλα σὲ τυρὶ.

Καυκί

Ἄρ. 27, ὕψος 5 ἐκ.

(Καστοριά)

Ξύλινο μονοκόμματο φλυτζάνι, μὲ κατακόρυφη λαβή, ἀνοιχτὸ στόμιο καὶ μικρὴ βάση. Χρησίμευε γιὰ τὸ μέτρημα τῆς τυροπυτιᾶς.

Τυροβόλι

Ἄρ. 166, ὕψος 11 ἐκ. διάμετρος 14 ἐκ.

(Ἴος)

Καλάθι, πλεγμένο μὲ βούρλα. Ἔχει σχῆμα κυλινδρικό. Χρησιμεύει γιὰ νὰ ἀποστραγγίζουν τὸ τυρὶ καὶ τὴ μυζήθρα.

Κόθρος

Ἄρ. 351, ὕψος 10 ἐκ. διάμετρος 29 ἐκ.

(Κουκούλι Ζαγορίου)

Εἶναι στεφάνι ἀπὸ λαμαρίνα τσίγκου, πὺ δίνει τὸ κυκλικὸ σχῆμα στὸ κεφαλοτύρι, (φόρμα).

Σφραγίδες

Ἄρ. 390, μήκος 6,5 ἐκ. πλάτος 4,5 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄπο τσίγκο, χυτὰ παραλληλόγραμμα ἀντικείμενα. Χρησίμευαν γιὰ τὸ μαρκάρισμα τοῦ τυριοῦ. Ἡ μία σφραγίδα δηλώνει τὴν ποιότητα, στὸ ἐσωτερικό της σχηματίζεται διάτρητο τὸ σῆμα : ΠΑ., (ποιότης πρώτη) ἢ ἄλλη τὴ φίρμα τοῦ ἔμπορα : ΑΣ

β' γεωργικά**Δουκάνι**

Ἄρ. 82, ὕψος 1 μ. 26 ἐκ. (Κατερίνη)

Δυὸ ξύλινες σανίδες, σταθερά ἐνωμένες, πού σχηματίζουν τραπέζιο ἐλαφρά κυρτωμένο στὸ πάνω μέρος. Στὸ κάτω φαρδύ τμήμα του, εἶναι φυτεμένες αἰχμηρὲς στουρναρόπετρες καὶ μικρὲς σιδερένιες λάμες, πού ἐξέχουν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ξύλου. Χρησίμευε στὸ ἀλώνισμα γιὰ τὴν ἀποφλοιώση τῶν σιτηρῶν καὶ ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν.

Δάρτης

Ἄρ. 125, μήκος 1 μ. 36 ἐκ. καὶ 1 μ. 28 ἐκ. (Ἐλευθεροχώρι Δωδώνης)

Ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ ξύλινα κυλινδρικά ραβδιά. Τὸ μακρύτερο εἶναι πιὸ λεπτό καὶ τὸ κοντύτερο πιὸ χοντρό καὶ συνδέονται μὲ κοντὸ καὶ γερὸ σκοινί. Μὲ τὸ δάρτη χτυποῦν καὶ ξεκουκίζουν τὰ καλαμπόκια καὶ ἀποφλοιώνουν τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς (φασόλια, φακές).

Δικριάνι

Ἄρ. 81α μήκος 2 μ. ἐκ. (Παλαιὸ Κεραμίδι Πιερίας)

Ξύλινη πηρούνα μὲ δυὸ μεγάλα δόντια, πού ἀνοίγουν ἀπὸ τὴ βάση σχηματίζοντας ὀξεία γωνία. Χρησίμευε γιὰ τὸ γύρισμα τοῦ σανοῦ στὸ ἀλώνισμα.

Φτυάρι

Ἄρ. 82α, μήκος 1 μ. 25 ἐκ. (Παλαιὸ Κεραμίδι Πιερίας)

Ξύλινη παραλληλόγραμμη κουτάλα. Χρησίμευε γιὰ νὰ συγκεντρῶνουν σὲ σωρό, λαμνί, τὸ ἀλωνισμένο σιτάρι.

Καρπολόι

Ἄρ. 82β, μήκος 1 μ. 26 ἐκ. (Παλαιὸ Κεραμίδι Πιερίας)

Ξύλινη μονοκόμματη πηρούνα με τέσσερα παράλληλα δόντια. Τò χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ ξεχωρίζουν τὸν καρπὸ ἀπὸ τὰ ἄχυρα (πετοῦσαν ψηλά τὸ ἀλωνισμένο στάρι, ὁ ἀέρας ἔπαιρνε τὰ ἄχυρα, καὶ κάτω ἔπεφτε τὸ στάρι).

Σουφλί

Ἄρ. 146, μῆκος 35 ἐκ.

(Ἄνω Καλεντίνη Ἄρτας)

Ξύλινο ἐργαλεῖο με κυλινδρική λαβή. Τὸ ἐνεργὸ ἄκρο του καταλήγει σὲ σιδερένια αἰχμή. Μὲ τὸ σουφλί ξεφλούδιζαν τὶς ρόκες.

Στάρι

Ἄρ. 371

(Ἅγιοι Ἀνάργυροι Γιαννίνων)

Ρωσικὸς σπόρος σταριοῦ, πὺν λέγεται *ρησιά*, καὶ κάνει ἄσπρο καὶ ἀφράτο ψωμί. Διατηρεῖται ἀπὸ τὸ 1957, χρονιὰ πὺν τὸν εἶχαν μεταφέρει ἔλληνες ἀντάρτες ἀπὸ τὴ Ρωσία.

Χερόμυλος

Ἄρ. 83, διάμετρος τῆς κάτω πέτρας 56 ἐκ. διάμετρος τῆς ἐπάνω 44 ἐκ.

(Καλέντζι Γιαννίνων)

Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κυκλικὲς στουρναρόπετρες, ἐπίπεδες στὴν ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια καὶ ὑπόκυρτες στὴν ἐξωτερικὴ. Ἡ κάτω λέγεται *στρωτήρας* καὶ ἡ ἐπάνω *ἀχπανάρι*. Στὸ κέντρο καὶ οἱ δύο πέτρες ἔχουν τρύπα (διάμετρος 4 ἐκ.) γιὰ τὸν ἄξονα, τὸ *ἀδράχτι*, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιστρέφεται με εἰδικὴ λαβὴ ἢ πάνω μυλόπετρα. Στὸν χερόμυλο γινόταν ἡ σύνθλιψη τοῦ σταριοῦ, τὸ *ἄλεσμα*.

Γ ο υ δ ι ἄ

Κατασκευάζονται ἀπὸ πέτρα, ξύλο ἢ μέταλλο (μπροῦντζο, χαλκὸ). Ἀποτελοῦνται : α) ἀπὸ τὸ κοίλωμα, μέσα στὸ ὁποῖο μπαίνει ὁ καρπός, καὶ β) ἀπὸ τὸ συμπαγὲς μικρὸ κοντάρι πὺν ἔχει ἀποστρογγυλεμένο τὸ ἐνεργὸ ἄκρο του καὶ λέγεται *στοῦμπος* ἢ *γουδοχέρι*. Κατασκευάζεται σὲ διάφορα σχήματα καὶ μεγέθη. Στὰ γουδιὰ συνθλίβουν, *κοπανίζουν* ἄλατι, πιπέρι, καφέ, ξηροὺς καρπούς, κλπ.

Γουδί

Ἄρ. 85, ὕψος 38 ἐκ. διάμετρος στομίου 20

(Ἑλληνικὸ Γιαννίνων)

Πέτρινο, ἀπὸ μαλακὸ ἀσβεστόλιθο. Ἔχει σχῆμα κωνικὸ, πὺν τονίζεται πὺν πολὺ ἀπὸ τὶς δυὸ ὀριζόντιες τριγωνικὲς λαβές, τὰ *αὐτιά*, πὺν πλαι-

σιώνουν τὸ στόμιο. Χρησίμευε γιὰ νὰ κοπανίζουν τὸν καβουρδισμένον καφέ, τὸ ἄλατι κλπ.

Γουδί

Ἄρ. 84, ὕψος 28 ἐκ. διάμετρος στομίου 16 ἐκ.

(Ἀετοράχη Γιαννίνων)

Πέτρινο ἀπὸ μαλακὸ ἄσβεστόλιθο, ἔχει σχῆμα κωνικὸ καὶ αὐτιά. Τὸ συνοδεύει πέτρινος στοῦμπος. Χρησίμευε γιὰ νὰ κοπανίζουν ἄλατι, καφέ κλπ.

Γουδί

Ἄρ. 366, ὕψος 22 ἐκ. διάμετρος στομίου 16 ἐκ.

Πέτρινο, ἀπὸ μαλακὸ ἄσβεστόλιθο. Ἔχει σχῆμα σφαιρικὸ, χωρὶς λαβές. Ἡ ἐξωτερικὴ του ἐπιφάνεια εἶναι διακοσμημένη μὲ χαρακτὲς ἐπάλληλες γραμμὲς σὲ λοξὴ φορά. Χρησίμευε γιὰ νὰ κοπανίζουν ἄλατι, καφέ κλπ.

Γουδί

Ἄρ. 334, μῆκος 36 ἐκ. πλάτος 12 ἐκ.

(Γιάννινα)

Ξύλινο. Ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο, μὲ κοντὴ μονοκόμματη λαβή. Στὸ κέντρο τῆς μιᾶς πλευρᾶς του ἔχει σκαμμένο βαθὺ ὠοειδὲς κοίλωμα, ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ἐπίπεδη. Στὸ κοίλωμα, μὲ τὸ σιδερένιο γουδοχέρι του οἱ βοσκοὶ ἔλυωναν σκόρδο γιὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὰ φίδια ἀπὸ τὰ κοπάδια. Στὴν ἐπίπεδη ἔκοβαν μὲ μαχαίρι καπνὸ.

Γουδί

Ἄρ. 405, ὕψος 17 ἐκ. διάμετρος στομίου 14 ἐκ.

Ξύλινο, μὲ ξύλινο γουδοχέρι. Ἔχει σχῆμα κυλινδρικὸ μὲ τονισμένον λαιμὸ στὸ κάτω μέρος, πὺ ἀνοίγει σὲ πλατιά κυκλικὴ βάση. Χρησίμευε στὴ μαγειρικὴ γιὰ νὰ τρίβουν σκόρδο, κρεμμύδι κλπ.

Γουδί

Ἄρ. 204, ὕψος 12 ἐκ. διάμετρος στομίου 11 ἐκ.

(Βόλος)

Μπρούντζινο, χυτό, μὲ μπρούντζινο γουδοχέρι. Ἔχει σχῆμα δισκοπότηρου μὲ πλατιά κυκλικὴ βάση. Χρησίμευε γιὰ νὰ κοπανίζουν μπαχαρικά.

Γουδί

Ἄρ. 460, ὕψος 11 ἐκ. διάμετρος στομίου 9 ἐκ.

Μπρούντζινο χυτό, με μπρούντζινο γουδοχέρι. Χρησίμευε γιά νά κοπανίζουν μπαχαρικά.

Μύλος

Ἄρ. 336, ὕψος 8 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄπό ξύλο. Ἐχει σχῆμα βαρελιοῦ. Στό ἐσωτερικό του ὑπάρχει μηχανισμός πού περιστρέφεται με ὀριζόντιο χερούλι. Χρησιμεύει γιά νά τρίβουν τὸ πιπέρι.

Σουγιάς

Ἄρ. 500, μήκος 28 ἐκ.

Ἀποτελεῖται ἀπό τήν ξύλινη λαβή με εἰδικά χαραγμένη θήκη στήν ἐσωτερική πλευρά της, καί ἀπό τή σιδερένια λάμα πού συνδέεται με τή λαβή με μηχανισμό. Ὄταν δέν χρησιμοποιεῖται μπαίνει στή θήκη τῆς λαβῆς. Με τὸν σουγιά ψιλοκόβουν διάφορα τρόφιμα (κρέας κλπ.).

Κέρατο

Ἄρ. 60, μήκος 8 ἐκ.

Ἄπό κέρατο ζώου. Μικρὸς κωνικὸς σωλήνας, ἀνοιχτὸς καί στὰ δύο ἄκρα. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιά νά γεμίζουν τὰ λουκάνικα.

Σχεδιαστήρι

Ἄρ. 196β, ὕψος 18 ἐκ. (Σύρος)

Μπρούτζινο ἐργαλεῖο. Ἀποτελεῖται ἀπό τὸν λεπτὸ κυλινδρικό κορμὸ πού καταλήγει στὸ ἓνα ἄκρο σὲ ὀδοντωτὴ περιστρεφόμενη ρόδα, καί στὸ ἄλλο σὲ ἡμισφαιρικὸ ἐξάρτημα. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν στή ζαχαροπλαστική γιά νά κόβουν τὴ ζύμη τῶν μπισκότων.

Ἐργαλεῖο

Ἄρ. 502, μήκος 15 ἐκ.

Σιδερένιο. Μοιάζει με μικρὸ χαρτοκόπτη. Ἀποτελεῖται ἀπό τὴ λαβή καί τὸ ἀμφίστομο καί αἰχμηρὸ ἐνεργὸ ἄκρο. Εἰδικὴ χρῆση ἄγνωστη.

Στάμνα

Ἄρ. 338, ὕψος 42 ἐκ. διάμετρος βάσης 13 ἐκ. διάμετρος στομίου 14 ἐκ.

Πήλινη. Έχει σχήμα κωνικό με δύο κάθετες λαβές τοποθετημένες αντικρουστά, 5 εκ. κάτω από το χείλος του στομίου. Τη χρησιμοποιούσαν για τουρσί, τη διατήρηση δηλ. για καιρό ορισμένων προϊόντων μέσα σε άλμυρα και ξύδι.

Ρακοκάζανο

Άρ. 294

(Γιάννινα)

Σύστημα χάλκινων σκευών. Αποτελείται : α) Από το καζάνι (ύψος 28 εκ., διάμετρος στομίου 40 εκ., διάμετρος βάσης 50 εκ.), που είναι πλατύστομο ύδροφόρο σκευός με δυο κινητές λαβές τοποθετημένες αντικρουστά 3 εκ. κάτω από το χείλος του στομίου. β) Από το θολωτό κούπωμα (ύψος 40 εκ.), σε ανάλογο με το καζάνι μέγεθος, με στόμιο που εφαρμόζει απόλυτα στο στόμιο του καζανιού. Στο πάνω τμήμα του έχει σταθερά προσαρμοσμένες δύο λαβές, και μακρύ (μήκος 1 μ. και 61 εκ.) όριζόντιο σωλήνα τόν λουλά, μέσα από τον οποίο περνά και ψύχεται ο ατμός της ρακής. Με το ρακοκάζανο γίνεται η απόσταξη των τσίπουρων (στερεά υπολείμματα των σταφυλιών).

Λαμπίκος (πίν. 3)

Άρ. 417, ύψος 21 εκ. διάμετρος βάσης 21 εκ. διάμετρος στομίου 7 εκ.

(Σιάτιστα)

Χάλκινο σκευός. Έχει κωνικό σώμα με πλατιά βάση και ψηλό κυλινδρικό λαιμό που στηρίζεται σε όριζόντιους ώμους. Στο έσωτερικό του υπάρχει ήμισφαιρικό κοίλωμα που ανοίγει από τη βάση του λαιμού. Στην άκμή των ώμων και στο σώμα υπάρχουν αντίστοιχα ένας μικρός κατακόρυφος σωλήνας και ένας όριζόντιος. Χρησίμευε για την απόσταξη της ρακής, ρακή μεταβγαλμένη.

2. ΚΑΤΑΠΟΣΗ ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΩΝ

α' καφές

Ψήστης

Άρ. 333, ύψος 8 εκ. διάμετρος στομίου 25 εκ.

(Γιάννινα)

Σιδερένιο τηγάνι με ψηλό χείλος, κόθρο. Το καπάκι του είναι υπόκυρτο με ειδικό μηχανισμό στο έσωτερικό που περιστρέφεται από όρι-

ζόντιο χερούλι, τὸ ὁποῖο καταλήγει σὲ μικρὴ ξύλινη σφαιρικὴ λαβή. Ἐπίσης τὸ καπάκι, ἔχει μικρὸ ἄνοιγμα πού κλείνει μὲ κινητὸ κούπωμα, γιὰ νὰ ἐλέγχεται τὸ ψήσιμο τοῦ καφέ.

Ψήστης

Ἄρ. 459, μῆκος 123 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄπὸ λαμαρίνα τσίγκου. Ἀποτελεῖται : α) Ἄπὸ τὸν κυλινδρικό σωλήνα (μῆκος 25 ἐκ. διάμετρος 18 ἐκ.) καὶ β) ἀπὸ τὴν χοντρή σιδερένια βέργα πού τὸν διαπερνᾷ καὶ περιστρέφεται ἀπὸ τὴ λαβή της. Τὸ ψήσιμο τοῦ καφέ ἐλέγχεται ἀπὸ τὸ πορτάκι πού ὑπάρχει στὸ σῶμα τοῦ σωλήνα.

Μύλος

Ἄρ. 36, μῆκος 29 ἐκ. διάμετρος 5 ἐκ. (Μαρκόπουλο Ἀττικῆς)

Ἄπὸ μπροῦντζο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κυλινδρικά ἐξαρτήματα πού ἐφαρμόζουν μεταξύ τους. Στὸ ἐσωτερικό του ὑπάρχει μηχανισμὸς γιὰ τὸ ἄλεσμα τοῦ καφέ. Ὅλο τὸ σύστημα τοῦ μηχανισμοῦ περιστρέφεται μὲ ὀριζόντιο χερούλι, τὸ ὁποῖο ὅταν δὲν χρησιμοποιεῖται τοποθετεῖται μέσα στὸ σῶμα τοῦ μύλου. Ἡ ἐξωτερικὴ του ἐπιφάνεια εἶναι διακοσμημένη μὲ ζῶνες ἀπὸ λεπτὰ γραμμικὰ σχέδια.

β' καπνός

Χαβάνι (πίν. 3)

Ἄρ. 235, ὕψος 155 ἐκ. (Πιερία)

Ξύλινη τρίποδη βάση, πάνω στὴν ὁποία εἶναι προσαρμοσμένο ξύλινο αὐλάκι, ἢ *κουστάνα*, ἐπενδυμένο ἐσωτερικὰ μὲ λαμαρίνα. Στὴν ἐξωτερικὴ ἄκρη τοῦ αὐλακιοῦ εἶναι στερεωμένο σιδερένιο μαχαίρι, πού ἀνεβοκατεβαίνει μὲ εἰδικὸ μηχανισμό. Χρησίμευε γιὰ τὸ κόψιμο τοῦ καπνοῦ.

3. ΚΛΩΣΤΟΨΦΑΝΤΙΚΗ

α' σύνεργα κλωστικῆς

Λαυάρια

Ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ξεχωριστὲς ὀρθογώνιες σανίδες μὲ λαβὴ στὴ μιὰ πλευρά τους. Στὴν ἐσωτερικὴ τους ἐπιφάνεια εἶναι καρφωμένες βελόνες. Ἡ χρῆση τους εἶναι ταυτόχρονη : στὸ ἓνα πού τὸ κρατοῦν ἀκίνητο, τοποθετοῦν πάνω στὶς βελόνες του τὸ μαλλὶ καὶ μὲ τὸ ἄλλο

τὸ τραβοῦν συρτά, μὲ δύναμη, προσπαθώντας νὰ ξεμπερδέψουν τὶς ἴνες του, νὰ τὸ *λαναρίσουν*. Στὸ τέλος τὸ τυλίγουν σὲ μικρὲς *τουλοῦπες*.

Λανάρια

Ἄρ. 93, μῆκος 30 ἐκ. πλάτος 20 ἐκ. (Πόποβο Σουλίου)

Λαβὴ ἔχει μόνο τὸ ἐπάνω λανάρι, ἢ ὁποῖα εἶναι κοντὴ καὶ σχηματίζει ἀνοιχτὸ τόξο. Στὴν ἐσωτερικὴ τους ἐπιφάνεια ἔχουν πυκνοκαρφωμένες κοντὲς συρμάτινες βελόνες, σὰν πυκνὸ χτένι. Μὲ αὐτὸ τὸ σύνεργο λαναρίζουν κυρίως μαλλιὰ ἀπὸ πρόβατα.

Λανάρια

Ἄρ. 198, μῆκος 17 ἐκ. πλάτος 13 ἐκ. μῆκος λαβῆς 48 ἐκ.

(Παλιουρὴ Δωδώνης)

Ἔχουν μακριὲς καὶ ἴσιες λαβές. Ἡ ἐσωτερικὴ τους ἐπιφάνεια στὴν ὁποῖα εἶναι καρφωμένες μακριὲς (μ. 10 ἐκ.) σιδερένιες βελόνες, σὰν καρφιά, εἶναι ἐπενδυμένη μὲ φύλλο ἀπὸ σίδηρο. Χρησίμευε γιὰ τὸ λαναρίσμα καὶ τὴν κατεργασία τοῦ λιναριοῦ.

Ρόκες

Ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα κυλινδρικό καὶ λειασμένο ξύλο τὸ *ροκό-ξυλο* ποῦ τὸ μέσο μῆκος του φτάνει ὡς 90 ἐκ. καὶ ἀπὸ τὸ μικρὸ ἐξάρτημα τῆς κορυφῆς μὲ δύο ἢ τρεῖς περόνες, τὴ *διχάλα* ἢ *φούροκα*, στὸ ὁποῖο στερεώνεται τὸ τυλιγμένο σὲ τουλοῦπα μαλλί. Ὑπάρχουν ἀπλὲς ἀπὸ καλάμι καὶ ξυλόγλυπτες ἀπὸ ξύλο. Οἱ ξύλινες ποῦ εἶναι καὶ οἱ πιὸ ἐνδιαφέρουσες ἀπὸ καλλιτεχνικὴ καὶ τεχνοτροπικὴ ἄποψη, ἀποτελοῦνται συνήθως ἀπὸ δύο τμήματα. Τὸ ἐπάνω ποῦ εἶναι ἐπεξεργασμένη λεπτὴ σανίδα, σὲ ποικίλα σχήματα μὲ διακοσμημένη τὴν μπροστινὴ ἐπιφάνεια, πίσω ἀπὸ τὴν ὁποῖα κατὰ κανόνα κρύβεται ἡ *διχάλα*. Καὶ τὸ κάτω μέρος ποῦ γίνεται βαθμιαῖα κυλινδρικό (στὶς περιπτώσεις ποῦ ὁ κορμὸς τῆς εἶναι τετραγωνισμένος) μὲ φθίνουσα μυτερὴ ἀπόληξη γιὰ νὰ μπαίνει ἄνετα στὴ ζώνη τῆς κλώστριας. Ἡ κλώστρια ἀφοῦ στερεώσει τὴ ρόκα στὴ μέση τῆς τραβάει λίγο-λίγο τὸ μαλλί μὲ τὰ δάχτυλα τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ ἐνῶ ταυτόχρονα τὸ *κλώθει*, δηλαδὴ τὸ στρίβει. Τὸ σύνεργο αὐτὸ τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὸ *γνέσιμο* τοῦ μαλλιοῦ, τὴ μετατροπὴ τῆς ἄμορφης μάζας τῶν ἰνῶν του σὲ κλωστή, ποῦ ἦταν ἀνάλογα μὲ τὸν προορισμὸ τῆς: *στημόνι* ἢ *ὑφάδι*, λεπτὴ ἢ χοντρὴ ἀφράτη ἢ στριμμένη κλπ.

Ρόκα

Ἄρ. 74, μήκος 86 ἐκ.

(Περιστερί Πωγωνίου)

Ἄπο ξύλο κρانيᾶς. Ἡ κορυφή της καταλήγει σὲ τρεῖς περόνες μὲ φυσικὴ διαμόρφωση. Στὸν κορμὸ της διακρίνονται οἱ φυσικοὶ κόμποι.

Ρόκα

Ἄρ. 230, μήκος 75 ἐκ.

(Σοκαρᾶς Ἡρακλείου Κρήτης)

Ἄπο καλάμι. Στὴν κορυφή, κάτω ἀπὸ τὸν τελευταῖο κόμπο, ὁ κύλινδρος τοῦ καλαμιοῦ εἶναι σκισμένος κατακόρυφα σὲ κανονικὰ διαστήματα σὲ μήκος 10 ἐκ., καὶ συμπιεσμένος. Σχηματίζεται ἔτσι τριγωνικὸ ἐξόγκωμα, στὸ ὁποῖο στηρίζεται ἡ τουλούπα.

Ρόκα

Ἄρ. 37, μήκος 96 ἐκ.

(Γιάννινα)

Ξύλινη, ἀπὸ πυξάρι. Εἶναι μονοκόμματη. Τὸ διακοσμημένο τμήμα τοῦ κορμοῦ της ἔχει μήκος 37 ἐκ. Εἶναι τετράγωνισμένο καὶ διαιρεῖται σὲ τέσσερα ἰσομεγέθη τμήματα ἀπὸ τρεῖς κυλινδρικοὺς σπονδύλους. Ὅλες οἱ ἐπιφάνειες καλύπτονται μὲ πυκνὰ γραμμικὰ χαρακτὰ σχέδια. Ἡ κορυφή της καταλήγει σὲ διχάλα μὲ δύο περόνες καὶ πλαισιώνεται ἀπὸ λεπτὸ ξύλινο στεφάνι μὲ ὀδοντωτὴ διακόσμηση στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια.

Ρόκα

Ἄρ. 35, μήκος 80 ἐκ.

(Μονολίθι Γιαννίνων)

Ξύλινη ἀπὸ πυξάρι. Τὸ διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 39 ἐκ. Ἡ ξύλινη ἐπιφάνεια ποὺ κρύβει τὴ διχάλα, χωρίζεται ἀπὸ ἓνα περίτεχνο ρόδακα ποὺ δεσπόζει στὸ κέντρο, σὲ δύο τμήματα. Τὸ ἐπάνω τμήμα ἔχει σχῆμα τριγωνικὸ καὶ περίγραμμα ἀπὸ σπεῖρες ἀνά δύο, σὰν ἰωνικὸ κιονόκρανο. Στὴν κορυφή καταλήγει σὲ τριφυλλόσχημο ἄκρο μὲ σχηματοποιημένο περίγραμμα. Τὸ κάτω τμήμα της εἶναι στενὸ, ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο καὶ ὀλόκληρη ἡ ἐπιφάνειά του καλύπτεται μὲ πυκνὰ ἀχιβαδωτὰ χαρακτὰ σχέδια. Στὴ βάση της σὲ ὀριζόντια φορὰ εἶναι χαραγμένα τὰ ἀρχικὰ τοῦ χρήστη της: *Κ.Φ.*

Ρόκα

Ἄρ. 54, μήκος 94

Ἄπο ξύλο ὀξυᾶς. Τὸ διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 48 ἐκ. Ἡ

ξύλινη επιφάνεια που καλύπτει τη διχάλα έγγραφεται σε ίσοσκελές τρίγωνο. Τρεις ζώνες με γραμμικά χαρακτά σχέδια τη χωρίζουν σε τέσσερες μικρότερες : στην κάτω όπου εικονίζεται ἔφιππος Ἄη - Γιώργης, στη μεσαία που καλύπτεται από μεγάλο ρόδακα, και στις δυο μικρές της κορυφής από τις οποίες ή κάτω έχει παράσταση σταυροῦ και ή άλλη μικρό ρόδακα.

Ρόκα

Ἄρ. 199α, μήκος 99 ἐκ.

(Τσεπέλοβο Ζαγορίου)

Ἄπό ξύλο πλάτανου, μονοκόμματη. Τὸ διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 48 ἐκ. και καλύπτεται με πυκνή γραμμική χαρακτή διακόσμηση, σε λοξή φορά. Ἡ ξύλινη επιφάνεια που καλύπτει τη διχάλα ἔχει σχῆμα τριγωνικό. Καλύπτεται δλόκληρη με πυκνά γραμμικά χαρακτά σχέδια που περιβάλλονται από ανοιχτές σπείρες, δύο στη βάση και δύο στην κορυφή.

Ρόκα

Ἄρ. 244, μήκος 90 ἐκ.

Ξύλινη, από πυξάρι. Τὸ διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 30 ἐκ., εἶναι κυλινδρικό, με γραμμικά χαρακτά σχέδια. Ἡ ξύλινη επιφάνεια που καλύπτει τη διχάλα ἔχει σχῆμα ἰσοσκελοῦς τριγώνου, με καμπύλες τις πλευρές της κορυφής. Χωρίζεται σε δύο μέρη : στο κάτω εικονίζεται ὁ Χριστός Δεσπότης εὐλογῶν και στο ἑπάνω ή Παναγία βρεφοκρατοῦσα.

Ρόκα

Ἄρ. 401α, μήκος 94 ἐκ.

Ἄπό ξύλο πλάτανου. Τὸ διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 47 ἐκ. Ἡ ξύλινη επιφάνεια που καλύπτει τη διχάλα ἔχει σχῆμα ὠοειδές. Στη βάση της, σχηματίζεται διάτρητος ρόδακας με τετράφυλλη μαργαρίτα. Στο μεσαίο τμήμα της εικονίζεται ἀνάγλυφη παράσταση του Ἄη - Γιώργη, με ἐπιστέγασμα ἀνάγλυφη παράσταση δικέφαλου ἀετοῦ. Τὸ βάθος, ὁ κάμπος, καλύπτεται με μικρά τετράγωνα από χαρακτές γραμμές.

Ρόκα

Ἄρ. 374, μήκος 81 ἐκ.

Ἄπό ξύλο καρυδιᾶς, μονοκόμματη. Ἡ διακοσμημένη επιφάνεια ἔχει μήκος 27 ἐκ. Ἡ ξύλινη επιφάνεια που καλύπτει τη διχάλα, χωρίζεται από

Ένα ρόδακα πού δεσπόζει στο κέντρο και θυμίζει λατρευτική σφραγίδα, σε δύο τμήματα. Το κάτω τμήμα έχει σχήμα ὀρθογώνιο και καλύπτεται με γραμμικά σχέδια. Το ἔπάνω έχει ἀνάγλυφη παράσταση δικέφαλου ἀετοῦ με σταυρό στην κορυφή.

Ρόκα

Ἄρ. 488, μήκος 72 ἐκ.

(Ἀνθοχώρι Μετσόβου)

Ἄπο ἄσπρο ξύλο. Το διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 38 ἐκ. εἶναι τετραγωνισμένο και καλύπτεται ἀπο πυκνά γραμμικά χαρακτά σχέδια πού σχηματίζουν ρόμβους. Ἡ ξύλινη ἐπιφάνεια πού καλύπτει τὴ διχάλα ἀποτελεῖται ἀπο τρεῖς ὠοειδεῖς ρόδακες πού συνδέονται μεταξὺ τους με λεπτοὺς τριγωνικοὺς σπονδύλους.

Ρόκα

Ἄρ. 487, μήκος 72 ἐκ.

(Ἀνθοχώρι Μετσόβου)

Ἄπο ἄσπρο ξύλο. Το διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 38 ἐκ., εἶναι τετραγωνισμένο και καλύπτεται με πυκνά γραμμικά χαρακτά σχέδια σε λοξή φορά. Το τμήμα αὐτό μοιάζει με βάθρο πάνω στο ὁποῖο στηρίζεται ὁ δικέφαλος ἀετός πού σχηματίζει ἡ ξύλινη ἐπιφάνεια πού καλύπτει τὴ διχάλα.

Ρόκα

Ἄρ. 226, μήκος 85 ἐκ.

(Σιταριά Πωγωνίου)

Ἄπο ἄσπρο ξύλο. Το διακοσμημένο τμήμα της ἔχει μήκος 35 ἐκ., εἶναι τετραγωνισμένο και καλύπτεται με γραμμικά χαρακτά σχέδια. Στην κορυφή καταλήγει σε ξύλινο στεφάνι πού περικλείει διάτρητη σχηματοποιημένη μαργαρίτα. Στην κορυφή τοῦ στεφανιοῦ σχηματίζεται σταυρός με κοντές κυλινδρικές κεραῖες.

Ἄδράχτια

Εἶναι λεπτά κυλινδρικά ξύλα λεπτότερα στα ἄκρα και ἔλαφρά διογκωμένα στο κέντρο. Το μέσο μήκος τους εἶναι περίπου 30 ἐκ. Σ' αὐτά τὰ σύνεργα τυλίγεται ἡ κλωστή. Ἡ κλώστρια το κρατάει με το δεξί της χέρι και το κλώθει πρὸς τὴν ἀντίστροφη φορά ἀπο τὴ φορά πού κλώθει το μαλλί πού τραβάει ἀπο τὴν τουλούπα με το ἀριστερό της χέρι. Κάθε τόσο τυλίγει στο ἀδράχτι τὴν ἔτοιμη κλωστή. Κατασκευάζονταν συνήθως ἀπο

ξύλο και πιό σπάνια από σίδηρο.

Ἄδράχτι

Ἄρ. 112, μήκος 41 ἐκ.

(Μεγάρχη Τρικάλων)

Ἄπο ξύλο πλάτανου.

Ἄδράχτι

Ἄρ. 174, μήκος 35 ἐκ.

(Φιλλυριά Παιονίας Κιλκίς)

Ξύλινο.

Ἄδράχτι

Ἄρ. 375, μήκος 35 ἐκ.

(Ἄγαλιανός Τριχωνίδας Ἄγρινιου)

Ξύλινο. Στὸ κάτω μέρος σχηματίζεται μονοκόμματο σφοντύλι, παραλληλόγραμμο μὲ τετραγωνισμένες διάτρητες πλευρές. Στὸ ἐσωτερικό του εἶναι ἐγκλωβισμένο μικρὸ κινητὸ ξύλο.

Ἄδράχτι

Ἄρ. 230, μήκος 35 ἐκ.

(Σοκαρᾶς Ἡρακλείου)

Ξύλινο.

Ἄδράχτι

Ἄρ. 369, μήκος 21 ἐκ.

(Λευκόβρυση Κοζάνης)

Ξύλινο. Στὸ κάτω ἄκρο ἔχει ἐνσωματωμένο σφοντύλι ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερες ὀριζόντιες κεραῖες (μήκος 5 ἐκ.) μὲ λοξὴ πρὸς τὰ κάτω φορά. Ἡ κλωστή τυλίγεται ἀνάμεσα στὶς κεραῖες καὶ ὄχι στὴν κοιλιά τοῦ ἀδράχτιοῦ.

Ἄδράχτι

Ἄρ. 174, μήκος 35 ἐκ.

Ξύλινο. Στὸν κορμὸ του εἶναι περασμένο γιὰ σφοντύλι, σφαιρικό πορσελάνινο πόμολο.

Ἄδράχτι

Ἄρ. 199β, μήκος 30 ἐκ.

(Τσεπέλοβο Ζαγορίου)

Ξύλινο. Στὸν κορμὸ του εἶναι περασμένο κανονικὸ κωνικὸ σφοντύλι μὲ γραμμικὴ χαρακτὴ διακόσμηση.

Ἄδραχτι

Ἄρ. 153, μήκος 34 ἐκ.

(Γορίτσα Γιαννίνων)

Ξύλινο. Τὸ κάτω ἄκρο καταλήγει σὲ δυὸ ἐπάλληλα, μικρά, κωνικά, ἐνσωματωμένα σφοντύλια.

Ἄδραχτι

Ἄρ. 34, μήκος 36 ἐκ.

(Κέρκυρα)

Σιδερένιο. Στὸ κάτω μέρος ἔχει ἐνσωματωμένο κυκλικὸ σφοντύλι πού εἶναι προσαρμοσμένο πάνω σὲ δυὸ φυλλόσχημα ἐξαρτήματα τοῦ κορμοῦ. Τὸ κάτω ἄκρο του καταλήγει σὲ κλειστὴ σπείρα.

Σφοντύλια

Εἶναι ξύλινα συμπαγῆ κωνικά ἐξαρτήματα μὲ διαμπερὴ τρύπα στὸ κέντρο τους γιὰ νὰ προσαρμύζονται στὸ κάτω μέρος τοῦ ἀδραχτιοῦ. Τὸ ὕψος τους κυμαίνεται ἀπὸ 3 ὠς 4 ἑκατοστὰ. Χρησιμεύουν γιὰ νὰ δίνουν μὲ τὸ βάρος τους περιστροφικὴ κίνηση στὸ ἀδράχτι. Γιὰ σφοντύλι μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει καὶ ὅ,τιδήποτε μικρὸ καὶ βαρὺ ἀντικείμενο, ἀκόμη καὶ πατάτα ἢ κρεμύδι. Τὰ ξύλινα παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον ἀπὸ τεχνολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἄποψη.

Σφοντύλι

Ἄρ. 60στ, ὕψος 4 ἐκ.

(ΡΙΖΟΒΟΥΝΙ ΠΡΕΒΕΖΗΣ)

Ξύλινο, ἀπὸ πυξάρι. Στὸν κύκλο τῆς βάσης κυριαρχεῖ τετράφυλλη σχηματοποιημένη μαργαρίτα, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπη ἐπιφάνεια καλύπτεται μὲ πυκνὰ χαρακτὰ σχέδια. Ἐπίσης ἔχει χαραγμένη τὴν χρονολογία 1880.

Σφοντύλια

Ἄρ. 358

Ἐξὶ ἀπλά, κωνικά σφοντύλια χωρὶς διακόσμηση.

Σφοντύλι

Ἄρ. 112, ὕψος 3,5 ἐκ.

(Μεγάρχη Τρικάλων)

Ξύλινο, ἀπὸ πυξάρι. Ἐχει σχῆμα κωνικό. Ὀλόκληρη ἡ ἐπιφάνειά του καλύπτεται μὲ πυκνὰ φυλλόσχημα καὶ γραμμικὰ σχέδια.

Σφοντύλι

Ἄρ. 171, ὕψος 3,5 ἐκ.

(Πράμαντα Γιαννίνων)

Ξύλινο, από πυξάρι. Έχει σχήμα κωνικό. Η επιφάνειά του καλύπτεται με πυκνή χαρακτή διακόσμηση (σπειρές, κύκλοι και άλλα γραμμικά σχέδια).

Σφοντύλι

Άρ. 230, ύψος 3 εκ.

(Σοκαράς Ηρακλείου)

Άπό ξύλο πλάτανου. Έχει κωνικό σχήμα και έλαφρά χαρακτή διακόσμηση.

Σφοντύλι

Άρ. 450β, ύψος 3 εκ.

Ξύλινο, από πυξάρι. Στη βάση του κώνου είναι βαθιά χαραγμένη τετράφυλλη μαργαρίτα. Τα πλάγια καλύπτονται από ζώνες με τριγωνικά γραμμικά σχέδια.

Σφοντύλι

Άρ. 450β, ύψος 3 εκ.

Ξύλινο, από πυξάρι. Η βάση του καλύπτεται από γραμμικά χαρακτά σχέδια, (τέσσερες άκτινωτές δέσμες από ίσιες γραμμές έναλλάσσονται με τή δικτυωτή επιφάνεια).

β' σύνεργα ύφαντικής.

Διάστρα

Άρ. 60 ιζ, μήκος 38 εκ. πλάτος 5 εκ.

(Ριζοβούνι Πρεβέζης)

Είναι λεπτό σανίδι που το ένα άκρο του καταλήγει σε κανονική λαβή και το άλλο σε λαβή που έχει λοξή φορά. Σε κανονικά διαστήματα, κατά μήκος του κορμού της έχει έννια ζευγάρια τρύπες μέσα από τις όποιες περνιέται ή κλωστή. Ο περίγυρος έχει δαντελωτό τελείωμα. Κάθε τρύπα περιβάλλεται από μικρές χαρακιές, σαν φιλιατρό πηγαδιού — ίχνη τής πολύχρονης χρήσης της. Με αυτό το σύνεργο γινόταν ή προετοιμασία τής έτοιμης κλωστής για το ύφαμα, *έροισαν το βλάρι*.

Σαίτες

Είναι ξύλινα σύνεργα ύφαντικής. Ο σκελετός τους έχει σχήμα ωοειδές με μυτερές απολήξεις στα άκρα για να γλιστράει εύκολα ανάμεσα

στό στημόνι. Στο άνοιγμα που περικλείει ό σκελετός είναι τοποθετημένο κατά μήκος, λεπτό, κυλινδρικό ξύλο ή καλάμι, περασμένο σε σταθερό σύρμα, που περιστρέφεται. Σ' αυτό τó έξάρτημα τυλίγεται ή κλωστή (τό ύφάδι) και λέγεται όλο μαζί *μασούρι*. Μερικές σαίτες έχουν από τή μιá πλευρά τοίχωμα σαν βάρκα.

Σαίτα

Άρ. 111, μήκος 24 εκ.

(Μεγάροχη Τρικάλων)

Ξύλινη, διαμπερής.

Σαίτα

Άρ. 41, μήκος 22 εκ.

(Φίλιππος Ήρακλείου Κρήτης)

Ξύλινη, από πυξάρι. Στη μιá πλευρά της είναι χαραγμένη ανάγλυφη παράσταση χειραψίας (γυναικείο και άντρικό χέρι). Στην άλλη άνθοφόρα κλαδιά. Τó μασούρι της είναι καλαμένιο.

Σαίτα

Άρ. 161, μήκος 19 εκ.

(Ζαρός Ήρακλείου Κρήτης)

Ξύλινη διαμπερής με έλαφρό σκάλισμα στις πλευρές. Τó μασούρι της από καλάμι περασμένο σε σύρμα.

Σαίτα

Άρ. 489, μήκος 26 εκ.

Ξύλινη, φθαρμένη από τή χρήση. Τó μασούρι της είναι από καλάμι περασμένο σε λεπτό ξύλο.

Σαίτα

Άρ. 490, μήκος 22 εκ.

Ξύλινη, με κυρτό τοίχωμα στη μιá πλευρά σαν βάρκα. Μασούρι ξύλινο.

Χ τ έ ν ι α

Είναι έξαρτήματα του άργαλειού, ένσωματωμένα σ' αυτόν. Άποτελούνται από δύο λεπτά ίσομεγέθη κυλινδρικά ξύλα ή καλάμια, τοποθετημένα παράλληλα, που συνδέονται μεταξύ τους με πυκνοβαλμένα και λειασμένα καλάμια ή λεπτά ξύλα. Άνάμεσα από τά διάκενα που σχηματίζονται έτσι,

περνοῦν τὶς κλωστὲς τοῦ στημονιοῦ.

Χτένι

Ἄρ. 344, μῆκος 43 ἐκ. ὕψος 8 ἐκ. (Σιάτσιστα)

Ξύλινο, λεπτοδουλεμένο. Εἶναι ἐξάρτημα μικροῦ φορητοῦ ἀργαλειοῦ, στὸν ὁποῖο ὕφαιναν μετὰξι.

Χτένι

Ἄρ. 410, μῆκος 62 ἐκ. ὕψος 13 ἐκ.

Ἄπὸ καλάμι, γιὰ μεγάλο κανονικὸ ἀργαλειό.

Χτένι

Ἄρ. 179, ὕψος 22 ἐκ. πλάτος 16 ἐκ. (Δρυμάδες Πωγωνίου)

Εἶναι ξύλινο καὶ τὸ σχῆμα του σχεδὸν τετράγωνο. Οἱ λεπτὲς σανίδες ποῦ καλύπτουν τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ τετράγωνου σκελετοῦ εἶναι μονοκόμματα δουλεμένες (ὄλο δηλαδὴ τὸ χτένι εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ ἓνα κομμάτι ξύλου) καὶ περίπου στὸ ὕψος τοῦ κέντρου τους ἔχουν ἀπὸ μία μικρὴ τρύπα γιὰ τὸ πέρασμα τῆς κλωστῆς. Τὸ πάνω μέρος καταλήγει σὲ μικρὸ ἐξάρτημα σὰν ἀέτωμα, ποῦ ἔχει τρύπα στὴ μέση ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ κρεμοῦν δταν δέν τὸ χρησιμοποιοῦν. Μ' αὐτὸ τὸ σύνεργο κατασκεύαζαν τὶς στενὲς πωγωνήσιες ζῶνες.

Κανιστράκι

Ἄρ. 491, ὕψος 13 ἐκ., διάμετρος στομίου 37 ἐκ.

Ἄπὸ βούρλα, πλεχτὸ. Ἔχει σχῆμα λεκανοειδές. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ὑφάντρες, γιὰ νὰ τοποθετοῦν μέσα σαῖτες καὶ μασούρια.

Ἀργαλειός

Ἄρ. 359, ὕψος 1 μ. 40 ἐκ., μῆκος 1 μ. 45 ἐκ., πλάτος 75 ἐκ.

(Κουτσελιὸ Γιαννίνων)

Ξύλινος. Εἶναι τὸ πῖο μεγάλο σὲ ὄγκο καὶ τὸ πῖο σύνθετο σύνεργο τῆς παραδοσιακῆς ἐλληνικῆς οἰκοτεχνίας. Τὸ σχῆμα του μοιάζει μέ μεγάλο κύβο. Τέσσερα κατακόρυφα καδρόνια ποῦ συνδέονται μεταξύ τους μέ ὀριζόντιες σανίδες ἀποτελοῦν τὸ σκελετὸ του. Δυὸ κυλινδρικό ξύλα ποῦ λέγονται *ἀντιά*, εἶναι τοποθετημένα ὀριζόντια, τὸ ἓνα στὸ μπροστινὸ τμήμα τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ τὸ ἄλλο στὸ πίσω, στὸ ὕψος ποῦ κάθετα ἢ ὑφάντρα.

Στὸ μπροστινὸ ἀντί, εἶναι τυλιγμένες πολλές κλωστὲς τοποθετημένες παράλληλα, ποὺ λέγονται *στημόνι* καὶ εἶναι τὸ στοιχεῖο ποὺ ἀποτελεῖ τὴ βάση τοῦ ὑφάσματος. Οἱ κλωστὲς τοῦ στημονιοῦ περνιοῦνται ἐναλλάξ πρῶτα ἀπὸ τὰ δύο *μιτάρια* (μοιάζουν μὲ χτένια ἀπὸ κλωστὲς), μετὰ ἀπὸ τὸ κανονικὸ ξύλινο χτένι καὶ τέλος στερεώνονται καὶ τυλίγονται στὸ ἀντί ποὺ βρίσκεται μπροστὰ στὴν ὑφάντρα. Τὰ δύο μιτάρια συνδέονται μὲ τὶς *πατητρες*, ποὺ βρίσκονται στὰ πόδια τῆς ὑφάντρας καὶ ἀνεβοκατεβαίνουν *σταυρώνοντας* τὸ στημόνι, καθὼς ἡ ὑφάντρα πατάει πότε τὴ μιά καὶ πότε τὴν ἄλλη. Τὸ πέρασμα τῆς σαΐτας μὲ τὸ ὑφάδι ἀνάμεσα στὸ στημόνι μετὰ ἀπὸ κάθε σταύρωμά του καὶ τὸ χτύπημα μὲ τὸ χτένι εἶναι οἱ τελικὲς διαδικασίες τῆς ὕφανσης, τῆς μετατροπῆς δηλαδὴ τῆς κλωστῆς σὲ συνεχῆς ὑλικὸ ποὺ ἔχει μῆκος, πλάτος, καὶ πάχος. Τὸ ὕφασμα ποὺ δημιουργεῖται λίγο - λίγο ἢ ὑφάντρα τὸ τυλίγει στὸ μπροστινὸ ἀντί. Ἀξίζει νὰ τονιστεῖ πὼς ὁ ἀργαλειὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν ὑφάντρα τὴν ταυτόχρονη συμμετοχὴ ὅλων τῶν μελῶν, τῶν ἱκανοτήτων, καὶ τῶν δραστηριοτήτων τῆς : χέρια, πόδια, ὄμοι, γνώση τῆς τεχνικῆς, *καλλιτεχνικὴ μνήμη*, καὶ εὐαισθησία.

Γκλίτσα

Ἄρ. 498 μῆκος 2 μέτρα (Τέροβο Γιαννίνων)

Εἶναι ξύλινο μακρὸ κοντάρι, μὲ ἀγκίστρι στὸ ἓνα ἄκρο, διαμορφωμένο φυσικά. Χρησιμεύει γιὰ νὰ ἀγκιστρῶνουν καὶ νὰ τραβοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ τὰ ὑφαντὰ ποὺ *χτυπιοῦνται* στὴν νεροτριβή.

Πῆχυς.

Ἄρ. 218, μῆκος 64 ἐκ. πλάτος 2 ἐκ. (Πολύλοφος Δαδῶνης)

Σιδερένιος, *πλακέ*. Χωρίζεται σὲ δύο τμήματα καὶ διπλώνει. Δυὸ σιδερένιοι κρίκοι ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο πλάτος καὶ πάχος τὸν κρατοῦν στὸ κανονικὸ τοῦ μῆκος. Χωρίζεται σὲ 8 ρούπια. Εἶναι μονάδα γιὰ τὴ μέτρηση τοῦ μῆκους, κυρίως τῶν ὑφασμάτων.

γ' *σύνεργα πλεκτικῆς*

Ροκόξυλα

Εἶναι ξύλινα σύνεργα, ποὺ στὸ ἓνα ἄκρο τους προσαρμόζεται μεταλλικὴ βελόνα, καὶ τὸ ἄλλο μπαίνει στὴ ζώνη τῆς πλέκτριας. Ὑπάρχουν ἀπλὰ ἀπὸ *κουφόξυλο* ἢ χαρτόνι ἐπενδυμένο μὲ ὕφασμα, καὶ ξύλινα δου-

λεμένα με πολλή τέχνη. Με αυτό το σύνεργο ἔπλεκαν τις κάλτσες, κρατώντας το ἀκίνητο στη μέση και δουλεύοντας με τὰ χέρια τις ἄλλες βελόνες.

Ροκόξυλο

Ἄρ. 452, μήκος 29 ἐκ. μήκος βελόνας 20 ἐκ.

Κουφόξυλο, ξεραμένος βλαστὸς ἄγριου φυτοῦ ποῦ μοιάζει με μεγάλο κρεμμύδι (μπότσικα). Τὸ ἐσωτερικό του εἶναι σπογγῶδες. Στὸ ἕνα του ἄκρο εἶναι μπηγμένη λεπτή ἀτσάλινη βελόνα.

Ροκόξυλο

Ἄρ. 104, μήκος 26 ἐκ.

(Κεφαλονιά)

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ χαρτόνι και ἐπενδυμένη με ὕφασμα διαφορετικό σὲ κάθε πλευρά. Τὸ σχῆμα της μοιάζει με ἐπιμηκυμένη στάμνα. Στὸ κέντρο τῆς κορυφῆς εἶναι περασμένο λεπτό κουφόξυλο, ὅπου στερεώνεται ἡ βελόνα.

Ροκόξυλο.

Ἄρ. 102, μήκος 29 ἐκ.

(Κεφαλονιά)

Ξύλινο, ἀπὸ πυξάρι. Τὸ τμήμα ποῦ μπαίνει στη ζώνη τῆς πλέκτριας εἶναι λειασμένο και μοιάζει με ἀμφίστομη λάμα. Στὸ κάτω μέρος εἶναι διακοσμημένο με χαραχτὲς γραμμὲς ζιγκ - ζάγκ. Τὸ ὑπόλοιπο τμήμα καταλήγει σὲ ὀλόγλυφη ἀπεικόνιση γυναικείας μορφῆς, ποῦ ἔχει λεπτή μέση, καμπύλους γοφούς, πολὺ τονισμένους ὤμους και πολὺ κοντὰ χέρια ποῦ φτάνουν στὸ ὕψος τῶν γοφῶν. Τὰ χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου της θυμίζουν πορτραῖτο. Τὸ χτένισμά της εἶναι ἀστικό : μαλλιά ἀνασηκωμένα ψηλά, φουσκωτά, καταλήγουν πίσω σὲ μακριὰ χαίτη. Ἐνδυμασία ἀστική : ψηλὸ κολλάρο ποῦ καταλήγει σὲ δαντέλλα, ποδιά και μακρὸ φουστάνι με πλούσια χαρακτὴ διακόσμηση. Στὴν κορυφή τοῦ κεφαλοῦ ἔχει τρύπα γιὰ τὴ βελόνα

Ροκόξυλο.

Ἄρ. 103, ὕψος 27 ἐκ.

Ξύλινο, ἀπὸ πυξάρι. Τὸ μισὸ τμήμα του καταλήγει σὲ στρογγυλεμένη ἀμφίστομη λάμα. Τὸ ἄλλο μισὸ σὲ ὀλόγλυφη παράσταση γυναικάς, ποῦ ἔχει σχηματοποιημένο σῶμα. Διαγράφονται τὰ χέρια, κολλημένα στὸ

κορμί. Πρόσωπο με χαρακτηριστικά πορτραίτου. Χτένισμα άστικό: τὰ μαλλιά άνασηκωμένα ψηλά. Φοράει άστική φορεσιά: μπλούζα με ψηλό κολλάρο, ποδιά και φουστάνι διακοσμημένα με χαρακτές γραμμές. Στο μπουστο της κρέμεται καλοσχηματισμένος σταυρός που περικλείεται από την άλυσίδα του. Στην κορυφή του κεφαλιού έχει τρύπα για τή βελόνα

Ροκόξυλο

Άρ. 208, μήκος 32 εκ.

(Κατούνα Άκαρνανίας)

Ξύλινο, από πυξάρι. Η όλόγλυφη άπεικόνιση τής γυναικείας μορφής που σχηματίζει τὸ πάνω τμήμα της, στηρίζεται σε μικρό βάθρο που μοιάζει νά είναι και λαβή τής ξύλινης λάμας στην όποία καταλήγει τὸ κάτω τμήμα. Τὸ σῶμα της είναι σχηματοποιημένο. Διακρίνονται τὰ χέρια της, που είναι πολύ κολλητὰ στο σῶμα, και ένώνονται χαμηλά στο ύψος τής κοιλιᾶς. Τὰ πόδια της είναι κι αὐτὰ πολύ κολλητὰ. Τὰ χαρακτηριστικά του προσώπου της είναι σχηματοποιημένα και τὰ μαλλιά ύποτυπώδη. Στὸν γυμνὸ μπουστο διαγράφονται τὰ στήθη και άνάμεσα τους χαρακτὸς σταυρός. Πάνω από τήν κοντή πλισσεδωτὴ φούστα, στο ύψος τῶν μηρῶν, φολιδωτὸ φίδι είναι τυλιγμένο στο κορμί της και άκουμπᾶ, τὸ περασμένο κάτω από τὰ πλεγμένα δάχτυλα τῶν χειρῶν της κεφάλι του, λίγο πιὸ κάτω από τὸ στήθος της.

Ροκόξυλο

Άρ. 213, μήκος 31 εκ.

Ξύλινο. Τὸ τμήμα στο όποιο μπαίνει ή βελόνα είναι κυλινδρικό και διακοσμημένο με λοξές κατὰ ζεύγη χαρακτές γραμμές. Τὸ ἄλλο λεπταίνει βαθμιαία καταλήγοντας σε αἰχμηρὸ ἄκρο που μπαίνει στη μέση τής πλέκτριας.

Βελονάκι

Άρ. 451, μήκος 10 εκ.

Άπό έλεφαντόδοντο. Τὸ ένα ἄκρο του καταλήγει σε μικρὸ άγκίστρι, με τὸ όποιο γίνονται οί θηλειές και τὸ πλέξιμο τής κλωστής. Τὸ ἄλλο ἄκρο, δηλαδή ή λαβή του, είναι διακοσμημένη με γραμμικά χαρακτὰ σχέδια. Πλέκουν κρατώντας τήν κλωστή με τὸ ἄριστερὸ χέρι και τὸ βελονάκι με τὸ δεξί. Με αὐτὸ τὸ σύνεργο πλέκουν τὶς δαντέλες.

δ' σύνεργα ραπτικής

Βελονοθήκη (πίν. 4)

Ἄρ. 194, ὕψος 33 ἐκ. πλάτος 6 ἐκ. (Καλαρρύτες Γιαννίνων)

Ἄπο ὕφασμα δίμιτο, σὲ μαῦρο χρῶμα. Ἔχει σχῆμα παραλληλόγραμμο. Στὸ κάτω ἄκρο εἶναι ραμμένη τσέπη. Περιβάλλεται μὲ διακοσμητικὸ ρέλι. Ἀγκιστρώνεται στὸν μπουστο τοῦ ράφτη μὲ μικρὸ ἀγκίστρι. Περιέχει :

1) Ψαλιδάκι σπαστό.

2) Δακτυλίθρες (εἶναι μεταλλικὲς θήκες γιὰ τὰ ἀκροδάχτυλα). Ἡ μία εἶναι σιδερένια, ἔχει ὕψος 3 ἐκ. καὶ στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἔχει μικρὲς βουῖλες, ὑποδοχὲς τῆς κορυφῆς τῆς βελόνας. Ἡ ἄλλη εἶναι μικρὴ μπρούντζινη, καὶ ἀνοιχτὴ ἐπάνω, χωρὶς κάλυμμα. Μὲ τὶς δακτυλίθρες οἱ ράφτες πιέζουν τὴ βελόνα νὰ τρυπήσει τὰ χοντὰ ὑφάσματα, προστατεύοντας τὰ δάχτυλά τους.

3) Νύχι, ὕψος 7,5 ἐκ.

Φυσικὸ νύχι ἀπὸ ἀρπαχτικὸ πουλί. Χρησίμευε γιὰ νὰ ἀνοίγουν τρύπα στὸ ὕφασμα.

4) Κόκαλο, ὕψος 6 ἐκ.

Ἄπο ἔλεφαντόδοντο, μὲ στρογγυλεμένο τὸ ἐνεργὸ ἄκρο, καὶ ὀδοντωτὴ διακόσμηση στὴν ἄλλη ἐπιφάνεια. Χρησίμευε γιὰ νὰ ἀνοίγουν τρύπες στὰ ἀσπροκέντια.

Βελονοθήκη

Ἄρ. 60 κα', μῆκος 8 ἐκ.

Εἶναι τετράγωνο κομμάτι ἀπὸ μαῦρο ὕφασμα, μὲ διπλωμένες τὶς τέσσερες γωνίες τοῦ στὸ κέντρο. Χρησίμευε γιὰ νὰ καρφώνουν τὰ βελόνια καὶ τὶς καρφίτσες τοῦ ραψίματος.

4. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ

Νῆμα

Ἄρ. 60ζ

Ἀποτελεῖται : α) Ἄπο ἓνα συμπαγὲς σιδερένιο ἐξάρτημα ποῦ ἔχει σχῆμα κωνικό, μοιάζει μὲ σβούρα μὲ μυτερὴ ἄκρη καὶ β) ἀπὸ μακρὸ σπάγγο, δεμένο στὸ ἐπάνω μέρος. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ μαστόροι στὴν τοιχοποιία, γιὰ νὰ κάνουν ἴσιους τοὺς κατακόρυφους τοίχους.

Γ' ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

1. ΔΙΑΤΡΟΦΗ

α' κατανομή

Βιδούρες

Είναι σκεύη που έχουν σχήμα κυλινδρικό. Ο κύλινδρος του σώματος τους είναι κατασκευασμένος από ένα κομμάτι ξύλο (συνήθως ξύλο πλατάνου). Ο πυθμένας τους από λεπτές σανίδες επιδέξια συναρμολογημένες, χωρίς καρφιά περασμένες ή μία μέσα στην άλλη (δούγιες). Χρησίμευαν ως μονάδα για τη μέτρηση βάρους.

Βιδούρα

Ἄρ. 177, ὕψος 28 ἐκ. διάμετρος 32 ἐκ. (Κλειστό Ἄρτας)

Ἀπό ξύλο πλατάνου. Στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἔχει μία κάθετη, σταθερὰ προσαρμοσμένη, λαβή. Ὁ πυθμένας της εἶναι φτιαγμένος με δούγιες. Χωραεὶ δέκα ὀκάδες καλαμπόκι.

Βιδούρα

Ἄρ. 187, ὕψος 30 ἐκ. διάμετρος βάσης 33 ἐκ.

Ἀπό ξύλο πλατάνου. Ἔχει δυὸ κατακόρυφες καὶ σταθερές λάβες. Ὁ πυθμένας της λείπει.

Σέσουλες

Εἶναι ἀντικείμενα που μοιάζουν με στενὸ φτυάρι. Ἔχουν ψηλὰ τοιχώματα καὶ μία λαβή. Χρησιμεύουν γιὰ τὴ μεταφορὰ μικρῆς ποσότητας στερεῶν διατροφικῶν προϊόντων (ζάχαρη, δημητριακοὶ καρποὶ κλπ.) ἀπὸ ἓνα δοχεῖο σὲ ἄλλο καὶ κυρίως στὴ λιανικὴ πώληση.

Σέσουλα

Ἄρ. 373, μῆκος 37 ἐκ. πλάτος 21 ἐκ.

Εὐλινη. Ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο με ψηλὰ τοιχώματα (ἔχουν ὕψος 15 ἐκ.). Χρησίμευε γιὰ τὴ μεταφορὰ μεγάλης ποσότητας καρπῶν, π.χ. ἀπὸ τὸ ἀμπάρι στὰ σακιά.

Σέσουλα

Ἄρ. 90, μήκος 22 ἐκ.

Ἄπο τενεκέ. Τῆ χρησιμοποιοῦν οἱ παντοπῶλες στὴ λιανικὴ πώληση.

Σέσουλα

Ἄρ. 388, μήκος 26 ἐκ.

(Γιάννινα)

Ἄπο τενεκέ. Μοιάζει μὲ κυλινδρικό φτυάρι. Χρησιμοποιεῖται στὴ λιανικὴ πώληση.

Ζύγια

Ἄρ. 445

Ἄπο σίδηρο. Εἶναι ἑπτὰ ὀρθογώνια συμπαγῆ κομμάτια. Χρησίμευαν ὡς μονάδα γιὰ τὴ μέτρηση βάρους (ὀκᾶ).

Ζύγια

Ἄρ. 445α

Ἄπο μπροῦντζο. Εἶναι κυκλικὰ συμπαγῆ κομμάτια, σὲ ἑπτὰ μεγέθη. Χρησίμευαν ὡς μονάδα γιὰ τὴ μέτρηση βάρους (ὀκᾶ).

Ζυγαριά

Ἄρ. 132, μήκος 29 ἐκ.

(Βέρβαινα Κυνουρίας)

Ἄπο σίδηρο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ὀριζόντιο σιδερένιο βραχίονα, τοὺς δυὸ τενεκεδένιους δίσκους ποὺ κρέμονται μὲ σκοινιά ἀπὸ τὰ ἄκρα του καὶ τὸν κατακόρυφο κεντρικό ἄξονα ποὺ ρυθμίζει τὸ ζύγισμα. Χρησίμευε γιὰ νὰ ζυγίζουν μικρὲς ποσότητες στερεῶν ὑλικῶν (καφέ, πιπέρι).

Ζυγαριά (πίν. 4)

Ἄρ. 285, ὕψος 18 ἐκ.

Ἄπο σίδηρο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ μηχανισμοῦ, ποὺ ρυθμίζει τὸ ζύγισμα, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο κρέμονται δύο κρίκοι (ἓνας μεγάλος καὶ ἓνας μικρός) καὶ δύο ἄγκιστρα (ἓνα μεγάλο καὶ ἓνα μικρό).

β' μέσα παρασκευῆς φαγητοῦ

Σύνεργα πρυόβολου

Ἄρ. 509

1) Πρυόβολος, ἀποτελεῖται ἀπὸ μία κυλινδρική σιδερένια βέργα, ποὺ

σχηματίζει ίσοσκελές τρίγωνο. Στην κορυφή του οί δυο πλευρές ανοίγουν σχηματίζοντας πρὸς τὰ ἔξω ἀνοιχτὲς σπείρες.

2) Στουρνάρι, κομμάτι ἀπὸ στουρναρόπετρα (πυρίτης λίθος).

Ίσκνα

Ἄρ. 399

Εἶναι λειχήνα πού ἀναπτύσσεται στοὺς κορμούς ὀρισμένων δέντρων (ὀξυά, βελανιδιά κλπ.). Ἔχει σχῆμα μανιταριοῦ. Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμά της εἶναι ἡ ιδιότητα πού ἔχει νὰ ἀνάβει ἀμέσως φωτιά καὶ ἀπὸ τὴν παραμικρὴ σπῖθα πού θὰ τὴν ἀγγίξει, χωρὶς νὰ φλέγεται. Μὲ αὐτὰ τὰ τρία στοιχεῖα (πρυόβολο, στουρνάρι, ἴσκνα) ἀναβαν φωτιά, χτυποῦσαν δηλαδὴ τὸν πρυόβολο στὸ στουρνάρι κρατώντας πολὺ κοντὰ τὴν ἴσκνα, πού ἀναβε ἀμέσως ἀπὸ τὴ σπῖθα.

Πυροστιές

Εἶναι σιδερένιοι τρίποδες. Ἔχουν σχῆμα ἰσοσκελοῦς τριγώνου. Σὲ κάθε κορυφή τους ἀντιστοιχεῖ ἓνα πόδι. Τοποθετοῦνται πάνω σὲ φωτιά πού καίει μὲ ξύλα, καὶ χρησιμεύουν ὡς βάση—στήριγμα τῶν μαγειρικῶν σκευῶν (χύτερες, τηγάνια κλπ.).

Πυροστιά

Ἄρ. 222, ὕψος 8 ἐκ. μῆκος πλευρᾶς 22 ἐκ. (Κουτσελιὸ Γιαννίνων)

Πυροστιά

Ἄρ. 394α, ὕψος 12 ἐκ. μῆκος πλευρᾶς 23 ἐκ.

Κρεμαστάλη

Ἄρ. 523, μῆκος 1 μ. 10 ἐκ.

Εἶναι χοντρὴ σιδερένια ἀλυσσίδα. Τὰ δυὸ ἄκρα της καταλήγουν ἀντίστοιχα σὲ δυὸ κυλινδρικές βέργες πού ἔχουν μῆκος περίπου 30 ἐκ. Ἡ ἐπάνω τελειώνει σὲ πλατὺ ἀγκίστρι. Ἡ κάτω σχηματίζει σπείρα στὸ κάτω μέρος, καὶ διπλὸ ἀγκίστρι (σὲ ἐραλδικὴ διάταξη) στὸ ἐπάνω. Ἡ κρεμαστάλη κρεμιέται στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἐστίας καὶ στὸ ἐλεύθερο κάτω ἄκρο της εἶναι πάντοτε κρεμασμένο τὸ κακκάβι, σκεῦος μὲ μία τοξοειδὴ λαβή.

Μασιά

Ἄρ. 394β, μῆκος 58 ἐκ.

Σιδερένια. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ μακρὸ κυλινδρικό χερούλι· τὸ ἕνα ἄκρο του καταλήγει στὸ μονοκόμματα κατασκευασμένο, χωρὶς τοιχώματα, ὀρθογώνιο μὲ ἀποστρογγυλεμένες γωνίες, φτυάρι, καὶ τὸ ἄλλο ἄκρο της σὲ ἡμικυκλικὴ λαβή. Χρησιμεύει γιὰ τὸ *συγγύρισμα* τῆς φωτιᾶς, τῆ μετακίνηση τῆς στάχτης, τὸ ξεχώρισμά της ἀπὸ τὰ κάρβουνα, τὴν τοποθέτηση φωτιᾶς πάνω στὴ γάστρα ἢ κάτω ἀπὸ τὸ ταψί.

Τσιμπίδα

Ἄρ. 504, μῆκος 14 ἐκ.

Ἀπὸ σίδηρο. Εἶναι λάμα, πού ἔχει πλάτος 2 ἐκ., διπλωμένη στὴ μέση. Τὰ ἄκρα της ἔχουν στὴ μέση μικρὴ τρύπα. Ὁ χειρισμὸς της γίνεται ἀπὸ τὴν κορυφή της, ἀνοίγοκλείνει καὶ χρησιμεύει γιὰ νὰ πιάνουν καὶ νὰ μετακινοῦν τὰ ἀναμμένα κάρβουνα.

Φουφοῦδες

Κατασκευάζονται συνήθως ἀπὸ πηλό. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο τμήματα : Τὸ ἐπάνω πού ἔχει σχῆμα κωνικό καὶ σκάρα τοποθετημένη 5 ἐκ. κάτω ἀπὸ τὸ χεῖλος τοῦ στομίου. Τὸ κάτω τμήμα πού εἶναι καὶ ἡ βάση τους, ἔχει σχῆμα πυραμίδας καὶ ἄνοιγμα σὰν παράθυρο. Στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἔχουν δυὸ κάθετες λαβές πού διαγράφουν ἀνοιχτὸ τόξο, εἶναι δηλαδὴ ἀρκετὰ ἀπο μακρυσμένες ἀπὸ τὸ σῶμα, γιὰ τὴν εὐκόλη μεταφορά τους. Οἱ φουφοῦδες εἶναι μικρὲς φορητὲς ψηστιέρες πού λειτουργοῦν μὲ κάρβουνα τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται στὴ σκάρα. Ἡ φωτιά συντηρεῖται ἀπὸ τὸν ἀέρα πού κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς βάσης. Χρησιμεύουν καὶ ὡς ἐστία μαγειρικῆς.

Φουφού

Ἄρ. 87, ὕψος 17 ἐκ. διάμετρος βάσης 9 ἐκ., διάμετρος στομίου 16 ἐκ.
(Σίφνος)

Ἀπὸ κόκκινο πηλό. Στὴ βάση ἔχει ἡμικυκλικὸ ἄνοιγμα. Ἡ σκάρα εἶναι ἑνσωματωμένη.

Φουφού

Ἄρ. 238, ὕψος 16 ἐκ., διάμετρος βάσης 14 ἐκ., διάμετρος στομίου 16 ἐκ.
(Ξάνθη)

Ἀπὸ κόκκινο πηλό. Στὴ βάση ἔχει τριγωνικὸ ἄνοιγμα. Ἡ σκάρα της

είναι ξεχωριστή. Άσπρες, όριζόντιες παράλληλες γραμμές διακοσμούν τή βάση και τὸ σῶμα της.

σ κ ε ύ η

Στὴν διαδικασία τῆς παρασκευῆς καὶ διάθεσης τοῦ ψωμοῦ καὶ τοῦ φαγητοῦ, χρησιμοποιοῦνται μιὰ σειρά ἀπὸ σκεύη, πού μπορούμε νὰ τὰ διακρίνομε : α) Σὲ ὅσα χρησιμεύουν γιὰ τὴν ἀντλήση τοῦ νεροῦ, τὴ μεταφορά, τὴ φύλαξη, καὶ τὴν θέρμανσή του (ὕδροφόρα) ἢ τὴν ἀντλήση, μεταφορά καὶ πόση ἄλλων ὑγρῶν προϊόντων (λάδι, κρασί κλπ.). β) Σὲ ὅσα χρησιμοποιοῦνται στὰ διάφορα στάδια καὶ τρόπους προετοιμασίας καὶ ψησίματος τοῦ ψωμοῦ καὶ τῶν φαγητῶν (μαγειρικά). γ) Σὲ ὅσα χρησίμευαν γιὰ τὴν διάθεση, *σερβίρισμα*, τὴν παραπέρα δηλαδὴ κατανομή τους, ἢ τὴ μεταφορά τους στὸ χῶρο τῆς δουλειᾶς καὶ τὰ μέσα κατανάλωσής τους.

Σίκλος (πίν. 5)

Ἄρ. 301, ὕψος 11 ἐκ. διάμετρος στομίου 22 ἐκ. (Γιάννινα)

Εἶναι χάλκινο σκεῦος. Ἔχει σχῆμα ἡμισφαιρικὸ μὲ ὑπόκυρτη βάση καὶ μία τοξοειδῆ κινητὴ λαβὴ πού ἐνώνει δυὸ ἀντικρυστὰ σημεῖα τοῦ στομίου. Στὴν κορυφῆ τῆς λαβῆς εἶναι προσαρτημένη σιδερένια ἄλυσίδα στὴν ὁποία δένεται τριχιά. Χρησίμευε γιὰ τὴν ἀντλήση τοῦ νεροῦ ἀπὸ πηγάδι ἢ στέρνα.

Τσιγκέλι (πίν. 5)

Ἄρ. 463, μῆκος 28 ἐκ.

Σιδερένιο ἀντικείμενο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία καμπύλα (ἡμικυκλικὰ) ἐλάσματα πού ἐνώνονται στὴν κορυφῆ τους σταυρωτὰ μὲ κρίκο. Στὶς ἐλεύθερες ἄκρες τους πού εἶναι ἐλαφρὰ ἀνασηκωμένες πρὸς τὰ πάνω ἔχουν ἀπὸ μία τρύπα, στὴν ὁποία προσαρμόζονται ἀντίστοιχα τὰ τσιγκέλια. Τὸ ἐξάρτημα αὐτὸ εἶναι μικρὴ σιδερένια βέργα, πού καταλήγει στὸ κάτω μέρος σὲ τρία ἀνοιχτὰ πρὸς τὰ πάνω, σὰν σπεῖρες, ἄγκιστρα. Μὲ τὸ ὄργανο αὐτὸ ἀνέσυραν τὸν σίκλο ἀπὸ τὸν βυθὸ τοῦ πηγαδιοῦ ὅταν κοβόταν ἢ τριχιά καὶ βυθιζόταν.

Βουτσέλες

Είναι ξύλινα δοχεία. Αποτελούνται από σανίδες, κατάλληλα συναρμολογημένες (δούγιες), που είναι δεμένες με σιδερένια στεφάνια. Στο πάνω τμήμα τους έχουν μικρό, στρογγυλό στόμιο που περιβάλλεται από τετράγωνο ή κυκλικό κομμάτι ξύλου και κλείνει με ξύλινο βούλωμα. Κατασκευάζονται σε διάφορα σχήματα με όριζόντια ή κάθετη ανάπτυξη και χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά του νερού από την πηγή στο σπίτι ή στον τόπο της δουλειάς.

Βουτσέλα

Άρ. 332, διάμετρος 29 εκ., πλάτος 10 εκ.

Ξύλινη. Έχει σχήμα τυμπανοειδές, με επίπεδες τις κυκλικές πλευρές και τετράγωνο στόμιο. Μεταφέρεται κρεμασμένη στο ώμο, με τριχιά.

Βουτσέλα

Άρ. 396, διάμετρος 30 εκ., πλάτος 12 εκ.

Ξύλινη. Έχει σχήμα τυμπανοειδές, με επίπεδες τις κυκλικές πλευρές. Το στόμιό της έχει κυλινδρικό λαιμό. Μεταφέρεται κρεμασμένη στον ώμο, με τριχιά.

Βουτσέλα

Άρ. 397, διάμετρος 28 εκ., πλάτος 12 εκ. (Γιάννινα)

Ξύλινη, έχει σχήμα άχλαδιοῦ. Στην κορυφή της κάθετο πυραμιδόσχημο στόμιο. Στις δύο πλευρές της έχει ένθετες διακοσμητικές μπρούτζινες πλάκες με διάφορες τουριστικές παραστάσεις, π.χ. το τζαμί των Γιαννίνων, τον Άη - Γιώργη κλπ. Μεταφέρεται στον ώμο με τριχιά.

Βουτσέλα

Άρ. 383, μήκος 56 εκ. (Βουνοπλαγιά Γιαννίνων)

Ξύλινη. Έχει σχήμα κυλινδρικό με όριζόντια ανάπτυξη. Το κεντρικό τμήμα της είναι ελαφρά διογκωμένο. Στην κορυφή σχηματίζεται το στόμιό της από ξεχωριστό κομμάτι ξύλου. Μεταφέρεται στην πλάτη δεμένη με τριχιές, ή στο κεφάλι.

Μπότι

Άρ. 433, ύψος 43 εκ.

Ἄπο κόκκινο πηλό. Ἔχει κάθετη ἀνάπτυξη, σχῆμα κωνικό, στενὸ κυλινδρικό λαιμὸ καὶ μία κάθετη λαβή. Χρησίμευε γιὰ νὰ διατηρεῖ δροσερὸ τὸ πόσιμο νερό.

Γκιούμια

Εἶναι χάλκινα σκεύη. Ἔχουν κάθετη ἀνάπτυξη, ψηλὸ κυλινδρικό λαιμὸ, πλατιὰ βάση, μία κατακόρυφη καὶ σταθερὴ λαβή καὶ κινητὸ καπάκι. Χρησίμευαν γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὴν πηγὴ στὸ σπίτι καὶ τὴ φύλαξή του. Κατασκευάζονταν σὲ διάφορα μεγέθη.

Γκιούμι

Ἄρ. 306, ὕψος 45 ἐκ., διάμετρος βάσης 28 ἐκ.
Χάλκινο, κασσιτερωμένο καὶ στὶς δυὸ ἐπιφάνειες.

Γκιούμι

Ἄρ. 384, ὕψος 22 ἐκ., διάμετρος βάσης 74 ἐκ.
Εἶναι χάλκινο κασσιτερωμένο καὶ στὶς δυὸ ἐπιφάνειες. Ἔχει καλοσχηματισμένη προχοή ἢ ὁποῖα εὐκολύνει τὶς ἐπὶ μέρους χρήσεις τοῦ νεροῦ.

Γκιούμι

Ἄρ. 311, ὕψος 26 ἐκ., διάμετρος βάσης 17 ἐκ.
Εἶναι χάλκινο, κασσιτερωμένο καὶ στὶς δυὸ ἐπιφάνειες. Τὸ στόμιό του μὲ προχοή.

Βατσέλι

Ἄρ. 331, ὕψος 23 ἐκ., διάμετρος βάσης 13 ἐκ.
Εἶναι ξύλινο σκεῦος, κατασκευασμένο μὲ δούγιες καὶ σιδερένια στεφάνια. Ἔχει κάθετη ἀνάπτυξη, σχῆμα κυλινδρικό καὶ μία σταθερὴ λαβή. Εἶναι ἐπιτραπέζιο κανάτι νεροῦ.

Τσουκάλι

Ἄρ. 221, ὕψος 15 ἐκ., διάμετρος βάσης 9 ἐκ., διάμετρος στομίου 9 ἐκ.
(Γιάννινα)
Εἶναι χάλκινο σκεῦος, κασσιτερωμένο καὶ στὶς δύο ἐπιφάνειες. Ἔχει κάθετη ἀνάπτυξη, κυλινδρικό λαιμὸ ποῦ ἀνοίγει πρὸς τὰ κάτω σχηματί-

ζοντας την σφαιρική κοιλιά του. Ἡ βάση του ἀπὸ ξεχωριστὸ στεφάνι, ἔχει ὕψος 2 ἐκ. Μία κάθετη σταθερὴ λαβὴ εὐκολύνει τὴ μεταφορὰ του. Εἶναι ἐπιτραπέζιο κανάτι καὶ χρησίμευε γιὰ νὰ πίνουν νερὸ ὄλα τὰ ἄτομα μιᾶς οἰκογένειας καθὼς καὶ γιὰ τὶς ἐπὶ μέρους χρήσεις τοῦ νεροῦ.

Παγούρι

Ἄρ. 190, διάμετρος 25 ἐκ., πλάτος 5 ἐκ.

Εἶναι πήλινο, μὲ φθαρμένη ἐφυάλωση. Ἔχει σχῆμα τυμπανοειδὲς μὲ μία πλευρὰ ἐπίπεδη καὶ τὴν ἄλλη ὑπόκυρτη μὲ ὀμφαλὸ στὸ κέντρο. Στὴν κορυφὴ του ἔχει μικρὸ κυκλικὸ στόμιον ἀπὸ τὸ ὁποῖο λείπει ὁ λαιμὸς. Χρησίμευε γιὰ τὴ μεταφορὰ (ταξίδια, κλπ.) πόσιμου νεροῦ.

Μαυροτσούκαλο

Ἄρ. 310, ὕψος 19 ἐκ., διάμετρος βάσης 17 ἐκ., διάμετρος στομίου 11 ἐκ.

Εἶναι χάλκινο σκεῦος. Τὸ σχῆμα του θυμίζει γκιόμι συμπιεσμένο (ἔχει κοντὸ λαιμὸ καὶ μικροὺς ἐπίπεδους ὠμούς), μὲ κινητὸ καπάκι καὶ μία σταθερὴ λαβὴ. Χρησίμευε γιὰ τὴ θέρμανση τοῦ νεροῦ, ἦταν πάντοτε τοποθετημένο κοντὰ στὴ φωτιά, γιὰ τοῦτο λέγεται καὶ *μαυροτσούκαλο*.

Κακκάβι

Ἄρ. 300, ὕψος 27 ἐκ., διάμετρος βάσης 39 ἐκ., διάμετρος στομίου 34 ἐκ.

(Γιάννινα)

Εἶναι χάλκινο σκεῦος, πλατύστομο, μὲ μία κινητὴ τοξοειδὴ λαβὴ, ποὺ ἐνώνει δυὸ ἀντικρυστὰ σημεῖα τοῦ στομίου του. Χρησίμευε γιὰ τὴ θέρμανση μεγάλης ποσότητος νεροῦ, ἀπαραίτητου γιὰ βασικὲς βιοτικὲς ἀνάγκες (παρασκευὴ ψωμοῦ, κλπ.). Τὸ κρεμοῦσαν στὴν κρεμαστᾶλη τῆς ἐστίας, *γωνιάς*.

Ρογιά

Εἶναι μεταλλικὰ ἀντικείμενα, ἀπὸ λαμαρίνα. Τὸ σῶμα τους ἔχει σχῆμα πυραμίδας καὶ τὸ στόμιόν τους ἔχει σχῆμα χωνιοῦ. Μακρὺς σωλήνας ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ κάτω ἄκρο τοῦ σώματος ἐξασφαλίζει τὴν ἐλεγχόμενη ροὴ τοῦ ὑγροῦ (λάδι, ξύδι) γιὰ λόγους οἰκονομίας.

Ροῖ

Ἄρ. 211, ὕψος 18 ἐκ., διάμετρος βάσης 14 ἐκ.

(Ζάκυνθος)

Ἄπο λαμαρίνα. Ἔχει ἓνα χερούλι μὲ τρεῖς ἐπάλληλες κλιμακωτές λαβές. Στὴ μέση τῆς ἢ κοιλιὰ ζώνεται μὲ διακοσμητικὴ γραμμὴ ἀπὸ ἔκτυπους κόμπους.

Ροῖ

Ἄρ. 89, ὕψος 19 ἐκ., διάμετρος βάσης 7,5 ἐκ. (Ἀθήνα)

Ἄπο λαμαρίνα. Ἔχει μία λαβὴ καὶ λεπτὴ προχοή.

Σφούνι (πίν. 6)

Ἄρ. 129 ὕψος 19 ἐκ. πλάτος 21 ἐκ. (Μέλανες Νάξου)

Εἶναι πήλινο. Ἔχει σῶμα ὠοειδές μὲ τονισμένη σφαιρικὴ κοιλιὰ πού καταλήγει στὸ κάτω μέρος σὲ ἐπίπεδη βάση καὶ στὸ ἐπάνω σὲ μικρὸ, σὰν ρύγχος, στόμιο. Ἄπο τὸ ὕψος τοῦ ὤμου ξεκινάει σωλήνας, σὰν λαβὴ πού καταλήγει στὸ ὕψος τῆς βάσης σὲ ἀνοιχτὸ στόμιο. Χρησίμευε γιὰ τὴν ἀντλήση κρασιοῦ ἀπὸ βαρέλια ἢ κιούπια.

Κάνουλες

Εἶναι ξύλινο ἐξάρτημα τοῦ βαρελιοῦ. Ἔχουν σχῆμα κωνικοῦ σωλήνα. Στὸ φαρδὺ τμῆμα τους λίγο κάτω ἀπὸ τὸ στόμιο ὑπάρχει κάθετος ξύλινος μηχανισμός, ὁ πῖρος, πού ἐλέγχει κατὰ βούληση τὴ ροὴ τοῦ κρασιοῦ. Τὸ στενότερο τμῆμα του προσαρμόζεται στὸ στόμιο πού ἔχουν τὰ βαρέλια.

Κάνουλα

Ἄρ. 455, μῆκος 19 ἐκ.

Εἶναι ξύλινη. Τὸ φαρδὺ τμῆμα πού ἔχει τὸν πῖρο εἶναι ὠοειδές, ξεχωριστό, καὶ βιδώνει στὸν κυρίως σωλήνα.

Κάνουλα

Ἄρ. 456, μῆκος 19 ἐκ.

Ἄπλή, ξύλινη.

Κάνουλα

Ἄρ. 457, μῆκος 16 ἐκ.

Ἄπλή, ξύλινη.

Ποτήρι

Ἄρ. 352, ὕψος 12 ἐκ., διάμετρος βάσης 7 ἐκ.

Ἐκκίνο κόκκίνο πηλό. Ἔχει σχῆμα κυλινδρικό καὶ στήν ἐξωτερική ἐπιφάνεια τὴν ἐπιγραφή : *πανηγύρι σαμιώτικου κρασιοῦ*. Εἶναι τουριστικὸ ἀντικείμενο. Χρησιμεύει γιὰ νὰ πίνουν κρασί.

Πλόσκες

Εἶναι δοχεῖα πὺ κατασκευάζονται ἀπὸ ξύλο ἢ χαλκό. Τὸ σῶμα τους εἶναι τυμπανοειδές, μὲ κυρτὲς τὶς κυκλικὲς πλευρὲς. Στὴν κορυφή τους καταλήγουν σὲ ψηλὸ καὶ στενὸ κυλινδρικό λαιμό, μὲ ξεχωριστὸ βούλωμα. Οἱ ξύλινες εἶναι κατασκευασμένες ἀπὸ ἓνα κομμάτι ξύλου. Στὸ κέντρο τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἔχουν κυκλικὸ ἄνοιγμα πὺ κλείνει ἐρμητικὰ μὲ κυκλικὸ καπάκι (ὄπως τὰ κλειδοπίνακα). Τὸ σῶμα τους εἶναι συμμετρικά περιτυλιγμένο μὲ λεπτὲς δερμάτινες ζῶνες, πὺ ἐξακτινώνονται ἀπὸ κεντρικὸ διακοσμητικὸ δερμάτινο ρόδακα ὁ ὁποῖος καλύπτει τὸ καπάκι τῆς κοιλιᾶς. Μεταφέρονται κρεμασμένες στὸν ὄμο, ἀπὸ τὰ δερμάτινα λουριά οἱ ξύλινες καὶ μὲ σιδερένιες ἀλυσίδες οἱ χάλκινες. Χρησίμευαν γιὰ τὴ μεταφορὰ κρασιοῦ σὲ γάμους, πανηγύρια κλπ.

Πλόσκα

Ἄρ. 17, ὕψος 32 ἐκ., διάμετρος 23 ἐκ. (Χουλιαράδες Γιαννίνων)

Ξύλινη. Ἡ βάση της εἶναι μονοκόμματη καὶ σχηματίζει τέσσερα κοινὰ πόδια (δύο μπροστὰ καὶ δύο πίσω). Στὴν κορυφή ἔχει μεταλλικὸ στόμιο. Ἡ ἐξωτερική της ἐπιφάνεια εἶναι διακοσμημένη μὲ χαρακτοῦς ἐπάλληλους κύκλους καὶ ζωγραφιστὰ λουλούδια.

Πλόσκα

Ἄρ. 18, ὕψος 30 ἐκ., διάμετρος 20 ἐκ. (Δρυμάδες Πωγωνίου)

Ξύλινη. Τὸ σῶμα της στηρίζεται σὲ πυραμιδόσχημη βάση, στήν κορυφή ἔχει πολὺ ψηλὸ λαιμό (9 ἐκ.). Ἐπάλληλοι χαρακτοὶ κύκλοι διακοσμούν τὴν ἐξωτερική της ἐπιφάνεια.

Πλόσκα

Ἄρ. 155, ὕψος 24 ἐκ., διάμετρος 17 ἐκ. (Δρυμάδες Πωγωνίου)

Ξύλινη. Τὸ σχῆμα της εἶναι σχεδὸν σφαιρικό καὶ ὁ λαιμὸς της πολὺ ψηλός. Χρησίμευε καὶ γιὰ κλειδοπίνακο (ξύλινο σκεῦος μέσα στὸ ὁποῖο μετέφεραν ἐλιές ἢ τυρί).

Πλόσκα

Ἄρ. 185, ὕψος 35 ἐκ., διάμετρος 29 ἐκ. (Χρυσό Σερρών)

Ξύλινη. Τὸ σχῆμα τῆς εἶναι σχεδὸν σφαιρικό καὶ ὁ λαιμός τῆς πολὺ ψηλός.

Πλόσκα

Ἄρ. 297, ὕψος 35 ἐκ., διάμετρος 29 ἐκ.

Χάλκινη. Ἔχει σχῆμα τυμπανοειδές, μὲ χαμηλὸ μπρούτζινο στόμιο, ποὺ κλείνει μὲ μπρούτζινο καπάκι. Ἡ βάση τῆς εἶναι ξεχωριστή (ὕψος 5 ἐκ.). Μεταφέρεται κρεμασμένη στὸν ὤμο μὲ ἀλυσσίδα. Στὴν κορυφὴ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῆς εἶναι χαραγμένη κυκλικὰ ἡ ἐπιγραφή : *ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΨΙΝΑΣ, 1910.*

Παγούρια

Μοιάζουν μὲ μικρὲς πλόσκες, ἔχουν δηλαδὴ ἴδια μορφολογικὰ γνωρίσματα, καὶ κατασκευάζονται πάντοτε ἀπὸ καλάϊ. Στὸ κέντρο τῆς κοιλιᾶς τοὺς ἔχουν διαμπερὴ λεπτὸ σωλήνα, σὰν ὀμφαλό. Τὸ στόμιό τοὺς ἔχει μικρὸ ἄνοιγμα γιὰ τὸ ρούφηγμα μικρῆς ποσότητος ρακῆς ἢ οὐζου. Χρησίμευαν γιὰ ἀτομικὴ ἢ ὁμαδικὴ χρῆση.

Παγούρι

Ἄρ. 152, ὕψος 12,5 ἐκ., πλάτος 10,5 ἐκ.

Ἄπὸ καλάϊ. Καὶ οἱ δυὸ ἐπιφάνειες διακοσμοῦνται μὲ κυκλικὲς ζῶνες ἀπὸ λεπτὰ γραμμικὰ σχέδια (στὴ μία σχηματίζεται τὸ κλειδί, καὶ στὴν ἄλλη ἀστερόσχημες μαργαρίτες). Στὴ μιὰ πλευρὰ μὲ φροντισμένα γράμματα ἔχει τὴν ἐπιγραφή *ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΠΡΑΣΙΝΟΣ 1820.* Καὶ στὴν ἄλλη μὲ κακογράμματη γραφή τὰ ὀνόματα : *ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ 1939.* καὶ ἀπὸ κάτω : *ΠΑΥΛΟΣ Κ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ 1939.*

Παγούρι

Ἄρ. 144, ὕψος 18 ἐκ., διάμετρος 11,5 ἐκ. (Βαπτιστὴς Γιαννίνων)

Ἄπὸ καλάϊ. Στηρίζεται σὲ παραλληλόγραμμη κυκλωτερὴ βάση. Ἐπάληλοι χαρακτοὶ κύκλοι διακοσμοῦν καὶ τὶς δυὸ ἐπιφάνειες. Στὴ μιὰ ἐπιφάνεια ἔχει τὴν ἐπιγραφή : *ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙ. Χ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ, 1874.*

Σκαφίδα

Ἄρ. 524, ὕψος 13 ἐκ., μῆκος 70 ἐκ., πλάτος 42 ἐκ.

Ξύλινη. Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ κορμὸ δέντρου δουλεμένη μονοκόμματα. Ἔχει σχῆμα παραλληλόγραμμο. Τὸ κοίλωμα καταλήγει σὲ ὀριζόντια ἐπίπεδα ἄκρα, πού ἔχουν πλάτος 10 ἐκ. Χρησίμευε γιὰ τὸ ζύμωμα τοῦ ψωμοῦ.

Ξύστρα

Ἄρ. 60α, μῆκος 17 ἐκ.

(Βέρβαινα Κυνουρίας)

Ἄπὸ σίδερο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ χερούλι πού καταλήγει σὲ πλατὺ φτυάρι μὲ γυρισμένη πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τὴν αἰχμὴ τῆς ἄκρης τῆς. Χρησίμευε γιὰ τὸ ξύσιμο, τὸ καθάρισμα τοῦ σκαφιδιοῦ μετὰ τὸ ζύμωμα.

Ταψιά

Εἶναι χάλκινα σκεύη, κασσιτερωμένα ἐσωτερικά. Ἔχουν σχῆμα κυκλικὸ μὲ πλατιά βάση καὶ χαμηλὸ τοίχωμα στομίου. Ὅσα ἔχουν λαβὲς λέγονται νταβάδες καὶ συνοδεύονται ἀπὸ καπάκι. Χρησιμεύουν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ψωμοῦ καὶ τοῦ φαγητοῦ στὸ φούρνο.

Ταψί

Ἄρ. 291, διάμετρος βάσης 55 ἐκ., ὕψος 8 ἐκ.

Εἶναι χάλκινο, κασσιτερωμένο. Χρησίμευε γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ψωμοῦ.

Ταψί

Ἄρ. 289, διάμετρος βάσης 53 ἐκ., ὕψος 5 ἐκ.

Εἶναι χάλκινο κασσιτερωμένο. Κρέμεται ἀπὸ κινητὸ κρίκο πού ἔχει προσαρμοσμένο στὸ στόμιο. Εἶναι εἰδικὸ γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ψωμοῦ.

Μεσάλια

Εἶναι βαμβακερὲς ὑφαντὲς παραλληλόγραμμες πετσέτες πού χρησίμευαν γιὰ τὸ τύλιγμα τοῦ ψωμοῦ.

Μεσάλι

Ἄρ. 340, μῆκος 94 ἐκ., πλάτος 53 ἐκ.

(Νικήτη Χαλκιδικῆς)

Εἶναι ὑφαντὴ βαμβακερὴ πετσέτα. Πάνω σὲ θαλασσὶ κάμπο ἐναλλάσ-

σονται κατά διαστήματα άσπρες και μπλε ρίγες. Στα άκρα 5 εκ. από το στρίφωμα πλαισιώνεται με κόκκινες φαρδιές ζώνες, διακοσμημένες με άσπρους ρόμβους.

Μεσάλι

Άρ. 372, μήκος 84 εκ., πλάτος 58 εκ. (Άγιος Κωνσταντίνος Λοκρίδας)

Άπό άσπρο βαμβακερό ύφασμα. Στα τελειώματα έχει λεπτές κόκκινες διακοσμητικές ρίγες. Με αυτή την πετσέτα κάλυπταν την πινακωτή, παραλληλόγραμμη χοντρή σανίδα με κοιλώματα κατά διαστήματα, μέσα στα όποια τοποθετούσαν, πλασμένη σε στρογγυλά καρβέλια, τη ζύμη του ψωμιού, και όλα μαζί τα πήγαιναν στο φούρνο για ψήσιμο.

Μεσάλι

Άρ. 429, μήκος 94, πλάτος 54 εκ.

(Βαθύ Χαλκίδα:)

Άπό μπλε - άσπρο χιονέ ύφασμα. Χρησίμευε για το τύλιγμα του ψωμιού.

Τέντζερης

Άρ. 305, ύψος 14 εκ., διάμετρος βάσης 26 εκ.

Είναι χάλκινο πλατύστομο σκευός, κασσιτερωμένο έσωτερικά. Έχει σχήμα κυλινδρικό. Δυό μπρούντζινες λαβές είναι όριζόντια τοποθετημένες άκριβώς κάτω από το χείλος του στομίου. Το καπάκι του είναι έλαφρά θολωτό με έπάλληλα έπίπεδα που φθίνουν προς την κορυφή καταλήγοντας σε κάθετο κυκλικό έξάρτημα (ύψος 2 εκ.), σαν λαβή. Χρησίμευε για το μαγείρεμα βραστών, με πολύ ή λίγο νερό, φαγητών π.χ. σουπες.

Κακκαβάκι

Άρ. 159, ύψος 10 εκ., διάμετρος βάσης 17 εκ.

Χάλκινο πλατύστομο σκευός κασσιτερωμένο έσωτερικά και έξωτερικά. Έχει μια τοξοειδή κινητή λαβή, το *αρβάλι*, που συνδέει δυό άντικρουστά σημεία του στομίου του. Χρησίμευε για το βράσιμο του γάλατος.

Τσιουμπλέκι

Άρ. 309, ύψος 18 εκ., διάμετρος βάσης 9 εκ., διάμετρος στομίου 8 εκ.

Είναι χάλκινο κλειστό σκευός, κασσιτερωμένο οτήν έσωτερική του επιφάνεια. Έχει στενό κυλινδρικό λαιμό που άνοιγει σε πολύ φουσκωτή κοιλιά, βάση χωρίς ξεχωριστό πόδι και μία κάθετη σταθερή λαβή. Σ' αυτό

τὸ σκεῦος μαγειρεύουν τὸ κυνήγι (φαγητὸ τσιουμπλέκι).

Τηγάνια

Εἶναι χάλκινα σκεῦη μὲ ὀριζόντια ἀνάπτυξη. Ἔχουν πλατιά βάση, πολὺ χαμηλὸ τοίχωμα στομίου (κόθρο) καὶ πάντοτε μακρὺ ὀριζόντιο χερούλι. Στὰ τηγάνια μαγειρεύουν φαγητὰ συνήθως χωρὶς νερὸ, μὲ λάδι.

Τηγάνι

Ἄρ. 298, διάμετρος βάσης 34 ἐκ., ὕψος 3,5, μῆκος λαβῆς 43 ἐκ.

(Γιάννινα)

Εἶναι χάλκινο, κασιτερωμένο ἐσωτερικά. Ὁ πυθμένας του ἔχει ἐπὶ κοιλώματα συμμετρικὰ διαταγμένα, ἓνα στὸ κέντρο καὶ τὰ ἄλλα γύρω-γύρω. Τὸ μακρὺ του χερούλι, ἀπὸ σιδερένια λάμα, καταλήγει στὴν ἄκρη σὲ μικρὴ κλειστὴ σπεῖρα, ἀπὸ τὴν ὁποία κρεμιέται. Λέγεται καὶ αὐγοτήγανο, γιατί σ' αὐτὸ ἔψηναν αὐγά καὶ τηγανίτες (λαλαγγίτες, χυλὸς ἀπὸ ἀλεύρι).

Τηγάνι (πίν. 6)

Ἄρ. 296, διάμετρος βάσης 28 ἐκ., ὕψος 10 ἐκ., μῆκος λαβῆς 30 ἐκ.

Εἶναι χάλκινο, κασιτερωμένο ἐσωτερικά. Τὸ διακρίνουν δυὸ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: τὸ σχετικὰ ψηλὸ τοίχωμα καὶ τὸ μπρούντζινο σπαστὸ, ποὺ κλείνει πρὸς τὰ μέσα, χερούλι. Εἶναι σκεῦος, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιοῦν οἱ Σαρακατσάνοι καὶ ἐξυπηρετεῖ τὶς εἰδικές ἀνάγκες τῆς νομαδικῆς ζωῆς τους: ὁ ψηλὸς κόθρος ἐξασφαλίζει τὴν πολλαπλὴ χρήση του (τὸ χρησιμοποιοῦσαν δηλαδὴ καὶ ὡς κατσαρόλα καὶ ὡς ταψὶ καὶ ὡς τηγάνι) καὶ τὸ σπαστὸ χερούλι τὴν εὐκόλη μεταφορὰ του.

Τέστο

Ἄρ. 240β, διάμετρος 15 ἐκ., ὕψος 8 ἐκ.

(Ἀγιάσος Μυτιλήνης)

Εἶναι πήλινο σκεῦος, ἀπὸ κόκκινο πηλὸ, μὲ ὀριζόντια ἀνάπτυξη, ἐφυσωμένο στὴν ἐσωτερικὴ του ἐπιφάνεια. Ἔχει πλατιά βάση, χαμηλὸ τοίχωμα στομίου καὶ δυὸ ὑποτυπώδεις λαβές. Τὸ χεῖλος του ἔχει ὑποδοχὴ γιὰ καπάκι. Χρησιμεύει γιὰ τὸ μαγεῖρεμα τοῦ φαγητοῦ, κυρίως στὸ φούρνο.

Νταβάς

Ἄρ. 290, διάμετρος βάσης 28 ἐκ., ὕψος 8,5 ἐκ.

Είναι χάλκινο σκευός, κασσιτερωμένο έσωτερικά. Στο στόμιό του είναι τοποθετημένες άντικρυστά δυό όριζόντιες μπρούντζινες λαβές. Χρησίμευε για νά ψήνουν φαγητό στο φούρνο.

Νταβάς

Άρ. 293, διάμετρος βάσης 22,5, ύψος 5 εκ.

Είναι χάλκινο σκευός, κασσιτερωμένο έσωτερικά. Δυό μπρούντζινες διντελωτές λαβές είναι τοποθετημένες άντικρυστά και σέ λοξή προς τά πάνω φορά. Λείπει τó καπάκι.

Βιδούρα

Άρ. 398, ύψος 15 εκ., διάμετρος βάσης 16 εκ.

Είναι ξύλινο σκευός από ρόμπολο, κατασκευασμένο με δούγιες και δυό μεταλλικά στεφάνια. Έχει κάθετη άνάπτυξη. Στο στόμιο δυό άντικρυστές δούγιες έξέχουν από τó χείλος σαν λαβές, με τρύπα στο κέντρο, μέσα από τις όποίες περνά και δένεται ή συρμάτινη κινητή λαβή. Μέσα σ' αυτό τó σκευός τοποθετούσαν τó ζεστό γάλα και έπηζαν τó γιαούρτι.

Παδέλα

Άρ. 432, διάμετρος βάσης 8 εκ., ύψος 4 εκ.

(Αγρίνιο)

Είναι πήλινο σκευός, από κόκκινο πηλό, έφυαλωμένο έσωτερικά. Έχει όριζόντια άνάπτυξη, και σχήμα κυκλικό. Χρησίμευε για νά πήζουν γιαούρτι, για μαζική κατανάλωση στα γαλατοπωλεία.

Καυκί

Άρ. 360, ύψος 10 εκ., διάμετρος στομίου 24 εκ.

Άπό ξύλο πλάτανου. Είναι κατασκευασμένο από ένα κομμάτι ξύλου και έχει σχήμα ήμισφαιρικό. Χρησίμευε για νά τρώνε όμαδικά τά μέλη μιās οίκογένειας.

Λίμπα

Άρ. 240α, ύψος 8 εκ., διάμετρος στομίου 15 εκ.

(Αγιάσος Μυτιλήνης)

Είναι πήλινο σκευός, από κόκκινο πηλό, έφυαλωμένο και στις δυό έπιφάνειες. Έχει σχήμα ήμισφαιρικό, με διαμορφωμένη έπίπεδη βάση. Χρησίμευε για όμαδικό φαγητό.

Πιάτο

Ἄρ. 444, ὕψος 4 ἐκ., διάμετρος βάσης 9 ἐκ., διάμετρος στομίου 17 ἐκ.
Εἶναι πήλινο, ἀπὸ ἄσπρο πηλό, μὲ καταστρεμμένη ἐφυάλωση σὲ κίτρινο χρῶμα. Χρησίμευε γιὰ ἀτομικὴ χρῆση φαγητοῦ.

Σαγάνια

Εἶναι χάλκινα καὶ σπανιότερα ὀρειχάλκινα ρηχὰ πιάτα μὲ μικρὸ ὀριζόντιο χεῖλος. Τὰ συνοδεύει πάντοτε θολωτὸ καπάκι ποὺ καταλήγει σὲ μικρὴ, σφαιρικὴ σὰν κουμπί, λαβή. Χρησίμευαν γιὰ ἀτομικὴ χρῆση φαγητοῦ.

Σαγάνι

Ἄρ. 389, ὕψος 4 ἐκ., διάμετρος βάσης 18 ἐκ.
Χάλκινο, κασσιτερωμένο καὶ στὶς δυὸ ἐπιφάνειες. Λεῖπει τὸ καπάκι. Τὸ στόμιο περιβάλλεται ἀπὸ ἀπλὸ μικρὸ ὀριζόντιο χεῖλος.

Σαγάνι

Ἄρ. 314, ὕψος 4 ἐκ., διάμετρος βάσης 22 ἐκ.
Χάλκινο κασσιτερωμένο καὶ στὶς δυὸ ἐπιφάνειες. Λεῖπει τὸ καπάκι. Τὸ στόμιο περιβάλλεται ἀπὸ ἀπλὸ ὀριζόντιο χεῖλος μὲ ἀπλὸ περιχεῖλωμα.

Σαγάνι

Ἄρ. 79, ὕψος 4 ἐκ., διάμετρος βάσης 13 ἐκ. (Παραμυθιά Θεσπρωτίας)
Χάλκινο, κασσιτερωμένο. Τὸ στόμιο περιβάλλεται ἀπὸ χεῖλος μὲ ὀδοντωτὲς ἐγκοπὲς κατὰ διαστήματα. Στὸ καπάκι εἶναι χαραγμένα τὰ ἀρχικά : Σ.Μ.Β.

Σαγάνι

Ἄρ. 65, ὕψος 5 ἐκ., διάμετρος βάσης 10 ἐκ.
Χάλκινο, κασσιτερωμένο. Τὸ θολωτὸ καπάκι ἔχει ψηλὴ σφαιρικὴ λαβή. Τὸ στόμιο περιβάλλεται ἀπὸ λεπτὸ ὀριζόντιο χεῖλος.

Μισούρα

Ἄρ. 308, ὕψος 4 ἐκ., διάμετρος στομίου 22 ἐκ. (Γιάννινα)
Χάλκινο ἡμισφαιρικὸ σκεῦος, κασσιτερωμένο. Στηρίζεται σὲ διαμορφωμένη χωριστὰ ψηλὴ κωνικὴ βάση. Τὸ στόμιο περιβάλλεται ἀπὸ ὀρι-

ζόντιο, με διακοσμητικές ἐγκοπές, χεῖλος. Λείπει τὸ καπάκι. Χρησίμευε γιὰ τὸ σερβίρισμα τῆς σούπας.

Σκεῦος γλυκοῦ

Ἄρ. 176, μῆκος 15 ἐκ., ὕψος 2 ἐκ. (Βόλος)

Ἄσημένιο. Ἴχει σχῆμα ὠοειδές. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ κοίλωμα ποῦ πλαισιώνεται ἀπὸ ὀριζόντιο χεῖλος, διακοσμημένο μετὴ μέθοδο τοῦ κοφτοῦ (διάτρητη ἐπιφάνεια). Ὅλη ἢ ἐπιφάνειά του καλύπτεται μετὴ ρισοφέγγαρο ποῦ περικλείουν ἀστερόσχημους ρόδακες καὶ φυλλόσχημα ἡμικύκλια.

Βάζο γλυκοῦ

Ἄρ. 316, ὕψος 11 ἐκ., διάμετρος βάσης 5 ἐκ., διάμετρος στομίου 6 ἐκ.

Πῆλινο βάζο μετὴ ὑπόλευκη ἐφύαλωση καὶ στὶς δύο ἐπιφάνειες. Ἴχει κωνικὸ σχῆμα ποῦ τονίζεται πιὸ πολὺ ἀπὸ τὶς κάθετες σὰν αὐτιὰ λαβῆς του. Ἡ μιὰ του ἐπιφάνεια εἶναι διακοσμημένη μετὴ ἄνθη σὲ καφέ καὶ μαῦρο χρῶμα. Χρησίμευε γιὰ δοχεῖο γλυκοῦ τοῦ κουταλιοῦ, γιὰ ζάχαρη, κλπ.

Βάζο

Ἄρ. 422, ὕψος 11 ἐκ., διάμετρος βάσης 7,7 ἐκ., διάμετρος στομίου 13 ἐκ.

(Ἐμπειρὸς Βάλτου)

Πῆλινο ἀπὸ κόκκινο πηλό, μετὴ κόκκινη κατεστραμμένη ἐφύαλωση. Ἴχει σχῆμα κωνικὸ, ἀνοιχτὸ ἐπάνω καὶ κλειστὸ κάτω. Κάτω ἀπὸ τὸ στόμιο σχηματίζεται ὑποτυπᾶδης λαιμὸς μετὴ δυὸ λαβῆς τοποθετημένες ἀντικρυστά, χωρὶς ἄνοιγμα. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ἐλιές, ζάχαρη, κλπ.

Κουτάλια, Πηρούνια

Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι ἀντικείμενα — ἄμεσα ὑποκατάστατα τῶν χειρῶν: τὸ κουτάλι τῆς κλειστῆς παλάμης, μετὴ ἐνωμένα καὶ λυγισμένα πρὸς τὰ μέσα τὰ ἀκροδάχτυλα, γιὰ τὴ μεταφορὰ ἀπὸ τὸ πιάτο στὸ στόμα ὑγρῆς τροφῆς καὶ τὸ πηρούνι τῆς παλάμης μετὴ ἐλεύθερα τὰ δάχτυλα γιὰ τὸ πιάσιμο καὶ τὴ μεταφορὰ στὸ στόμα στερεᾶς τροφῆς. Συνήθως εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ ξύλο, μερικὰ μετὴ περίτεχνα δουλεμένη ξυλόγλυπτη λαβὴ ἀπὸ δεξιότητες τσοπάνους ἢ φυλακισμένους.

Κουτάλι

Ἄρ. 113, μῆκος 18 ἐκ.

(Μεγάρχη Τρικάλων)

Ἄπλό, ξύλινο γιὰ καθημερινή χρήση

Κουτάλι

Ἄρ. 160, μήκος 20 ἐκ. (Ζαρὸς Ἡρακλείου Κρήτης)

Ξύλινο. Ἡ λαβή του εἶναι παραλληλόγραμμη καὶ διακοσμημένη μὲ ἀπλὰ γεωμετρικὰ (τριγωνικὰ) σχέδια.

Κουτάλι

Ἄρ. 24, μήκος 19 ἐκ. (Χρυσὴ Καστοριάς)

Ξύλινο. Ἡ λαβή του ἔχει σχῆμα ὠοειδές καὶ εἶναι ἐλαφρὰ κυρτωμένη. Στὴν πρόσοψή της εἶναι χαραγμένη καὶ ἐγγεγραμμένη σὲ κύκλο μαργαρίτα.

Κουτάλι

Ἄρ. 483, μήκος 16 ἐκ.

Ξύλινο. Ἡ λαβή του ἔχει σχῆμα ὠοειδές, εἶναι ἐλαφρὰ κυρτωμένη καὶ τελειώνει σὲ καρδιόσχημο ἄκρο.

Κουτάλι

Ἄρ. 403α, μήκος 18 ἐκ.

Ξύλινο. Ἡ λαβή του εἶναι κοντή, ἔχει σχῆμα ὠοειδές καὶ καταλήγει σὲ λεπτὸ σταυρόσχημο ἄκρο.

Κουτάλι

Ἄρ. 403β, μήκος 24 ἐκ.

Ξύλινο. Ἐχει μακριὰ παραλληλόγραμμη λαβή πού καταλήγει σὲ μικρὸ τριγωνικὸ ἄκρο.

Κουτάλι

Ἄρ. 484, μήκος 17 ἐκ.

Ξύλινο. Τὸ κοίλωμά του εἶναι κυρτωμένο πρὸς τὰ μέσα. Ἡ λαβή του ἔχει στὸ μεσαῖο τμῆμα της τριγωνικὴς ἐγκοπὴς καὶ καταλήγει σὲ πλατὺ ὠοειδές ἄκρο.

Κουτάλι

Ἄρ. 203, μήκος 24 ἐκ. (Βόλος)

Ξύλινο. Ἡ λαβή του εἶναι ξυλόγλυπτη, μὲ τὴν τεχνικὴ τοῦ κοφτοῦ (διάτρηση). Ἡ διακοσμημένη ἐπιφάνεια ἔχει παραλληλόγραμμο σχῆμα,

πλασιώνεται από δύο κυπαρίσσια και καταλήγει σε διάτρητο αμυγδαλόσχημο άκρο που περικλείει επίσης τρία κυπαρίσσια· από αυτά, τὸ μεσαίο είναι ὄρθιο και τὰ άκρινά λυγισμένα σμίγουν τις κορυφές τους. Κατά μήκος τῆς λαβῆς με τὴν ἴδια τεχνική ἢ ἐπιγραφή: *E. P. ΣΙΣΜΕΡΙΣ* Τὸ κουτάλι συνοδεύεται από πηρούνι, που ἔχει ἴδιες διαστάσεις και τὴν ἴδια διακόσμηση.

Κουτάλι

Ἄρ. 215α, μήκος 15 ἐκ.

(Ἄνθοχώρι Μετσόβου)

Ξύλινο από πυξάρι. Ἡ λαβή του ἔχει σχῆμα ὠοειδές. Πυκνή χαρακτὴ διακόσμηση σε κυματοειδείς ζώνες περικλείει στὸ κέντρο ἀνάγλυφη παράσταση φουστανελοφόρου που κρατάει στὸ χέρι του ντουφέκι. Τὸ συνοδεύει πηρούνι, από τὸ ἴδιο ξύλο (μήκος 14 ἐκ.) και τὴν ἴδια διακόσμηση τῆς λαβῆς.

Κουτάλι

Ἄρ. 229, μήκος 23 ἐκ.

(Καρύδι Φουρνῆς Κρήτης)

Ξύλινο, από σφεντάμι. Στὸ πίσω μέρος τῆς λαβῆς ἔχει σχηματοποιημένη ἀνθρώπινη μορφή.

Πηρούνι

Ἄρ. 215β, μήκος 16 ἐκ.

(Ἄνθοχώρι Μετσόβου)

Ξύλινο, με τρεῖς περόνες. Ἡ λαβή του είναι ἀπλή, ἔχει σχῆμα παραλληλόγραμμο και ἡμικυκλικὸ άκρο. Ἐχει πυκνή χαρακτὴ διακόσμηση με γεωμετρικά σχέδια.

Κουτάλες

Ἄρ. 402.

Εἶναι ξύλινες σε τρία μεγέθη. Ἐχουν κυλινδρική μακριά λαβή. Χρησιμοποιουν για τὸ ἀνακάτεμα τοῦ φαγητοῦ.

Κουτάλα

Ἄρ. 60ιε, μήκος 52 ἐκ.

(Δεσποτικὸ Ζίτσας Γιαννίνων)

Ξύλινη. Ἐχει κυλινδρική λαβή που καταλήγει σε ἀνοιχτὴ σπείρα, και βαθὺ κοίλωμα. Χρησίμευε για τὸ ἀνακάτεμα και τὸ κένωμα μεγάλης ποσότητας φαγητοῦ (σε γάμους, πανηγύρια κλπ.)

Κουτάλα

Ἄρ. 126, μήκος 46 ἐκ. (Ἐλευθεροχώρι Δωδώνης)

Ξύλινη μεγάλη κουτάλα. Ἴχει κυλινδρική λαβή πού τελειώνει σέ μεγάλο κρίκο, ἀπό τὸν ὁποῖο κρεμιέται ὅταν δὲν χρησιμοποιεῖται. Χρησίμευε γιὰ τὸ ἀνακάτεμα μεγάλης ποσότητας φαγητοῦ, γιὰ γάμους καὶ πανηγύρια.

Κουταλοθήκη

Ἄρ. 70, μήκος 1 μέτρο. (Τύλισσος Ἡρακλείου)

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ χοντρὸ λειασμένο καλάμι. Κατὰ διαστήματα ἔχει παραλληλόγραμμα διαμπερῆ ἀνοίγματα, πού χρησιμεύουν ὡς ὑποδοχὲς γιὰ τὶς λαβὲς τῶν κουταλιῶν καὶ τῶν πηρουνιῶν. Κρεμιέται στὸν τοῖχο.

Ἄλατιέρα

Ἄρ. 60ιν, ὕψος 30 ἐκ., πλάτος 13 ἐκ., μήκος 16 ἐκ. (Κουσελιὸ Γιαννίνων)

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ χοντρὸ σανίδι, σὲ παραλληλόγραμμο σχῆμα. Στὸ ἔπάνω μέρος εἶναι ἀνοιχτή. Τὸ πίσω σανίδι πού ἀκουμπᾷ στὸν τοῖχο, σχηματίζει τριγωνικὴ πλάτη πού ἔχει τρύπα γιὰ νὰ κρεμιέται. Τὴ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ χοντρὸ ἄλατι.

Ἄλατιέρα

Ἄρ. 33, μήκος 13 ἐκ. (Πύλος)

Ξύλινη. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο παραλληλόγραμμες θήκες μὲ περιστρεφόμενο καπάκι, πού συνδέονται μεταξύ τους μὲ εἰδικὴ κάθετη κυλινδρική θήκη γιὰ ὀδοντογλυφίδες. Στὶς ὄψεις καὶ στὸ καπάκι ἔχει χαρακτὲς ἀπεικονίσεις γυναικείων μορφῶν. Προφανὲς πρότυπο ἢ ἀστικὴ γιάλινη ἄλατιέρα.

Κλειδοπίνακα

Εἶναι ξύλινα ἀντικείμενα, ἔχουν ἡμισφαιρικὸ σχῆμα καὶ κλείνουν ἐρμητικὰ μὲ ἡμισφαιρικὸ καπάκι. Τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ μεταφέρουν στεγνὲς τροφὲς (ἐλιές, τυρὶ) στὸν τόπο τῆς δουλειᾶς (χωράφια, βοσκοτόπια) καὶ στὶς μετακινήσεις τους.

Κλειδοπίνακο

Άρ. 145, ύψος 9 εκ., διάμετρος στομίου 15 εκ. (Βαπτιστής Γιαννίνων)

Κλειδοπίνακο

Άρ. 92, ύψος 8 εκ., διάμετρος στομίου 16 εκ. (Δυτική Μακεδονία)

Κλειδοπίνακο

Άρ. 114, ύψος 9 εκ., διάμετρος στομίου 11 εκ. (Μεγάρχη Τρικάλων)

Κλειδοπίνακο

Άρ. 173, ύψος 10 εκ., διάμετρος στομίου 13 εκ. (Λαζαρίνα Καρδίτσας)

Κλειδοπίνακο

Άρ. 73, ύψος 11 εκ., διάμετρος στομίου 17 εκ. (Εύβοια)

Μπραγάτσι

Άρ. 299, ύψος 20 εκ., διάμετρος στομίου 9 εκ. (Γιάννινα)

Μπρούντζινο σκευος κατασκευασμένο από όβιδα. Έχει σχήμα κυλινδρικό, μία τοξοειδή, κινητή λαβή και καπάκι που κλείνει εφαρμοστά. Χρησίμευε για τη μεταφορά φαγητού.

Μπραγάτσι

Άρ. 303, ύψος 18 εκ., διάμετρος βάσης 9 εκ. διάμετρος στομίου 8 εκ.

Είναι χάλκινο σκευος κασσιτερωμένο στην έσωτερική του έπιφάνεια. Έχει επίπεδη κυκλική βάση, που άνοίγει σε σφαιρική κοιλιά, και στενεύει για να σχηματίσει ύποτυπώδη λαιμό και άνοιχτό στόμιο. Η κινητή τοξοειδής λαβή του καταλήγει σε κλειστές σπείρες, που έχουν τη μορφή φιδιών. Χρησίμευε για τη μεταφορά του φαγητού.

2. ΚΑΤΑΠΟΣΗ ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΩΝ**Μπρίκι**

Άρ. 464 ύψος 12 εκ.

Χάλκινο σκευος. Έχει σχήμα κυλινδρικό, με βάση που έχει μεγαλύτερη διάμετρο από τη διάμετρο του στομίου, κάθετη ανάπτυξη, στόμιο με μικρή προχολή και ένα σταθερό όριζόντιο χερούλι από μπρούντζο. Χρησιμεύει για τὸ βράσιμο του καβουρδισμένου και τριμμένου καφέ.

Καφοτήγανο (πίν. 7)

Ἄρ. 295, διάμετρος 13 ἐκ., ὕψος 5 ἐκ.

Εἶναι χάλκινο τηγάνι μὲ ψηλὸ κόθρο καὶ μικρὴ προχολή. Ἡ ὀριζόντια λαβὴ του εἶναι σιδερένια καὶ καταλήγει σὲ κρίκο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τὸ κρεμοῦσαν. Σ' αὐτὸ ἔψηναν καφέ γιὰ πολλὰ ἄτομα (π.χ. μετὰ τὶς κηδεῖες καὶ τὰ μνημόσυνα, γιὰτὶ ὁ καφές, ἦταν καὶ ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι, τὸ ποτὸ τῆς παρηγοριᾶς).

Φλυτζάνι

Ἄρ. 237, ὕψος 8 ἐκ., διάμετρος στομίου 8 ἐκ. (Ἀγιάσος Μυτιλήνης)

Πήλινο φλυτζάνι μὲ πιατάκι. Εἶναι καὶ τὰ δύο ἐφυσωμένα μὲ ὑπόλευκη ἐφυσάλωση καὶ διακοσμημένα μὲ παραστατικὰ σχέδια. Τὸ φλυτζάνι ἔχει σχῆμα κυλινδρικό καὶ μία κάθετη λαβή. Τὸ πιατάκι ἔχει σχῆμα κυκλικὸ καὶ χρησιμεύει ὡς βάση στὸ φλυτζάνι. Μὲ τὸ φλυτζάνι αὐτὸ πίνε-ται ὁ τούρκικος καφές.

Καπνοσακούλες

Εἶναι μικρὰ σακούλακια μὲ σουρωτὸ στόμιο πού τὰ κρεμοῦσαν στὸ λαιμό. Μέσα τοποθετοῦσαν τριμμένο καπνὸ καὶ τσιγαρόχαρτο.

Καπνοσακούλα

Ἄρ. 118, ὕψος 13 ἐκ. (Παραμυθιά Θεσπρωτίας)

Εἶναι πλεγμένη μὲ σπάγγο καὶ χάντρες πού σχηματίζουν κάθετα ζιγκ-ζάγκ. Στὸ κάτω μέρος ἔχει μικρὲς φούντες.

Καπνοσακούλα

Ἄρ. 176δ, ὕψος 15 ἐκ. (Βόλος)

Εἶναι πλεγμένη μὲ σπάγγο καὶ χάντρες. Στὸ κάτω τμήμα της, πού ἔχει ἡμισφαιρικό σχῆμα, σχηματίζονται μὲ χρωματιστὲς κλωστὲς, κατὰ διαστήματα, διακοσμητικοὶ ῥόμβοι. Τὸ ἐπάνω τμήμα, πού σχηματίζει κυλινδρικό λαιμό, καλύπτεται μὲ μονόχρωμες χάντρες.

Καπνοσακούλα

Ἄρ. 191, ὕψος 11 ἐκ. (Πήλιο)

Εἶναι πλεγμένη μὲ χρυσοκλωστὲς. Τὸ σχῆμα της εἶναι πολυγωνικό. Στὸ κάτω μέρος ἔχει πλούσια φούντα.

Ταμπακιέρα

Ἄρ. 209, μήκος 7 ἐκ., ὕψος 2 ἐκ.

(Γιάννινα)

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ μολύβι, χυτή. Ἔχει σχῆμα ὠοειδές καὶ καπάκι πὺ ἀνοιγοκλείνει μὲ εἰδικὸ μηχανισμό. Στὴν ἐπιφάνειά της ἔχει ἀνάγλυφα διακοσμητικὰ κλαδιὰ μὲ φύλλα καὶ ἄνθη. Χρησίμευε ὡς θήκη γιὰ τριμμένο καπνὸ.

Πίπες

Εἶναι σωληνοειδῆ πήλινα ἢ μεταλλικὰ ἀντικείμενα, πὺ τὸ σῶμα τους κάμπτεται σχηματίζοντας ὀρθὴ γωνία. Τὸ κάθετο τμῆμα ἔχει σχῆμα κοτυοῦ χωνιοῦ, τὸ ὀριζόντιο εἶναι μακρύτερο καὶ πὺ κλειστὸ. Ἐνσωματῶνεται σὲ μακρὸ ξύλινο σωλήνα ἀπὸ τὸ στόμιο τοῦ ὀποίου ρουφιέται ὁ καπνός.

Πίπα

Ἄρ. 119, ὕψος 3,5 ἐκ., μήκος 7 ἐκ.

(Κρώμη Πόντου)

Ἄπλή, μπρούντζινη.

Πίπα

Ἄρ. 448, ὕψος 3,5 ἐκ., μήκος 5 ἐκ.

Εἶναι πήλινη, τὸ χεῖλος τοῦ στομίου της εἶναι κατεστραμμένο.

Πίπα

Ἄρ. 437, μήκος 12 ἐκ., ὕψος 3 ἐκ.

Εἶναι ξύλινη. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα : α) τὸ σφαιρικὸ κοίλωμα, μέσα στὸ ὀποῖο τοποθετεῖται ὁ τριμμένος καπνός, καὶ β) τὸ μικρὸ σωλήνα, ἀπὸ τὸν ὀποῖο ρουφιέται. Στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἔχει ἄπλή στικτὴ διακόσμηση.

Σταχτοθήκη

Ἄρ. 449, ὕψος 2 ἐκ., μήκος 5 ἐκ.

Μπρούντζινη. Ἔχει σχῆμα παπουτσιοῦ. Στὴ φτέρνα ἔχει ὀριζόντιες θήκες—ὀποδοχὲς γιὰ τὸ ἀναμμένο τσιγάρο.

3. Ν Τ Υ Σ Ι Μ Ο

α'. ένδύματα

Τὸ ένδυμα, πὸ εἶναι κάλυμμα τοῦ σώματος με ἀρχικὸ προορισμὸ τὴν προστασία τοῦ ἀπὸ τῆς καιρικῆς συνθηκῆς, ἀποτελεῖ τὸ τελικὸ προϊόν μιᾶς σειρᾶς ἀπὸ διαδικασίες, ὅπως εἶναι : α) ἡ παραγωγή τῶν φυσικῶν πρώτων ὑλῶν, π.χ. τοῦ μαλλιοῦ (κτηνοτροφία) τοῦ βαμπακιοῦ καὶ τοῦ λιναριοῦ (γεωργία), τοῦ μεταξιοῦ (ἐκτροφή μεταξοσκώληκα) καὶ β) μιᾶς σειρᾶς ἀπὸ διαδικασίες γιὰ τὴν ἐπεξεργασία καὶ τὴν μεταποίηση αὐτῶν τῶν ὑλῶν, ὅπως εἶναι ἡ κλωστική, ἡ πλεκτική, ἡ ὑφαντική, ἡ ραπτική καὶ ἡ κεντητική.

Παράλληλα με τὸν πρωταρχικὸ προορισμὸ τους τὰ ένδύματα (ὡς εἶδος καὶ ποιότητα ὑφάσματος, τρόπος ραψίματος, μόδα) μαζί με τὰ κεντήματα πὸ τὰ συνοδεύουν συνιστοῦν μιὰ πολυσήμαντη καὶ χαρακτηριστικὴ ταυτότητα τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας. Μέσα δηλ. ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, πὸ δὲν περιορίζονται στὴν πρακτικὴ ἀνάγκη τῆς προστασίας ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον, τὸ ἄτομο προσδιορίζεται ἐρωτικά, οἰκονομικά, κοινωνικά, αἰσθητικά καὶ ἰδεολογικά.

Τὰ ένδύματα λοιπὸν — ἐπιμέρους ἐξαρτήματα — βασικά καλύπτουν καὶ προστατεύουν τὰ πόδια, τὸ κορμί, τὸ κεφάλι καὶ ὅλα μαζί συνιστοῦν τῆς ένδυμασίης ἢ φορεσίης. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς τοπικῆς, κοινωνικῆς ἢ ἄλλης διάκρίσεις, τῆς ἑλληνικῆς παραδοσιακῆς φορεσίης, πὸ ἀποτελοῦν τὴν μικρὴ συλλογὴ τοῦ Λ.Μ.Π.Ι., θὰ μπορούσαμε νὰ τῆς χωρίσουμε, με βάση τὰ γενικὰ μορφολογικά τους γνωρίσματα, σὲ ἀντρικῆς καὶ γυναικεῆς, με κοινὸ παρονομαστὴ τὰ ένδύματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Κάλτσες

Κατασκευάζονται ἀπὸ μαλλί, βαμπάκι καὶ πιὸ σπάνια ἀπὸ μετάξι· πλέκονται μονοκόμματα, κυκλικά με πέντε μικρῆς μεταλλικῆς (ἀτσάλινες) βελόνες, τῆς κονταρίτσας. Οἱ μάλλινες λέγονται τσουρέπια καὶ εἶναι ἢ μονοκόμματες ἢ ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ξεχωριστὰ κομμάτια : ἓνα γιὰ τὸ πέλαμα ὡς τὸν ἀστράγαλο καὶ ἓνα γιὰ τὴν κνήμη ὡς τὸ γόνατο· ὅλοι οἱ τύποι στὸ τελείωμα ἔχουν μακρὸ κορδόνι — καλτσοδέτα, γιὰ νὰ στερεώνονται στὸ πόδι καὶ νὰ μὴ πέφτουν· ὑπάρχουν καὶ καλτσοδέτες ξεχωριστές. Ἡ

διακόσμησή τους, πού άλλοτε περιβάλλει τὸ ἄνοιγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο φοριοῦνται στὰ πόδια, ἄλλοτε τὶς μύτες καὶ τὸν ἀστράγαλο καὶ πολλές φορές καλύπτει ὀλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια μὲ ὀριζόντιες διακοσμητικὲς ζῶνες, εἶναι κατὰ κανόνα πλεχτή. Τὰ σχέδια δηλαδὴ δημιουργοῦνται μὲ χρωματιστὲς κλωστὲς κατὰ τὸ πλέξιμο (ζακάρ) καὶ πολὺ σπάνια εἶναι κεντημένες ἀπὸ πάνω.

Καλτσάκια

Ἄρ. 253

Εἶναι πλεγμένα μὲ δύο βελόνες, ἀπὸ μαλακὸ μαλλὶ σὲ χρῶμα θαλασσὶ· τὰ φοροῦσαν στὰ βρέφη πρὶν περπατήσουν.

Κάλτσες

Ἄρ. 251

(Ἄνθοχώρι Μετσόβου)

Ἄνδρικές· ἀπὸ μαύρη μάλλινη κλωστή, μονοκόμματες· κάτω ἀπὸ τὸ δαντελωτὸ τελείωμα (πλάτος 4 ἐκ.) ὑπόλευκο σχηματοποιημένο κλαδί μὲ κόκκινα λουλούδια, σχηματίζει ὀριζόντια διακοσμητικὴ ζώνη.

Κάλτσες

Ἄρ. 63

(Κωστάνα Φιλιππῶν)

Ἄνδρικές· λείπει ἡ πατούσα· εἶναι πλεγμένες· μὲ μάλλινες χρωματιστὲς κλωστὲς οἱ διακοσμητικὲς ζῶνες καὶ μὲ βαμπακερὸ σπάγγο ὁ ὑπόλευκος κάμπος· ὅλη ἡ ἐπιφάνεια ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐναλλασσόμενες ὀριζόντιες ζῶνες μὲ γεωμετρικὰ σχέδια.

Κάλτσες

Ἄρ. 128

(Παραμυθιά)

Ἄνδρικές· λείπει ἡ πατούσα· εἶναι πλεγμένες μὲ χρωματιστὲς μάλλινες κλωστὲς : ὁ κάμπος σὲ χρῶμα κεραμιδί, καὶ οἱ ἐναλλασσόμενες ὀριζόντιες ζῶνες μὲ τὰ πυκνὰ γεωμετρικὰ σχέδια, σὲ χρῶμα μπλε σκοῦρο καὶ ἄσπρο.

Καλτσοδέτες

Ἄρ. 257

Ἀποτελοῦνται ἀπὸ μαύρη ὑφασμάτινη ταινία πού ἔχει πλάτος 3 ἐκ. καὶ καταλήγει σὲ μεταξωτὸ κορδόνι μὲ φούντες· ἡ ταινία περιτυλίγεται στὸ πόδι πάνω ἀπὸ τὸ τελείωμα τῆς κάλτσας καὶ δένεται μὲ τὸ κορδόνι στὴν ἐξωτερικὴ πλευρὰ του.

Κάλτσες

Άρ. 216

Γυναικεία κοντοτσούρεπα. Είναι πλεγμένα : με μάλλινες χρωματιστές κλωστές οί όριζόντιες ζώνες με τὰ πλούσια γεωμετρικά σχέδια καί με ύπόλευκη κλωστή ό κάμπος.

Κάλτσες

Άρ. 8

(Πωγώνι Ήπειρου)

Γυναικεία κοντοτσούρεπα. Είναι πλεγμένα με μάλλινη άσπρη κλωστή, έκτός από τή μύτη καί τις φτέρνες που είναι πλεγμένες με κόκκινη κλωστή καί παισιώνονται με λουλουδέιες πολύχρωμες μπορντούρες καί δυό άνθοφόρα κλαδιά στους άστραγάλους.

Κάλτσες

Άρ. 50

(Μονολίθι Γιαννίνων)

Γυναικείες. Είναι πλεγμένες με βαμπακερή άσπρη κλωστή, έκτός από τή φτέρνα που είναι πλεγμένη με κόκκινη κλωστή καί παισιωμένη με λεπτή ζώνη από γεωμετρικά σχέδια.

Κάλτσες

Άρ. 256

(Άνθοχώρι Μετσόβου)

Γυναικείες. Είναι μακριές, πλεγμένες με βαμπακερή άσπρη κλωστή, έκτός από τις μύτες καί τις φτέρνες που είναι πλεγμένες με κεραμιδι μάλλινες κλωστές καί τις παισιώνει φυλλόσχημη μπορντούρα.

Κάλτσες

Άρ. 393

(Πωγώνι Γιαννίνων)

Γυναικείες. Είναι μακριές, κεντημένες στον άστράγαλο με όριζόντιες ζώνες ζίγκ-ζάγκ σε μπλέ - τριανταφυλλι χρώμα καί με άνθοφόρα κλαδιά σε ζωηρά χρώματα. Είναι λεπτές, βαμπακερές του έμπορίου.

Κάλτσες

Άρ. 251

Γυναικεία κοντοτσούρεπα. Είναι πλεγμένα με μαυρες, μάλλινες, πολύ στριφτές κλωστές. Διακοσμητικές ζώνες με γεωμετρικά σχέδια σε άσπρο καί κεραμιδι χρώμα καλύπτουν όλη τήν έπιφάνεια.

Πατούνες

Ἄρ. 51

(Φιλιάτες Θεσπρωτίας)

Γυναικεῖες, ἔχουν τὴ φόρμα παπουτσιῶν. Εἶναι πλεγμένες με πρᾶσινο μάλλινο νῆμα με τὸ βελονάκι καὶ τελειώνουν σὲ τριανταφυλλένια λεπτὴ μπορντούρα· στὴν κορυφὴ ἔχουν πολύχρωμη φούντα. Τὶς φοροῦσαν μέσα στὸ σπίτι χωρὶς παπούτσια.

Παντοῦφλες

Ἄρ. 252

(Μέτσοβο)

Γυναικεῖες. Εἶναι κατασκευασμένες ἀπὸ μπλε ὕφασμα (τσόχα) καὶ κεντημένες με κίτρινο γαϊτάνι (στριμμένη κλωστή συνήθως ἀπὸ μετὰξι, ποὺ ράβεται με τέχνη πάνω στὸ ὕφασμα σχηματίζοντας διάφορα ἑλικοειδῆ, διακοσμητικὰ σχήματα).

Γουρουνοτσάρουχα

Ἄρ. 246

(Δήμητρα Γρεβενῶν)

Εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ χοιρόδερμα, ἴσα-ἴσα ἀγκαλιάζουν τὸ πέλμα, τὴ φτέρνα καὶ τὰ δάχτυλα· στὸν περίγυρο, εἶναι περασμένο δερμάτινο σκοινί, ἢ νουζίτσα, με τὸ ὁποῖο δένεται στὸν ἀστράγαλο.

Παπούτσια

Ἄρ. 200α

Εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ λάστιχο ρόδας αὐτοκινήτου· ἢ φτέρνα ἐλεύθερη.

Π ο υ κ ἄ μ ι σ α

Εἶναι ἔνδυμα ποὺ κατασκευάζεται ἀπὸ λεπτὸ μάλλινο, βαμπακερό, λινὸ ἢ μεταξωτὸ ὕφασμα ἢ με συνδυασμὸ αὐτῶν τῶν ὑλῶν (π.χ. λινόμεταξο, βαμπακομέταξο κ.λ.π.) καὶ φοριέται, κατὰ κανόνα, κατάσαρκα. Ἔχει μανίκια καὶ κυκλικὸ ἄνοιγμα στὴ βάση τοῦ λαιμοῦ (λαιμόκοψη) ποὺ συνεχίζεται κάθετα κατὰ μῆκος τοῦ στέρνου γιὰ νὰ φοριέται εὐκόλα στὸ κεφάλι. Τὰ σημεῖα ποὺ φαίνονται (ποδόγυρος, περίγυρος μανικιῶν καὶ τραχηλιᾶς) διακοσμῶνται με ποικίλους τρόπους. Εἶναι βασικὸ ἐξάρτημα τῆς ἑλληνικῆς φορεσιᾶς.

Πουκάμισο

Ἄρ. 134

(Παλαιοχώρι Φιλιατῶν)

Ἄπο χοντρὸ βαμπακερὸ ὕφασμα, τὸ *χοντροπάνι*. Λεῖπουν τὰ μανίκια. Στὰ πλάγια παίρνει φάρδος ἀπὸ πολλὰ μικρὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα, ποὺ ἔχουν σχῆμα ἰσοσκελοῦς τριγώνου—μὲ μικρὴ βάση καὶ τριπλάσιες τὶς ἴσες πλευρὲς—τὰ *λαγκιόλια*. Ὁ ποδόγυρος καὶ οἱ κάθετες πλευρὲς ποὺ ἐνώνουν τὰ λαγκιόλια εἶναι κεντημένα μὲ ἄσπρες καὶ κίτρινες κλωστές.

Μποῦστος

Εἶναι γυκαικεῖο ἔνδυμα, ἀπὸ λεπτὸ βαμπακερὸ ὕφασμα, χωρὶς μανίκια, ἀνοιχτὸ μπροστά, ποὺ ἀγκαλιάζει καὶ σφίγγει τὸ κορμὶ ὡς τὴ μέση. Κύριος ρόλος του — ἀνάλογα μὲ τὸ συρμὸ τῆς ἐποχῆς— νὰ ἀναδείξει καὶ νὰ τονίσει τὸ στήθος ἀφήνοντας ἀκάλυπτη τὴν περιοχὴ του ἢ νὰ τὸ ἐξαφανίσει συμπιέζοντάς το.

Μπουστάκι

Ἄρ. 214

(Σαντορίνη)

Ἄπο λεπτὸ ἄσπρο βαμπακερὸ ὕφασμα (περκάλι). Ὁ περίγυρος τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς μασχάλης, καθὼς καὶ ἡ ἐπιστήθια ἐπιφάνεια, εἶναι διακοσμημένα μὲ δαντελωτοὺς ἀτραντέδες.

Φούστες

Εἶναι ἔνδυμα ἐξωτερικὸ μὲ κορμὶ ἢ χωρὶς κορμὶ καὶ πάντοτε χωρὶς μανίκια. (Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ στοιχεῖο τὸ διακρίνει ἀπὸ τὸ φουστάνι).

Φούστα

Ἄρ. 5

(Μονολίθι Γιαννίνων)

Ἄπο χοντρὸ μάλλινο δίμιτο σὲ μαῦρο χρῶμα, χωρὶς μανίκια, μὲ λαιμόκοψη καὶ ἄνοιγμα ὡς τὴ μέση. Δέκα ἑκατοστὰ πάνω ἀπὸ τὸν ποδόγυρο εἶναι ραμμένη βελούδινη ταινία.

Φούστα

Ἄρ. 317

Ἄπο μῶβ ὕφαντὸ ὕφασμα. Ὁ ποδόγυρος καὶ ἡ ραφὴ τοῦ φρούτου (βολάν)

υπογραμμίζονται από λεπτή καρό ταινία.

Φουστάνια

Είναι ένδυμα εξωτερικό, φοριέται πάνω από το πουκάμισο. Έχει μονοκόμματο ή ξεχωριστό κορμί και μανίκια.

Φουστάνι

Άρ. 275

(Θράκη)

Από λεπτό, μάλλινο, μπλέ σκούρο ύφαντό. Η φούστα είναι με πότες, πλισσεδωτή και έχει οριζόντια ραμμένες κίτρινες και άσπρες ταινίες· το κορμί από το ίδιο ύφασμα· τα μανίκια από λεπτό λουλουδάτο βαμπακερό ύφασμα. Το φορούν οι Σαρακατσάνες της Θράκης.

Τραχηλιές

Είναι εξαρτήματα που φοριούνται στο λαιμό, συνήθως δένονται με κορδόνι στον αυχένα και καλύπτουν το στήρνο. Κατάσκευάζονται από λεπτό ύφασμα και αναπληρώνουν την κεντημένη λαιμαριά του πουκάμισου.

Τραχηλιά

Άρ. 262

Από άσπρο βαμπακερό πανί, κεντημένη με γραφτό κέντημα· (κλαδί με μαργαρίτες). Στο περιλαίμιο είναι ραμμένη φαρδιά δαντέλα.

τραχηλιά

Άρ. 519

(Πωγώνι Ήπειρου)

Από άσπρο, βαμπακερό ύφασμα, με γιακά. Στα τελειώματα έχει, πλεγμένη με το βελόνι του ραψίματος, λεπτή δαντέλα με κίτρινα μετάξια.

Μπλούζα

Άρ. 257

(Παλαιοχώρι Φιλιατών)

Από βαμπακερό ρόζ ύφασμα. Έχει λαιμόκοψη, άνοιγμα ως τη μέση και μανίκια· το άνοιγμα πλαισιώνεται δεξιά και αριστερά από λεπτές γαζωμένες πίεςτες (νερβύρ). Στη λαιμόκοψη καθώς και στα τελειώματα των

μανικιών είναι γαζωμένες χρωματιστές ύφασμάτινες λεπτές ταινίες.

Πισλί

Ἄρ. 49

(Μονολίθι Γιαννίνων)

Ἄντρικὸ γιλέκο μὲ μανίκια ἀνοιχτά πού κρέμονται ἀπὸ τὴν ὠμοπλάτη, *μανικοτάμπουρα*. Εἶναι φτιαγμένο ἀπὸ μαῦρο, μάλλινο, λεπτὸ ὕφασμα. Τὰ τελειώματα (περίγυρος μανικιών, λαιμοῦ καὶ πλαίσιο τοῦ ἐπιστήθιου ἀνοίγματος) εἶναι πλούσια κεντημένα μὲ γαϊτάνια ἀπὸ μαῦρες μεταξωτὲς καὶ στριμμένες κλωστὲς, *μπρισίμια*. Κουμπώνει ὡς ἐπάνω στὴ λαιμόκοψη μὲ πυκνὰ κουμπιά φτιαγμένα ἀπὸ τὰ ἴδια γαϊτάνια. Τὸ φοροῦσαν μὲ ἄσπρο πουκάμισο.

Ντουλαμάδες

Εἶναι ἔνδυμα γυναικεῖο· κατασκευάζονται ἀπὸ πολύτιμο μεταξωτὸ ὕφασμα μὲ ἀνάγλυφα σχέδια ἢ ρίγες ἀπὸ τὸ ἴδιο ἢ σὲ ἄλλο χρῶμα. Καλύπτουν τὸ κορμὶ ἐφαρμοστά ὡς τὴ μέση (σὰν γιλέκο). Ἔχουν πάντοτε μανίκια καὶ λαιμόκοψη στὴ βάση τοῦ λαιμοῦ. Εἶναι ἀνοιχτά μπροστά, μερικὰ δὲν κλείνουν καθόλου, μερικὰ σταυρώνουν στὸ κάτω μέρος, στὸ ὕψος τῆς μέσης. Στὰ τελειώματα εἶναι κεντημένα μὲ γαϊτάνια.

Ντουλαμάς

Ἄρ. 45

(Φραγκάδες Ζαγορίου)

Ἄπὸ κεραμιδι ταφτά μὲ ἀνάγλυφα, σκορπιστὰ κλαδιὰ στὸ ἴδιο χρῶμα· στὰ τελειώματα μαῦρο γαϊτανοκέντημα.

Ντουλαμάς

Ἄρ. 259

(Παγώνι Ἡλείου)

Ἄπὸ μῶβ ἀτλάζι, μὲ *πεταχτά* μπουκέτα ἀπὸ πολύχρωμα λουλούδια. Τὰ μανίκια ἀνοιχτά ὡς τοὺς ἀγκῶνες· στὰ τελειώματα λεπτὸ μαῦρο γαϊτανοκέντημα.

Ντουλαμάς.

Ἄρ. 151

(Δρυμάδες Παγωνίου)

Ἄπὸ μουσταρδι ταφτά, μὲ λουλουδάτες πολύχρωμες ρίγες πού ἐναλλάσσονται μὲ ἀπλές· σταυρώνει χαμηλὰ στὴ μέση· μικρὸ ἄνοιγμα στὴν

έξωτερική πλευρά τῶν μανικιών· στὰ τελειώματα λεπτό γαϊτανοκέντημα.

Ντουλαμάς.

Ἄρ. 269

(Μέτσοβο)

Ἄπο ὕφασμα μπροκάρ σέ υπόλευκο χρώμα με ἀνάγλυφα σχέδια. Σταυρώνει χαμηλά στή μέση· μικρό κάθετο ἄνοιγμα στήν έξωτερική πλευρά τῶν μανικιών. Στά τελειώματα λεπτό γαϊτανοκέντημα.

Γιλέκο

Ἄρ. 46

(Ἄργος Ὀρεστικό)

Ἄπο λεπτό, μαυρο μάλλινο ὕφασμα. Εἶναι ἀνοιχτό μπροστά χωρίς μανίκια· στὰ τελειώματα ἔχει πλούσιο γαϊτανοκέντημα με καφέ μεταξωτές κλωστές (μπρισίμια).

Ζακέτα

Ἄρ. 260

Ἄπο μαυρο ἀτλάζι· ἐξάρτημα ἀστικής ἐνδυμασίας.

Σεγκούνια, φλοκάτες

Κατασκευάζονται ἀπό χοντρό μάλλινο ὕφασμα τῆς νεροτριβῆς πού λέγεται σεγιάκι ἢ ἀπό δίμιτο. Τό χρησιμοποιοῦσαν ἢ στο φυσικό του χρώμα (Πωγόνι) ἢ βαμμένο μαυρο (Ζαγόρι, Κόνιτσα). Συνήθως δέν ἔχουν μανίκια καί εἶναι ἢ μακριά ἢ κοντά ὡς τοὺς γοφοὺς ἢ καί τή μέση, ὅποτε λέγονται κοντοσέγκουνα. Εἶναι ἐνδυμα ἐξωτερικό.

Κοντοσέγκουνο

Ἄρ. 143

(Βαπτιστής Γιαννίνων)

Ἄπο μαυρο σεγιάκι· ἔχει μανίκια καί χαμηλό κυκλικό ἄνοιγμα στο στήθος. Εἶναι πολὺ κοντό, δέν φτάνει ὡς τή μέση· τὸ φοροῦσαν γιά ζεστασιά τὸν χειμῶνα.

Σεγκούνι

Ἄρ. 135

(Παλαιοχώρι Φιλιατῶν)

Ἄπο μαυρο μάλλινο (δίμιτο) χωρίς μανίκια, ἡμίκοντο. Στὸν ποδόγυρο καί στο ἔλαφρά κυκλικό ἄνοιγμα τοῦ στήθους εἶναι κεντημένο με χρωμα-

τιστά γαϊτάνια (μώβ, πράσινα κ.λ.π.).

Σεγκούνι

Ἄρ. 38

(Μαρκόπουλο Ἀττικής)

Ἀπὸ ἄσπρο σεγιάκι, χωρὶς μανίκια ἡμίκοντο. Εἶναι πλούσια κεντημένο μὲ μάλλινες κλωστὲς σὲ σκοῦρα χρώματα (μαῦρο, μπλέ).

Φλοκάτα.

Ἄρ. 264

(Κουτσελιὸ Γιαννίνων)

Ἀπὸ μαῦρο μάλλινο ὕφαντὸ μὲ φλόκια στὴν ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια, χωρὶς μανίκια.

Σεγκούνι

Ἄρ. 110

(Ἐλάτη Ζαγορίου)

Ἀπὸ μαῦρο μάλλινο ὕφαντὸ, χωρὶς μανίκια, μὲ πολὺ μικρὴ πλάτη καὶ μεγάλο ἄνοιγμα στὸ στήθος. Τὰ μπροστινὰ φύλλα, οἱ μόνες, ἀφήνουν ἀκάλυπτο τὸ στέρνο· στὸ πίσω μέρος, ἀπὸ τὸν ποδόγυρο, ξεκινοῦν δυὸ κάθετες κοψιὲς – ἀνοίγματα· ὅλα τὰ τελειώματα εἶναι γαϊτανοκεντημένα μὲ κόκκινα μετάξια.

Σεγκούνι

Ἄρ. 44

(Μονοδέντρι Ζαγορίου)

Ἐλικὸ καὶ μορφολογικὰ γνωρίσματα ὅπως τὸ 110. Τὰ τελειώματα στολίζονται μὲ κόκκινες ὕφαντὲς διακοσμητικὲς ταινίες, λαμέντες, ποὺ ἔχουν πλάτος 8 ἐκ. καὶ πλαισιώνονται μὲ λεπτὸ γαϊτανοκέντημα ἀπὸ κόκκινα μετάξια.

Σεγκούνι

Ἄρ. 43

(Φραγκάδες Ζαγορίου)

Ἐλικὸ κατασκευῆς καὶ μορφολογικὰ γνωρίσματα ὅπως τὸ 110. Στὰ τελειώματα ἐλαφρὸ κέντημα μὲ κόκκινα μετάξια.

Χειρότι

Ἄρ. 245

(Ἀνθοχώρι Μετσόβου)

Εἶναι πλεχτὸ ἐξάρτημα ποὺ φοριέται στὸ χέρι ἀμέσως μετὰ τὸν καρπὸ, σὸν προέκταση τοῦ μανικιοῦ τῆς φανέλας. Ἐχει μῆκος 10 ἑκατοστά καὶ

γεωμετρικά σχέδια που συνθέτουν οί άσπρες, μαυρες και κόκκινες κλωστές, με τις όποιες είναι πλεγμένο.

Π ο δ ι έ ς

Είναι εξαρτήματα της γυναικείας φορεσιās. Έχουν σχήμα τραπέζιο ή όρθογώνιο, δένονται με λουριά στη μέση, και καλύπτουν την περιοχή της κοιλιās ως τα γόνατα. Προφυλάσσουν τó φουστάνι από τις καθημερινές βρωμιές (πλένονται εύκολα και γρήγορα). Οί τσέπες τους είναι φορητές θήκες για μικροαντικείμενα. Άκόμη, αναδιπλωμένες στη μέση, χρησιμεύουν ως μεταφορικός σάκος. Τó ύλικό κατασκευής τους και ή διακόσμησή της ποικίλουν ανάλογα με τή χρήση τους (καθημερινή ή γιορτινή), τις οίκονομικές δυνατότητες κ.λ.π.

Ποδιά

Άρ. 324

Άπό κεραμιδι βαμπακερό ύφασμα του έμπορίου· στο κάτω μέρος καταλήγει σε πλισεδωτό βολάν με λευκή δαντέλα στη ραφή.

Ποδιά

Άρ. 7

(Άρτα)

Είναι βαμπακερή, ύφαντή στον άργαλειό, σε χρώμα μπλέ. Έχει σχήμα όρθογώνιο με μιá τσέπη. Στο κάτω μέρος, δέκα έκατοστά πάνω από τó τελείωμα, δεσπόζει άσπρη ζώνη με τέσσερες ρόμβους, που πλαισιώνεται από λεπτότερες ζώνες σε άσπρο και μπλέ χρώμα· ή άλλη επιφάνεια έχει κατά διαστήματα ένυφασμένα μικρά γεωμετρικά μοτίβα.

Ποδιά

Άρ. 274

Άπό μαυρο βαμπακερό πανί του έμπορίου. Στο κάτω μέρος, 8 έκ. πάνω από τó τελείωμα, είναι ραμμένη βελούδινη ζώνη (πλάτος 6 έκ.) κεντημένη με πολύχρωμες κλωστές.

Ποδιά

Άρ. 58

(Μέτσοβο)

Άπό μπλέ σκουρο, μάλλινο του άργαλειού. Έχει σχήμα όρθογώνιο· ό περίγυρος είναι δαντελωτός πλεγμένος με μάλλ.νες κλωστές

σέ μπλέ και κόκκινο χρώμα. 15 έκ. πάνω από τὸ τελείωμα ἔχει ὀριζόντια μπορντούρα με ὑφαντὰ λουλούδια. Ἐπὶ τὴν ἀνάποδη εἶναι κεντημένα τὰ ἀρχικά: *P.T.M.*

Ποδιά

Ἄρ. 99

(Μέτσοβο)

Ἄπὸ μπλέ σκούρο, μάλλινο τοῦ ἀργαλειοῦ. ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο. Τὸ κάτω μέρος τελειώνει σέ δαντέλα, πλεγμένη με τὸ βελονάκι και 5 έκ. πιὸ πάνω ἔχει δυὸ ἐπάλληλες μπορντούρες, ὑφαντὲς στὸν ἀργαλειὸ, με σχηματοποιημένα φυλλοφόρα κλαδιά.

Ποδιά

Ἄρ. 258

(Ἀνθοχώρι Μετσόβου)

Ἄπὸ μπλέ σκούρο, μάλλινο τοῦ ἀργαλειοῦ. ἔχει ὀρθογώνιο σχῆμα. Ὁ περίγυρος με μάλλινη δαντέλα σέ καφέ και μπλέ χρώμα· στὸ κάτω μέρος 5 έκ. πάνω ἀπὸ τὸ τελείωμα ἔχει δυὸ ὑφαντὲς μπορντούρες. Ἡ κάτω εἶναι στενή με σχηματοποιημένο φυλλοφόρο κλαδί· ἢ πιὸ πάνω εἶναι φαρδιά (κλαδί κληματαριάς με φύλλα και τσαμπιά σταφύλια).

Ποδιά

Ἄρ. 263

Ἄπὸ πράσινο μαροκαίν (μεταξωτὸ) ὕφασμα. Στὸ κάτω μέρος τελειώνει σέ φαρδὺ βολάν, με δαντέλα και διακοσμητικὲς ταινίες στὴ ραφή του.

Ποδιά

Ἄρ. 140

(Παλαιοχώρι Φιλιατῶν)

Ἄπὸ μαῦρο βελούδο, κατηφέ, ἔχει σχῆμα τραπέζιο, δένει πίσω με φαρδιά ζώνη· στὴ ζώνη και στὸν περίγυρο εἶναι κεντημένη με πράσινα γαϊτάνια.

Ποδιά

Ἄρ. 268

(Παγώνι Ἡλείου)

Ἄπὸ ροζ ἀτλάζι, σουρωτὴ στὴ μέση. Τὸ σχῆμα της εἶναι τραπέζιο, δένει πίσω με πλατιὲς κορδέλες· στὸ κάτω μέρος ἔχει βολάν ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα και ἀπὸ ἄσπρη δαντέλα.

Ποδιά

Ἄρ. 265

(Ἀνθοχώρι Μετσόβου)

Ἄπὸ μῶβ ἀτλάζι. Τὸ σχῆμα τῆς εἶναι τραπέζιο, δένει πίσω μὲ σχοινιά ἀπὸ βαμπακερὸ ὕφασμα. Στὸ κάτω μέρος ἔχει πλατὺ ὀριζόντιο κέντημα μὲ πολύχρωμα λουλούδια καὶ στὸ τελείωμα πλατὺ πλισεδωτὸ βολάν.

Ποδιά

Ἄρ. 217

(Δαδώνη Γιαννίνων)

Ἄπὸ λεπτὸ μάλλινο ὕφασμα σὲ μῶβ χρῶμα. Ἔχει πλούσιο γαῖτανοκέντημα. Χωρίζεται κάθετα σὲ τρία μέρη, ἓνα ὀρθογώνιο στὸ κέντρο καὶ δυὸ μικρὰ τραπέζια στὶς ἄκρες· στὸ κάτω μέρος σὲ κάθε χώρισμα εἶναι κεντημένες, μὲ μεταξωτὲς πολύχρωμες κλωστὲς, συνθέσεις μὲ ἑλικοειδῆ μοτίβα.

Ποδιά

Ἄρ. 62

(Μηλέα Φιλιατῶν)

Ἄπὸ χοντρὸ μάλλινο ὕφαντὸ σὲ χρῶμα βυσινί, μὲ λεπτὸ γαῖτανοκέντημα. Χωρίζεται κάθετα σὲ τρεῖς τραπεζοειδεῖς ἐπιφάνειες· στὴ βάση κάθε τραπεζίου εἶναι κεντημένες, μὲ γαῖτανοκέντημα, συνθέσεις μὲ ἑλικοειδῆ μοτίβα.

Ζωνάρια

Εἶναι μάλλινες ἢ μαλλοβάμβακες μακριὲς ταινίες, ὕφασμένες σὲ εἰδικὸ σύνεργο ὕφαντικῆς (χτένι ἄρ. 179). Τὸ ἓνα ἄκρο τους καταλήγει σὲ πλεχτὰ σκοινιά μὲ φοῦντες ἢ ξεχωριστὸ ἀγκίστρι. Περιτυλίγονται στὴ μέση πολλὰ φορὲς καὶ χρησίμευαν γιὰ νὰ συγκρατοῦν τὴ μέση, τὰ ροῦχα στὴ σωστὴ θέση καὶ ὡς θήκη γιὰ μικροπράγματα (π.χ. σουγιάς κλπ.)

Φασκιά

Ἄρ. 255

Ἐπόλευκο βαμπακερὸ ζωνάρι τοῦ ἐμπορίου, τὸ ἓνα ἄκρο εἶναι διπλωμένο σὲ τρίγωνο μὲ δυὸ μακριὰ κορδόνια. Χρησίμευε γιὰ τὸ περιτύλιγμα, τὸ φάσκωμα, τοῦ βρέφους πάνω ἀπὸ τὶς πάνες του.

Φασκιά.

Ἄρ. 136

Μάλλινο ὑφαντὸ ζωνάρι, μὲ ὀριζόντιες χρωματιστὲς ρίγες. Τὸ ἓνα ἄκρο καταλήγει σὲ φοῦντες· ὁτὸ ἄλλο ἔραβαν σταυρὸ - φυλακτὸ. Μὲ αὐτὸ τὸ ζωνάρι *ἔζωναν* τὸ βρέφος στὴ *σαομανίτσα*.

Ζωνάρι

Ἄρ. 137

(Παλαιοχώρι Φιλιατῶν)

Ἄντρικὸ ἐξάρτημα γιορτινῆς φορεσιᾶς, ὑφασμένο μὲ μάλλινες χρωματιστὲς σκοῦρες κλωστὲς, ποὺ σχηματίζουν κάθετες ρίγες. Καὶ τὰ δύο ἄκρα του, καταλήγουν σὲ κρόσια μὲ φοῦντες καὶ σὲ μικρὸ τριγωνικὸ ἀσημένιο κόσμημα μὲ ἀγκίστρι, *κλίτσα*.

Ζωνάρι

Ἄρ. 197

(Λίστα Φιλιατῶν)

Ἐξάρτημα τῆς φορεσιᾶς τῶν ἡλικιωμένων γυναικῶν. Εἶναι ὑφασμένο μὲ μάλλινες χρωματιστὲς κλωστὲς ποὺ σχηματίζουν ὀριζόντιες ρίγες.

Ζωνάρι

Ἄρ. 57

Γυναικεῖο· μὲ σκοῦρες μάλλινες κλωστὲς ποὺ σχηματίζουν ὀριζόντιες ρίγες.

Ζώνη

Ἄρ. 168

(Βελεστίνο Μαγνησίας)

Ἄπὸ μετάξι σὲ φυσικὸ ὑπόλευκο χρῶμα, μὲ ἀνάγλυφα σχέδια, ὑφασμένα στὸν ἀργαλειό· ἐξάρτημα νυφικῆς φορεσιᾶς.

Ζώνη

Ἄρ. 133α

(Ἄρτα)

Ἄπὸ ἄσπρο λεπτὸ βαμπακερὸ ὑφασμα, κεντημένη πυκνὰ μὲ χρυσοκλωστὲς καὶ ἀσημοκλωστὲς, καὶ κρόσια γύρω-γύρω.

Σκοῦφοι, μαντήλια, ὀμπόλιες

Εἶναι καλύμματα τοῦ κεφαλαίου· οἱ σκοῦφοι ἀπὸ χοντρὸ καὶ μαλακὸ ὑφασμα ἔχουν συνήθως ἡμισφαιρικὸ σχῆμα (ἀκολουθοῦν τὴ μορφολογία τοῦ κεφαλοῦ). Τὰ μαντήλια κατασκευάζονται κατὰ κανόνα ἀπὸ λεπτὸ

μάλλινο, βαμπακερό ή μεταξωτό ύφασμα πολλές φορές του έμπορίου. Έχουν σχήμα τετράγωνο. Οί δμπόλιες είναι φαρδιές και μακριές ταινίες, ύφασμένες με βαμπακερές ή μεταξωτές κλωστές· περιτυλίγονται στο κεφάλι με ποικίλους τρόπους. Τα κεφαλοκαλύμματα είναι απαραίτητα έξαρτήματα τής άντρικής και τής γυναικείας φορεσιᾶς.

Σκοδφος

Άρ. 320

Άπό χοντρό μαυρο βελουδο· Έχει σχήμα ήμισφαιρικό. Είναι έξάρτημα άντρικής φορεσιᾶς.

Σκοδφος

Άρ. 60

(Σηλύβρια Άν. Θράκης)

Άπό μαυρο βελουδο· έχει σχήμα κυκλικό με συμπιεσμένη επίπεδη κορυφή· στα πλάγια και στην κορυφή είναι κεντημένο με χρωματιστές κλωστές, όριζόντιο άνθοφόρο κλαδί. Είναι έξάρτημα άντρικής φορεσιᾶς.

Όμπόλια

Άρ. 55

(Πωγώνι Γιαννίνων)

Άπό ύποκίτρινο μετάξι· και στις δυο άκρες είκοσι έκατοστά από το τελείωμα έχει ένυφασμένη κόκκινη λεπτή ρίγα· Είναι έξάρτημα τής πωγωνίσιας φορεσιᾶς.

Όμπόλια

Άρ. 133

(Άρτα)

Άπό λεπτό, σχεδόν διάφανο, βαμπακερό ύφασμα· και τα δυο άκρα της καταλήγουν σε πυκνοκεντημένες ζώνες (πλάτος 5 εκ.) με χρυσοκλωστή.

Μαντήλι

Άρ. 138

(Παλαιοχώρι Φιλιατών)

Άπό μαυρο λεπτό μάλλινο ύφασμα· δέκα έκατοστά από τον περίγυρο είναι κεντημένη στις τέσσερες πλευρές άνθοφόρα ζώνη με ζωηρά χρώματα.

Μαντήλι

Άρ. 273

Άπό βαμπακερό ύφασμα σε χρώμα βυσινί· λεπτή μπορντούρα από χρωματιστές κλωστές με λεπτά σχέδια, διατρέχει τις τέσσερες πλευρές. Γύρω-γύρω πυκνά κρόσια.

Μαντήλι

Ἄρ. 272

Ἄπο μαῦρο λεπτό βαμπακερό ὕφασμα· στὸν περίγυρο ἔχει δαντέλα, πλεγμένη μετὴ βελόνα τοῦ ραψίματος μετὰ χρωματιστὰ μετάξια, *μπιμπίλα*.

Μαντήλι

Ἄρ. 170

(Κρανίδι Ἑρμιονίδος)

Τριγωνικὸ μαντήλι, *τσεμπέρι*, ἀπὸ μεταξωτὴ ὄργαντίνα στὸ φυσικὸ χρῶμα τοῦ μεταξιοῦ. Εἶναι φοδραρισμένο μετὰ λεπτὸ βαμπακερό ὕφασμα· ὁ περίγυρος ἔχει δαντελωτὸ τελείωμα καὶ στὸ τρίγωνο ποὺ πέφτει στὴν πλάτη, εἶναι κεντημένο μετὰ ὑπόλευκα μετάξια, ἀνθοφόρο κλαδί.

Μαντήλι

Ἄρ. 266

Ἄπο λεπτὸ μάλλινο ὑπόλευκο ὕφασμα, μετὰ ἀραιὰ κρόσια στὸν περίγυρο καὶ στὶς τέσσερες γωνίες κλαδιὰ μετὰ πολύχρωμα σταμπωτὰ τριαντάφυλλα.

Φορεσιὰ

Ἄρ. 47

(Καστελόριζο)

Γυναικεία. Εἶναι ἑλλιπής. Ὑπάρχουν :

α) Τὸ λινομέταξο πουκάμισο, ἀπὸ ριγωτὸ ὑπόλευκο λεπτὸ ὕφασμα, μετὰ μανίκια· στὰ τελειώματα ἔχει λεπτὴ δαντέλα.

β) Τὸ καββάδι, μακρὸ φόρεμα ἀπὸ πολύτιμο ριγὲ ὕφασμα, ἀνοιχτὸ μπροστὰ μετὰ κυκλικὸ ἄνοιγμα κατὰ μῆκος τοῦ στήθους καὶ μανίκια.

γ) Σκουφοῦ ἀπὸ βυσινὶ τσόχα· τὸ σχῆμα τοῦ εἶναι ἡμισφαιρικὸ· στὴν κορυφὴ τοῦ ἔχει χρυσοπλεγμένο χοντρὸ κορδόνι, ποὺ καταλήγει σὲ πλούσια μαύρη μεταξωτὴ φούντα.

Φορεσιὰ

Ἄρ. 393

(Παγώνι Γιαννίνων)

Γυναικεία. Εἶναι ἑλλιπής. Ὑπάρχουν:

α) Τὰ δύο σεγκούνια (ἓνα μετὰ μανίκια καὶ ἓνα ἀμάνικο), μετὰ πλατιὰ ἐπένδυση ἀπὸ βυσινὶ ὕφασμα στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ στήθους.

β) Ὁ ντουλαμάς, ἀπὸ κίτρινο ριγὲ μεταξωτὸ ὕφασμα· σταυρώνει στὴ μέση· στὰ τελειώματα ἔλαφρὸ γαϊτανόκεντημα.

γ) Ἡ ὑποκίτρινη μεταξωτὴ ὀμπόλια μετὰ κόκκινη ρίγα.

Φορεσιά

Ἄρ. 368

(Ἄνθοχάρι Μετσόβου)

Γυναικεία· ἀποτελεῖται :

α) Ἄπο τῆ μάλλινη καρῶ (κόκκινο-μαῦρο) φαρδιά φούστα, με κορμί χωρὶς μανίκια· 10 ἐκ. πάνω ἀπὸ τὸν περίγυρο εἶναι ραμμένη μαύρη βελούδινη ζώνη με πολύχρωμα λουλούδια, κεντημένα με χρωματιστὲς κλωστὲς.

β) Τῆ ζακέτα, (ὑποκατάστατο ντουλαμά), ἀπὸ βαμπακερὸ ὕφασμα τοῦ ἐμπορίου σὲ χρῶμα βυσινί.

γ) Τὴν ποδιά ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα, με βολάν στὸ τελείωμα καὶ φαρδιά ζώνη (πλάτος 15 ἐκ.) ἀπὸ μαῦρο βελούδο, με πολύχρωμα λουλούδια κεντημένα με βαμπακερὲς κλωστὲς.

Φορεσιά

Ἄρ. 8

(Μέγκουλη Πωγωνίου)

Γυναικεία, πλήρης· ἀποτελεῖται :

α) Ἄπο τὸ μακρὺ, ἄσπρο, βαμπακερὸ πουκάμισο τὸ ρουτί, με μανίκια.

β) Τὰ σεγκούνια (ἓνα με μανίκι καὶ ἓνα ἀμάνικο) ἀπὸ ἄσπρο σεγιάκι· τὸ ἀνοιγμα τοῦ στήθους ἔχει (κατὰ μῆκος, στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια) ἐπένδυση ἀπὸ σκοῦρο βυσινί ὕφασμα.

γ) Τὴν ποδιά ἀπὸ ἄσπρο σεγιάκι, σὲ ὀρθογώνιο σχῆμα ποῦ στερεῶνεται στὴ μέση με τὸ ζωνάρι.

δ) Τὸ ζωνάρι, ποῦ εἶναι πολὺ στενὸ, ἔχει πλάτος μόλις ἓνα ἑκατοστὸ, σὲ κόκκινο χρῶμα. Τὸ μῆκος του φτάνει τὰ δέκα μέτρα.

ε) Τὸν ντουλαμά, ἀπὸ ριγὲ μεταξωτὸ ὕφασμα ἀνοιχτὸν μπροστά· στὰ τελειώματα ἔχει μαῦρο γαῖτανοκέντημα.

στ) Τὴν ὀμπόλια ἀπὸ ὑποκίτρινο μετάξι, με κόκκινη ρίγα.

Φορεσιά

Ἄρ. 200

(Σταυροδρόμι Γορτυνίας)

Εἶναι γυναικεία, πλήρης καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ :

α) Τὸ ἄσπρο, βαμπακερὸ, κοντομάνικο πουκάμισο, με σοῦρες στὸ λαιμὸ.

β) Τὸν μποῦστο, χωρὶς μανίκια, ἀπὸ ἄσπρο βαμπακερὸ ὕφασμα.

γ) Τὸ φουστάνι, με ξεχωριστὴ φούστα, ἀπὸ χοντρὸ βαμπακερὸ ὕφασμα με κόκκινες ρίγες ποῦ σχηματίζουν μικρὰ καρῶ· τὸ κορμί ἔχει τετράγωνη λαιμόκοψη καὶ κάθετο ἀνοιγμα ὡς τὴ μέση. Ἡ φούστα τελειώνει σὲ φαρδὺ

βολάν.

δ) Τη βράκα, από τὸ ἴδιο ὕφασμα, μὲ κόκκινες ρίγες· δένει στὴ μέση μὲ σκοινιά καὶ σουρώνει ἐπίσης μὲ σκοινιά στὰ μπατζάκια.

ε) Τὴν ποδιά, μάλλινη ὕφαντὴ στὸν ἀργαλειό. Τελειώνει σὲ φαρδιά ζώνη μὲ τρεῖς μεγάλες ὕφαντες σχηματοποιημένες μαργαρίτες.

στ) Τὸ μαντήλι, ἀπὸ ἄσπρο λεπτὸ βαμπακερὸ ὕφασμα. Στὸν περίγυρο ἔχει σταμπωτὰ μπουκέτα σὲ μαῦρο χρῶμα.

β' κοσμήματα

Τὰ ἰδιαίτερα στοιχεῖα τοῦ ἐνδύματος : τὸ εἶδος, ἡ ποιότητα καὶ ἡ προέλευση τοῦ ὕφασματος, ὁ τρόπος καὶ ὁ τόπος ραψίματος, ἡ μόδα, κ.λ.π., στοιχεῖα δηλ. πού δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὸν ἀρχικὸ πρακτικὸ προορισμὸ του, ἀλλὰ σταθμίζουν πολλαπλὰ τὴν κοινωνικὴ παρουσία τοῦ ἀτόμου, ἐνισχύονται καὶ συμπληρώνονται ἀπὸ τὰ κεντήματα καὶ τὰ κοσμήματα. Τὸ κέντημα, ὡς αἰσθητικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀξία, εἶναι ἐνσωματωμένο στὸ ἔνδυμα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἐξαρτημένο ἀπὸ τὴ μορφολογία του, τὸ χρῶμα του κ.λ.π. Ἐνῶ τὰ κοσμήματα εἶναι φορητὰ στολίδια πού στερεώνονται στὸ ἔνδυμα ἢ φοριοῦνται σὲ ὀρισμένα μέλη τοῦ σώματος.

Τὰ κοσμήματα τῆς παραδοσιακῆς νεοελληνικῆς φορεσιᾶς εἶναι κατὰ μέσο ὄρο κατασκευασμένα ἀπὸ κατώτερο ἀσήμι μὲ ποικίλες τεχνικὲς (χυτά, σφυρήλατα, φιλιγκράν, σαβάτι, σμάλτο) καὶ πολὺ συχνὰ ἐπιχρυσωμένα, μὲ ἐπιχρυσωσὴ ὑδραργύρου, *φαρμακεροῦ*.

Μποροῦμε νὰ τὰ διακρίνουμε σὲ δυὸ ομάδες :

1) Ὅσα φοριοῦνται σὲ συγκεκριμένα μέλη τοῦ σώματος καὶ παρακολουθοῦν τὴ μορφολογία τους. Γι' αὐτὰ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι στολίδια μὲ διαχρονικὴ χρῆση. Καὶ εἶναι : οἱ ζῶνες, τὰ περιλαίμια τὰ σκουλαρίκια, τὰ δαχτυλίδια καὶ τὰ βραχιόλια.

2) Ὅσα στερεώνονται σὲ ὀρισμένα ἐξαρτήματα καὶ σημεῖα τῆς φορεσιᾶς. Γι' αὐτὰ τὰ κοσμήματα μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς συνδέονται στενὰ μὲ τὸ ἔνδυμα πού στολίζουν, εἶναι δηλαδὴ ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τῆς πολιτιστικῆς στιγμῆς πού τὰ γέννησε καὶ τὰ διαμόρφωσε. Τέτοια, βασικά, εἶναι : οἱ πόρπες (κεμέρια, τοκάδες κλπ.) τὰ κιουστέκια, οἱ περόνες οἱ τεπέδες, καὶ τὰ καπιτσέλια.

Ἐκτὸς τῆς πρώτης ομάδας τὰ δαχτυλίδια εἶναι καὶ ἀντρικὸ κόσμημα.

Ἐκ τῆς δεύτερης ὄσας στολίζουσι τὴν ἐπιστήθια περικχή, τὴ μέση καὶ τὴν κοιλιά (πόρπες, κίουστέκια) εἶναι κοινὰ γιὰ τὰ δύο φύλα.

Ἡ μικρὴ συλλογὴ τοῦ Λ.Μ.Π.Ι. περιλαμβάνει τὰ παρακάτω κοσμήματα :

Σταυρός

Ἄρ. 282, ὕψος 5 ἐκ.

Ἀσημένιος φιλιγκράν. Στῆ μιὰ ὄση ἔχει ἐνθετη, ἀπὸ σφυρήλατο ἀσήμι, παράσταση τῆς ἀνάληψης· κρεμιέται μὲ ἀλυσίδα στὸ λαιμό.

Π ό ρ π ε ς

Ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ἐξαρτήματα ποὺ ἐνώνονται, *κλειδώνουν* δηλαδὴ μὲ εἰδικὸ ἀπλὸ μηχανισμό. Στὶς περισσότερες ὁ μηχανισμὸς καλύπτεται ἀπὸ ξεχωριστό, ἀλλὰ σταθερὰ κολλημένο στὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ἐξαρτήματα, κομμάτι, ἐνταγμένο αἰσθητικὰ στὸ κόσμημα· στὰ ἄκρα, καὶ τὰ δύο ἐξαρτήματα, καταλήγουσι σὲ κινητὰ ἀγκίστρια, μὲ τὰ ὁποῖα στερεώνονται στὸ ἔνδυμα. Καλύπτουσι τὴν ἀνάγκη ποὺ δημιουργοῦσε ἡ ἔλλειψη τῶν κουμπιῶν, τὸ κλείσιμο δηλαδὴ τοῦ κάθετου ἐπιστήθιου ἀνοίγματος ποὺ εἶχαν τὰ ἔνδυμα τῆς φορεσιᾶς· ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία στὸ μέγεθος, στὸ σχῆμα, στὴν τεχνικὴ καὶ στὰ διακοσμητικὰ θέματα.

Πόρπη

Ἄρ. 287, διάμετρος 8,5 ἐκ.

Μόνον τὸ ἓνα κομμάτι· εἶναι ἀσημένια, σφυρήλατη καὶ ἔχει σχῆμα ἡμισφαιρικό. Στὸ κέντρο τῆς ἑνῆς μικρὸς ρόδακας περιβάλλεται ἀπὸ τόξα, φύλλα, σπεῖρες καὶ γεωμετρικὰ σχῆματα.

Πόρπη

Ἄρ. 224, διάμετρος 3,5 ἐκ.

Μόνον τὸ ἓνα κομμάτι. Εἶναι χάλκινη, σφυρήλατη. Τὸ σχῆμα τῆς εἶναι κυκλικὸ μὲ τριγωνικὴ ἀπόληξη στὸ σημεῖον ποὺ καταλήγει ὁ ὀριζόντιος ἄξονας. Στὸ κέντρο σταυρὸς ἐγγεγραμμένος σὲ κύκλον. Στὴν περιφέρεια ζώνη μὲ ἄνθη καὶ φύλλα.

Πόρπη

Ἄρ. 330, μῆκος 14 ἐκ., ὕψος 6 ἐκ.

Ἄσημένα, χυτή. Ἔχει σχῆμα ἀχιβάδας πὺ περιβάλλεται ἀπὸ τριγωνικὸ πλαίσιο. Στὸ κέντρο δικέφαλος ἀετός.

Πόρπη

Ἄρ. 280, μῆκος 16 ἐκ., ὕψος 6 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄσημένα, χυτή. Ἔχει σχῆμα ἀχιβάδας καὶ στὸ κέντρο ὠοειδὲς ἔλασμα μὲ παράσταση πουλιοῦ πὺ τσιμπολογαίει ἀνθοφόρο κλαδί.

Πόρπη

Ἄρ. 329, μῆκος 35 ἐκ., ὕψος 11 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄσημένα, σφυρήλατη. Ἔχει σχῆμα κυκλικό, μὲ ἡμισφαιρικὸ τὸ κεντρικὸ τμῆμα. Στὴ μέση δικέφαλος ἀετός. Στὰ ἄκρα κινητὰ ἀγκίστρια, σὲ σχῆμα ἀχλαδιοῦ μὲ ἀνάγλυφη παράσταση γυναικείας μορφῆς.

Πόρπη

Ἄρ. 279, μῆκος 24 ἐκ., ὕψος 7 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄσημένα, χυτή, μὲ ἐπιχρύσωση ὕδραργύρου. Ἔχει σχῆμα κυκλικό μὲ ἡμισφαιρικὸ τὸ κεντρικὸ τμῆμα. Τὸ μεσαῖο ἔλασμα ἔχει σχῆμα πὺ ἐγγράφεται σὲ ὀρθογώνιο. Πιάνεται μὲ κινητὰ τριγωνικὰ ἀγκίστρια. Ἔχει πλούσια διακόσμηση μὲ σαβάτι.

Πόρπη

Ἄρ. 278, μῆκος 22 ἐκ., ὕψος 6, 5 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄσημένα χυτή καὶ φιλιγκράν. Ἔχει σχῆμα κυκλικό μὲ δαντελωτὸ περίγυρο. Τὸ κεντρικὸ τμῆμα τῆς εἶναι ἡμισφαιρικὸ καὶ ἔχει κάλυμμα ἀπὸ φιλιγκράν. *καυκαλάκι*. Στὴ μέση ὠοειδὲς ἔλασμα. Τὰ ἀσκίστρια δικέφαλοι ἀετοί.

Πόρπη

Ἄρ. 328, μῆκος 27 ἐκ., ὕψος 9 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄσημένα, χυτή. Ἔχει σχῆμα λαχουριοῦ. Πλούσια διακοσμητικὰ θέματα καλύπτουν τὴν ἐπιφάνεια. Στὴ μέση ὀρθογώνιο ἔλασμα μὲ ἡμισφαιρικὸ τὸ κεντρικὸ τμῆμα τοῦ καὶ καυκαλάκι ἀπὸ φιλιγκράν.

Πόρπη

Ἄρ. 277, μῆκος 33 ἐκ., ὕψος 18 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄσημένα, χυτή. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὀρθογώνια ἐξαρτήματα πὺ συνδέονται μὲ μεγάλο ὠοειδὲς ἔλασμα πὺ καλύπτει τὴν κλείδωσή

τους. Ἡ ἐπιφάνειά τους εἶναι πλούσια διακοσμημένη με ρόδακες, κλαδιά, φύλλα καὶ γλάστρες. Στὸ κέντρο ὀμφαλὸς με δικέφαλο ἀετό.

Κ Ο Υ Σ Τ Ε Κ Ι Α

Εἶναι κοσμήματα ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀλυσίδες καὶ ἀσημένια ἐλάσματα, συνδυασμένα με ποικίλους τρόπους. Στερεώνονται ἄλλα στὴν ἐπιστήθια περιοχὴ, ἄλλα στὴ μέση καὶ ἄλλα πιὸ χαμηλὰ στὸ ὕψος τῆς κοιλιᾶς. Εἶναι κατὰ κανόνα ἀσημένια χυτά, με διακόσμηση ἀπὸ σαβάτι καὶ φοριοῦνται ἀπὸ ἄντρες καὶ γυναῖκες.

Κουστέκι

Ἄρ. 284, μῆκος 35 ἐκ., ὕψος 4 ἐκ.

Ἀσημένιο, χυτό. Τὸ κεντρικὸ ἔλασμα ἔχει παράσταση δικέφαλου ἀετοῦ καὶ συνδέεται με τὰ ἄκρα, ποὺ ἔχουν σχῆμα ρόμβου, με τέσσερις σειρὲς ἀλυσίδες.

Κουστέκι

Ἄρ. 141, μῆκος 45 ἐκ.

Ἀσημένιο, χυτό. Στὸ κέντρο ἔχει μικρὸ ἔλασμα με δύο μισοφέγγαρα, ἐνωμένα στὴν κορυφὴ τους με στρογγυλὴ κόκκινη πέτρα. Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ του ξεκινοῦν ἕξι σειρὲς ἀλυσίδες. Ἡ κάτω σειρὰ ἔχει τετραμίδες. Καὶ οἱ ἕξι σειρὲς καταλήγουν σὲ μικρὸ κρίκο ἀπὸ τὸν ὁποῖο κρέμεται ἀσημένιος σταυρὸς με σαβάτι. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὑπάρχουν μόνο οἱ ἀλυσίδες, χωρὶς ἄλλο ἐξάρτημα.

Κουστέκι

Ἄρ. 283, μῆκος 74 ἐκ.

Ἀσημένιο, χυτό, με ἀνάγλυφα σχέδια. Στὸ κέντρο ἔχει κυκλικὸ ἔλασμα με ἡμισφαιρικὸ τὸ κεντρικὸ τμῆμα του. Ἀπὸ τὸ κάτω ἄκρο του ξεκινοῦν με τριγωνικὰ ἐλάσματα, πέντε σειρὲς ἀλυσίδες, ποὺ ἐναλλάσσονται με κυκλικὰ ἐλάσματα, γιὰ νὰ καταλήξουν στὰ ἄκρα σὲ τριγωνικὰ κινητὰ ἀγκίστρια τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴ μορφή δικέφαλου ἀετοῦ.

Κουστέκι

Ἄρ. 142, μῆκος 38 ἐκ.

Ἀσημένιο, χυτό, με σαβάτι καὶ ἐπιχρύσωση. Ἐννιά σειρὲς ἀλυσίδες

(ή κάτω και ή μεσαία με τετραμίδες) καταλήγουν από τή μιὰ μεριά σε μικρό διάτρητο τριγωνικό έλασμα, με ξεχωριστό άγκίστρι σε σχήμα δικέφαλου άετού· και από τήν άλλη σε έλασμα που τὸ σχήμα του έγγράφεται σε ὀρθογώνιο, με μυτερές απολήξεις στην κορυφή και στα πλάγια. Είναι διακοσμημένο με λεπτοδουλεμένο σαβάτι και με επιχρύσωση ύδραργύρου. Μικρός κρίκος συνδέει τήν κορυφή του με μεγάλο χυτό ὠοειδές κόσμημα με ανάγλυφα σχέδια και τρεῖς χρωματιστές πέτρες. Στο πίσω μέρος έχει κρινὸ άγκίστρι, με τὸ ὁποῖο άγκιστρώνεται στο ένδυμα.

Κουστέκι

Ἄρ. 327, μήκος 64 εκ., ὕψος 28 εκ.

Ἄσημένιο, χυτὸ με σαβάτι. Ἀποτελεῖται από τὸ κεντρικὸ έλασμα, που έχει ὀρθογώνιο σχήμα και από δυὸ σειρές με δώδεκα άλυσίδες από τή μιὰ και τήν άλλη πλευρά που καταλήγουν αντίστοιχα σε τριγωνικά έλάσματα και συνδέονται κι αὐτὰ με άγκίστρια που έχουν τή μορφή δικέφαλων άετῶν. Στο μεσαῖο έλασμα, που άγκιστρώνεται στο ένδυμα με άγκίστρι που βρίσκεται στο κέντρο τῆς πάνω πλευρᾶς του, ἀπεικονίζεται με σαβάτι ὁ Ἅγιος Γεώργιος. Στα άκρινὰ έλάσματα παριστάνονται φουστανελοφόροι που κρατοῦν σπαθιά.

Καπιτσέλια

Είναι κοσμήματα με άλυσίδες και τετραμίδες με μικρά άγκίστρια. Στερεώνονται στα καλύμματα τοῦ κεφαλιού (τοὺς σκούφους και τὰ μαντήλια).

Καπιτσέλι

Ἄρ. 286, μήκος 30 εκ.

Ἄσημένιο. Ἀποτελεῖται από δύο λεπτές άλυσίδες που καταλήγουν σε λεπτά ρομβοειδῆ άγκίστρια. Στην κάτω κρέμονται μικρές πυκνοβαλμένες τετραμίδες που έχουν σχήμα λαχουριού με τρύπα στη μέση.

Καπιτσέλι

Ἄρ. 241, μήκος 60 εκ.

Ἄσημένιο. Ἀποτελεῖται από μιὰ άλυσίδα με μεγάλες φυλλόσχημες τετραμίδες.

Κλάπες

Ἄρ. 10, διάμετρος 31 ἐκ.

(Μηλιά Μετσόβου)

Εἶναι δυὸ στεφάνια φτιαγμένα ἀπὸ εὐλύγιστο ξύλο. Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κύκλου καλύπτεται ἀπὸ δίχτυ, πλεγμένο μὲ χοντρές τριχιές. Συνδέονται μὲ μικροῦ μήκους τριχιά. Δένονται στὰ πόδια καὶ διευκολύνουν τὸ περπάτημα στὸ χιόνι.

Ἄμπαή

Ἄρ. 3, πλάτος 50 ἐκ., ὕψος 40 ἐκ.

(Σαρακατσάνικη)

Μάλλινο ὕφαντὸ στὸν ἀργαλειό σὲ μαῦρο χρῶμα· τὸ σχῆμα τῆς εἶναι τετράγωνο. Στὶς τρεῖς πλευρὲς εἶναι κεντημένη ζώνη μὲ γεωμετρικὰ σχέδια. Στὸ κέντρο τῆς εἶναι κεντημένος μεγάλος ρόμβος ποὺ τὸν πλαισιώνουν τέσσερις μικρότεροι. Τὸ κεντημένο τμῆμα περιβάλλεται μὲ πλούσια κρόσια ἀπὸ κόκκινη μάλλινη κλωστή. Μὲ τὴν ἀμπαή σκέπαζαν τὰ καπούλια τοῦ ἀλόγου ὅταν πήγαιναν νὰ πάρουν τὴ νύφη.

4. ΑΤΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ**α' ἀτομικὴ ὑγιεινὴ****Λεγενόμπρικο**

Ἄρ. 307

Χάλκινο· εἶναι σύστημα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σκεύη μὲ ταυτὸ χρονὴ χρήση : α) τὴ λεκάνη, λεγένι, μὲ μικρὸ σφαιρικὸ κοίλωμα, στενὸ στόμιο καὶ πλατὺ ὀριζόντιο χεῖλος· β) τὸ μπρίκι ποὺ εἶναι σκεῦος μὲ σφαιρικὴ κοιλιὰ, στενὸ καὶ ψηλὸ κυλινδρικό λαιμό, μία σταθερὴ κατακόρυφη λαβὴ καὶ ξεχωριστὴ σωληνωτὴ προχοή ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς κοιλιᾶς, παρακολουθεῖ παράλληλα τὸ λαιμὸ καὶ φτάνει στὸ ὕψος του. Τὸ στόμιο τῆς λεκάνης καλύπτεται μὲ τὴ σαπυνοθήκη, διάτρητο κάλυμμα, μὲ θέση γιὰ τὸ σαποῦνι. Χρησίμευε γιὰ νὰ πλένουν τὰ χέρια πρὶν καὶ μετὰ τὸ φαγητό. Στὸ χεῖλος τῆς λεκάνης μὲ ρωσικὰ γράμματα εἶναι χαραγμένο τὸ ὄνομα : Βασίλι Ζαχριάπκιν.

Χτένι

Ἄρ. 376, μήκος 10 ἐκ., πλάτος 4,5 ἐκ.

Κοκκάλινο· ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο. Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ του ἔχει

λεπτά και πυκνά δόντια, ενώ από την άλλη τα δόντια του είναι χοντρότερα και αραιότερα. Χρησίμευε για το χτένισμα των μαλλιών και το ξεψείρισμα.

Χτένι

Άρ. 370, μήκος 7,5 εκ., πλάτος 5,5 εκ.

Ξύλινο. Έχει σχήμα ορθογώνιο. Η μία πλευρά του έχει κοντά και αραιά τοποθετημένα δόντια που καταλήγουν σε μύτες. Το άλλο τμήμα του χρησιμεύει για λαβή. Στη μία επιφάνεια ή λαβή έχει χαραγμένο ρόμβο και μέσα στο ρόμβο ανάγλυφο σύμπλεγμα με τα αρχικά: *M.B.* Στην άλλη επιφάνειά της είναι χαραγμένη ή χρονολογία 1948. Χρησίμευε για να χτενίζουν μακριά μαλλιά.

Γλώσσες

Είναι ξύλινα ή κοκκάλινα αντικείμενα. Το σχήμα τους μοιάζει με γλώσσα ζώου. Τις χρησιμοποιούν για να διευκολύνουν το φόρεμα των παπουτσιών.

Γλώσσα

Άρ. 169, μήκος 8,5 εκ.

Ξύλινη· ή λαβή της παριστάνει δλόγλυφο κεφάλι σκυλιού· στο άνοιχτό στόμα του και με τα μυτερά δόντια του κρατάει το ένεργό τμήμα του αντικειμένου.

Γλώσσα

Άρ. 414, μήκος 14 εκ.

Ξύλινη· έχει λαβή μονοκόμματη που καταλήγει σε κεφάλι ψαριού με μισάνοιχτο στόμα.

Ξύστρα (πίν. 7)

Άρ. 100, ύψος 17 εκ., διάμετρος τόξου 15 εκ.

Αποτελείται από την ξύλινη κυλινδρική λαβή, στην οποία είναι προσαρμοσμένη σιδερένια ήμικυκλική λάμα. Χρησίμευε για το ξύσιμο, το καθάρισμα δηλ. των τσαρουχιών από τις λάσπες.

Ξύστρες

Είναι ξύλινα αντικείμενα. Αποτελούνται από μία μακριά λεπτή και γερή λαβή που καταλήγει σε φυλλόσχημο εξάρτημα. Χρησίμευε για τὸ ξύσιμο τῆς πλάτης.

Ξύστρα

Ἄρ. 202, μήκος 51 ἐκ.

Ἡ λαβή της καταλήγει σὲ περίτεχνο κρίκο πὸ συνδέεται ἀλυσιδωτὰ μὲ ξύλινο ὀμώϊωμα φούντας. Στὴν ἐπάνω ἐπιφάνειά της εἶναι στερεωμένο ὀρθογώνιο, πολὺ λεπτὸ σανιδάκι, δουλεμένο μὲ τέχνη, (κοφτὲς δαντελωτὲς καὶ ἀνάγλυφες ἐπιφάνειες, σχηματίζουν ἀνθοφόρα κλαδιά). Στὸ φυλλόσχημο στέλεχος, ἢ μία ἐπιφάνεια ἔχει πυκνὴ ὀδοντωτὴ χάραξη. Ἡ ἄλλη εἶναι ἀπλή.

Ξύστρα

Ἄρ. 453, μήκος 52 ἐκ.

Ξύλινη ἢ λαβή της καταλήγει σὲ ἀνοιχτὸ στόμα δράκοντα. Τὸ φυλλόσχημο τμήμα της στὴ μιὰ ἐπιφάνεια ἔχει πυκνὴ ὀδοντωτὴ χάραξη· στὴ ἄλλη εἶναι χαραγμένος ἀπλὸς διακοσμητικὸς ρόδακας, ἐγγεγραμμένος σὲ ὀδοντωτὸ κύκλο.

β' καθαριότητα

Σκούπα

Ἄρ. 484, μήκος 45 ἐκ.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ θυσανωτὰ χόρτα, πὸ εἶναι δεμένα πολλὰ μαζί. Χρησίμευε γιὰ νὰ σκουπίζουν, νὰ συγκεντρώνουν τὰ σκουπίδια, ἀπὸ μιὰ ἐπιφάνεια π.χ. δάπεδο.

Κόπανοι

Εἶναι ξύλινα αντικείμενα. Αποτελούνται ἀπὸ μιὰ λαβή πὸ καταλήγει σὲ πιὸ χοντρό, κυλινδρικό ἄκρο. Χρησίμευαν γιὰ νὰ χτυποῦν, νὰ κοπανίζουν, τὰ χοντρά ροῦχα (κουβέρτες, κουρελοῦδες) κατὰ τὸ πλύσιμο.

Κόπανος

Ἄρ. 193, μήκος 34 ἐκ.

Ξύλινος· τὸ ἄκρο του εἶναι κυλινδρικό.

Κόπανος

ἄρ. 91, μῆκος 39 ἐκ.

Ξύλινος· οἱ πλευρὲς τοῦ ἐνεργοῦ τμήματος εἶναι ἐπίπεδες καὶ συγκλίνουν σὲ γωνία.

Κόπανος

Ἄρ. 507, μῆκος 40 ἐκ.

Ξύλινος, ἀπλὸς, τὸ σχῆμα του εἶναι κυλινδρικό.

5. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ

α' Ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Εἶναι σιδερένια ἀντικείμενα — ἐξαρτήματα τῆς ἐξώθυρας ἢ τοῦ τοίχου ποὺ τὴν πλαισιώνει.

Κρίκος

Ἄρ. 505, μῆκος 34 ἐκ.

Εἶναι σιδερένιος κρίκος ποὺ ἐνώνεται μὲ ἄλλον μακρόστενο· εἰδική χρήση ἄγνωστη.

Σίδερα

Ἄρ. 511, μῆκος 30 ἐκ.

Ἄπὸ σίδηρο. Ἔχουν σχῆμα ὀρθογώνιο· τὸ ἓνα ἄκρο τους καταλήγει σὲ κρίκο· τὸ ἄλλο σὲ μικρὴ τρύπα ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι περασμένο γύφτικο καρφί. Χρησίμευαν γιὰ τὸ μακάλωμα τῆς πόρτας.

Καρφιά

Ἄρ. 514, μῆκος 13 ἐκ.

Δύο σιδερένια διπλὰ καρφιά μὲ κρίκο στὸ κεφάλι.

Καρφιά

Ἄρ. 519

Εἶναι σειρὰ ἀπὸ 14 γύφτικα καρφιά. Τὰ ἕξι ἔχουν κυκλικὴ κεφαλὴ σὰν μανητάρι καὶ τὸ ὕψος τους κυμαίνεται ἀπὸ 14 ὠς 5 ἐκ. Τὰ ὑπόλοιπα ὀκτώ ἔχουν κεφαλὴ σὲ σχῆμα ὀρθογώνιο καὶ τὸ ὕψος τους κυμαίνεται ἀπὸ

10 ὡς 6 ἑκ. Ὁ κορμὸς ὄλων εἶναι τετραγωνισμένος καὶ καταλήγει σὲ αἰχμηρὸ ἄκρο.

Καρφιά

Ἄρ. 517

Σιδερένια ἐξαρτήματα τῆς ἐξώπορτας. Τὸ ἓνα μὲ ἀγκίστρι, τὸ ἄλλο μὲ δέρμα καὶ τὸ ἄλλο μὲ κρίκο.

Καρφιά

Ἄρ. 518

Εἶναι σιδερένιοι κρίκοι συνδεμένοι μὲ καρφιά σὲ διάφορα μεγέθη.

Ρόπτρα

Εἶναι μεταλλικὰ ἀντικείμενα πού ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ἐξαρτήματα: τὸ ἓνα πού στερεώνεται στὴν πόρτα καὶ τὸ ἄλλο πού συνδέεται μαζί του μὲ μηχανισμό πού τοῦ ἐξασφαλίζει ἐλεύθερη κίνηση. Χρησίμευε γιὰ νὰ εἰδοποιοῦνται τὰ μέλη τοῦ σπιτιοῦ ὅτι κάποιος ἐπισκέπτης βρίσκεται στὴν πόρτα.

Ρόπτρο

Ἄρ. 515, μῆκος 14 ἑκ.

Σιδερένιο· ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ χτυπητήρι, πού εἶναι κυλινδρικό σίδηρο μὲ λαβὴ πού σχηματίζει μικρὴ ὀρθή γωνία καὶ ἀπὸ ἓνα μεγάλο γυφτόκαρφο πού εἶναι περασμένο στὸν κρίκο τῆς λαβῆς.

Ρόπτρο

Ἄρ. 196α, μῆκος 20 ἑκ., μῆκος λαβῆς 10 ἑκ.

(Σύρος)

Μπρούτζινο· ἡ λαβὴ του ἔχει σχῆμα ἀνθρώπινου χεριοῦ μὲ κλειστά δάχτυλα· τὸ ἄλλο ἐξάρτημα εἶναι μικρὴ σφαῖρα, σταθερὰ κολλημένη σὲ ὀρθογώνιο ξύλο· ὄλο μαζί κρεμιέται στὴν πόρτα.

Ρόδακας

Ἄρ. 501, διάμετρος 9 ἑκ.

Ἄπὸ μπρούτζο· ἔχει σχῆμα κυκλικό, εἶναι διάτρητος μὲ γεωμετρικὰ σχέδια· στὴ μέση ἔχει τρύπα γιὰ νὰ καρφώνεται στὴν πόρτα.

Λαβὴ

Ἄρ. 516, μῆκος 12 ἑκ.

Ἐκείνη ἀπὸ σίδηρο. Εἶναι ἀπλή λαβή. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μία λάμα ποὺ τὰ ἄκρα τῆς ἔχουν καμφοθῆ μὲ κάθετη καὶ λοξή πρὸς τὰ ἔξω φορὰ καὶ ἰάλι δριζόντια· στὸ δριζόντιο τμήμα ἔχουν ἀπὸ μία τρύπα γιὰ νὰ στερεώνονται στὴν πόρτα.

Λαβή

Ἄρ. 512, μῆκος 16 ἐκ.

Σιδερένια· εἶναι ἡμικυκλικὸ πόμολο μὲ ἐνσωματωμένο μηχανισμό ποὺ ἀνοίγοκλείνει· τὸ τοποθετοῦσαν σὲ ἐσωτερικὲς πόρτες.

Κλειδαριά

Ἄρ. 461, ὕψος 22 ἐκ, πλάτος 19 ἐκ.

Ἐκείνη ἀπὸ σίδηρο. Εἶναι μηχανισμὸς μὲ κλειδί. ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο. Χρησιμεύει γιὰ νὰ κλείνει ἢ πόρτα μὲ ἀσφάλεια, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἀνοίχτει, ἂν δὲν χρησιμοποιθεῖ τὸ δικό της κλειδί.

Κ λ ε ι δ ι ᾶ

Εἶναι μικρά, συνήθως σιδερένια ἀντικείμενα. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸ κυρίως σῶμα ποὺ ἔχει σχῆμα κυλινδρικό καὶ λαβὴ σὲ σχῆμα κρίκου. Στὸ ἐνεργὸ ἄκρο τους εἶναι τοποθετημένα κάθετα μικρὰ δόντια σὲ ποικίλους σχηματισμούς, ἔτσι ποὺ κάθε κλειδί γιὰ λόγους ἀσφάλειας νὰ μπορεῖ νὰ ἀνοίγει μόνον μία πόρτα (κυρίως ἐξωτερική).

Κλειδί

Ἄρ. 462, μῆκος 17 ἐκ.

Εἶναι σιδερένιο, μὲ κρίκο. Δυὸ δόντια τοποθετημένα παράλληλα ἀποτελοῦν τὸν μηχανισμό του.

Κλειδί

Ἄρ. 52, μῆκος 26 ἐκ.

Σιδερένιο· Ὁ κρίκος τῆς λαβῆς ἔχει σχῆμα ἑλλειψοειδές, ποὺ σχηματίζει στὸ ἐσωτερικὸ ὑποδοχὲς γιὰ τὰ δυὸ δάχτυλα. Τὸ σῶμα του εἶναι κυλινδρικό.

Κλειδί

Ἄρ. 462α, μήκος 14 ἐκ.

Σιδερένιο· ὁ μηχανισμός του ἔχει σχῆμα τετραγωνισμένου τελικοῦ σίγματος.

Κλειδί

Ἄρ. 462β, μήκος 23 ἐκ.

Σιδερένιο· ὁ μηχανισμός του ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο με δόντια στις δύο πλευρές. Ἡ λαβή του εἶναι ἡμικυκλική καὶ τὸ σῶμα κυλινδρικό.

Κλειδί

Ἄρ. 462γ, μήκος 15 ἐκ.

Σιδερένιο· ὁ μηχανισμός του ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο με γυρισμένο πρὸς τὰ μέσα, ἄκρο.

Κλειδί

Ἄρ. 462ε, μήκος 13 ἐκ.

Σιδερένιο· ὁ μηχανισμός του ἔχει δυὸ δόντια τοποθετημένα παράλληλα. Ἡ λαβή του ἔχει σχῆμα ἔλλειψης. Τὸ σῶμα του εἶναι κυλινδρικό.

Κλειδί

Ἄρ. 462ζ, μήκος 14 ἐκ.

Σιδερένιο· ὁ μηχανισμός ἔχει ὀρθογώνιο σχῆμα, με δύο ἐγκοπές στὴ μία καὶ τὴν ἄλλη πλευρά.

6. ΟΙΚΟΣΚΕΥΗ**α' Ἐπιπλα**

Εἶναι ξύλινες φορητὲς κατασκευές, ποὺ ἐξυπηρετοῦν καθημερινές βιοτικές ἀνάγκες π.χ. τῆς διατροφῆς (τραπέζια, καρέκλες) τοῦ ὕπνου (κρεβάτια) τῆς ἀποθήκευσης (κασέλες) κ.λ.π.

Σοφράς

Ἄρ. 409, διάμετρος 67 ἐκ., ὕψος 23 ἐκ. (Γιάννινα)

Εἶναι ξύλινο τραπέζι. Ἡ ὀριζόντια ἐπιφάνειά του ἔχει σχῆμα κυκλικὸ καὶ τρία χαμηλὰ πόδια· τὸ συνοδεύουν δύο χαμηλὰ καθίσματα - σκαμνιά.

Σαρμανίτσα

Ἄρ. 68, μήκος 70 ἐκ., ὕψος 23 ἐκ., πλάτος 30 ἐκ. (Παλαιοχώρι Φιλιατῶν)

Ξύλινη. Ἀποτελεῖται : ἀπὸ τὸ ὀριζόντιο ὀρθογώνιο τμήμα ποὺ ἔχει ὑψωμένα τοιχώματα μὲ δυὸ ἐλλειψοειδῆ ἀνοίγματα στὸ κάθε ἓνα. Τὸ ψηλὸ κεφάλαιον ποὺ ἔχει σχῆμα κυκλικὸ πρὸς τὸ ὠοειδές. Καὶ τὰ πόδια, ποὺ εἶναι δυὸ ἡμικυκλικές σανίδες, τοποθετημένες ἢ μία μπροστὰ καὶ ἢ ἄλλη πίσω καὶ ἐξασφαλίζουν τὸ ἄνετο κούνημα. Στὴ σαρμανίτσα κοίμιζαν τὰ βρέφη, ἀφοῦ πρῶτα τὰ φάσκωναν καὶ τὰ ἔδεναν καλά μὲ τριχιές ποὺ τίς περνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὰ ἐλλειψοειδῆ ἀνοίγματα. Ἐπίσης ὅταν ἦταν ἀνάγκη, οἱ σαρμανίτσες μεταφέρονταν στὸν τόπο τῆς δουλειᾶς, φορτωμένες στὴν πλάτη — τῶν μανάδων.

Κασέλα

Ἄρ. 16, μήκος 1 μ. 34 ἐκ., πλάτος 42 ἐκ. (Κουκούλι Ζαγορίου)

Εἶναι ξύλινο παραλληλόγραμμο φύλλο ἀπὸ κασέλα. Ἡ ἐπιφάνειά του εἶναι διακοσμημένη μὲ ἔνθετα κόκκαλα. Τρεῖς μεγάλοι γεωμετρικοὶ ρόδακες ἐναλλάσσονται μὲ δυὸ ἀνθοφόρα μπρίκια· στίς κασέλες τοποθετοῦσαν διάφορα ἀσπρόρουχα.

Κασέλα

Ἄρ. 421, μήκος 42 ἐκ., πλάτος 30 ἐκ. (Ἐμπεσός Βάλτου)

Εἶναι ξύλινο, πλαϊνὸ ἐξάρτημα κασέλας μὲ ἀνάγλυφη φυτική διακόσμηση.

Ρογολοθήκη

Ἄρ. 96, ὕψος 18 ἐκ., πλάτος 15 ἐκ. (Πύργος Ἡλείας)

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ χαρτόνι καὶ ἐπενδυμένη μὲ βαμπακερὸ ὑπόλευκο ὕφασμα. Ἐχει σχῆμα καρδιάς μὲ θήκη στὸ κάτω τριγωνικὸ ἄκρο.

περιβάλλεται με στριφτό βυσσινί κορδόνι, πού καταλήγει στην κορυφή σε κρίκο από τον οποίο κρεμιέται στον τοίχο σ' όλη την επιφάνεια είναι κεντημένα άνθοφόρα κλαδιά. Χρησίμευε για θήκη ρολογιού.

Χτενοθήκη (πίν. 8)

Άρ. 212, μήκος 20 εκ., ύψος 21 εκ. (Κάτω Γερακάρι Ζακύνθου)

Είναι πλεγμένη από στάχια ξεραμένου σταριού. Έχει σχήμα ώσειδές, με όριζόντια ανάπτυξη και πλεχτό ήμικυκλικό χερούλι, από το οποίο κρεμιέται στον τοίχο. Χρησίμευε για να τοποθετούν στην ύποδοχή της τις χτένες.

Κορνίζες (2)

Άρ. 182, ύψος 34 εκ., πλάτος 22 εκ. (Σταυροδρόμι Γορτυνίας)

Είναι κατασκευασμένες από κόντρα-πλακέ. Το σχήμα τους είναι όρθογώνιο, μοιάζουν με κουβούκλιο, πού έχει άέτωμα και πρόστυλο. Είναι κατασκευασμένες με τη μέθοδο της ξυλοκοπτικής, πού δίνει τη δυνατότητα της κατασκευής δαντελωτών επιφανειών. Χρησιμεύουν ως θήκες για φωτογραφίες.

Κορνίζα

Άρ. 195α, ύψος 24 εκ., πλάτος 18 εκ. (Θεσσαλία)

Από λεπτό κόντρα - πλακέ. Έχει σχήμα όρθογώνιο με κεραίες πού διασταυρώνονται στις τέσσερες γωνίες. Η μπροστινή επιφάνεια είναι διακοσμημένη με λεπτά φύλλα από καλάμι σε διάφορα χρώματα, πού σχηματίζουν γεωμετρικά σχέδια. Στη μιὰ πλευρά της διακρίνονται τὰ αρχικά Α. Β. Είναι θήκη φωτογραφίας.

Άνθοδοχείο

Άρ. 470, ύψος 20 εκ.,

Είναι πήλινο, έπενδυμένο με μικρά κοχύλια πού σχηματίζουν επάλ-ληλες άνοιχτές βεντάλιες. Έχει σχήμα στάμνας με άνοιχτά τὰ κάθετα τοποθετημένα χερούλια.

β' καλύμματα

Είναι τὰ κάθε είδους ύφαντά και πλεκτά, με τὰ όποια σκεπάζονται οί άνθρωποι όταν κοιμούνται και με τὰ όποια καλύπτουν τὰ έπιπλα, τες έσω-

τερικές επιφάνειες τῶν τοίχων καὶ τὰ δάπεδα τοῦ σπιτιοῦ.

Κουλούφι

Ἄρ. 4, μήκος 1 μ. 31 ἐκ., πλάτος 40 ἐκ. (Γραμμενοχώρια Γιαννίνων)

Εἶναι κομμάτι ἀπὸ μάλλινη, ὑφαντὴ στὸν ἀργαλειό, κουβέρτα. Ἡ ὑφανσὴ τῆς εἶναι *καραμελωτὴ* (μικρὰ τετράγωνα ἢ πολυγωνικὰ σχήματα) μὲ μαῦρες ἄσπρες καὶ βυσινιῆς κλωστὲς ποὺ σχηματίζουν ἐπάλληλες ζῶνες. Ἦταν νυφικὸ κάλυμμα κρεβατιοῦ.

Χεράμι

Ἄρ. 130, μήκος 1 μ. πλάτος 80 ἐκ. (Παραμυθιά Θεσπρωτίας)

Κομμάτι ἀπὸ χεράμι· εἶναι μάλλινο σὲ κόκκινο χρῶμα· στὸ κάτω μέρος ἔχει ὀδοντωτὴ μπορντούρα σὲ μαῦρο καὶ ἄσπρο χρῶμα. Ἀκολουθεῖ ζώνη μὲ γεωμετρικὰ μοτίβα καὶ στὴν ὑπόλοιπη ἐπιφάνεια εἶναι διασκορπισμένα διάφορα σχηματοποιημένα σχέδια· μὲ τὰ χεράμια καλύπτουν τὰ *μπάσια*, χαμηλὰ ξύλινα κρεβάτια.

Ἵφαντὸ δείγμα

Ἄρ. 60, μήκος 60 ἐκ., πλάτος 30 ἐκ. (Θράκη)

Εἶναι κομμάτι ὕφαντοῦ μὲ ὕφανση *καραμελωτὴ*.

Κρεβατόγυρος

Ἄρ. 248, μήκος 1 μ. 30 ἐκ. (Φιλίππος Μονοφατσίου Κρήτης)

Εἶναι μάλλινη δαντέλα σὲ χρῶμα μουσταρδί· ἢ μιὰ πλευρὰ τῆς εἶναι ὀδοντωτὴ· ἢ ἄλλη, ράβεται στὴν ἄκρη τοῦ καλύμματος τοῦ κρεβατιοῦ· εἶναι εὐθεία καὶ πάνω στὴ δαντέλα εἶναι κεντημένες μαργαρίτες μὲ χρωματιστὲς κλωστὲς.

Μαξιλαροθήκες

Εἶναι σακοῦλες σὲ διάφορα σχήματα (ὀρθογώνια, τετράγωνα, κυκλικὰ) ἀπὸ μάλλινο ὕφαντὸ ἢ βαμπακερὸ ὕφασμα, ραμμένες στὶς τρεῖς πλευρὲς καὶ ἀνοιχτὲς στὴν τέταρτη ἀπὸ ὅπου φοριοῦνται στὸ μαξιλάρι· ὅσα προορίζονταν γιὰ μαξιλάρια τοῦ ὕπνου λέγονταν προσκέφαλα.

Προσκέφαλο

Ἄρ. 150, μήκος 50 ἐκ. πλάτος 40 ἐκ. (Κουτσελιό Γιαννίνων)

Ἐπίφανση ἀπὸ καραμελωτὸ ὕφασμα μὲ ἐπάλληλες χρωματιστὲς ζῶνες.

Προσκέφαλο

Ἄρ. 347β, μῆκος 50 ἐκ., πλάτος 40 ἐκ. (Ὁρέστεια)

Ἐπίφανση ἀπὸ καραμελωτὸ ὕφασμα μὲ μεγάλα γεωμετρικὰ σχέδια : τετράγωνα καὶ ρόμβοι σὲ μπλε καὶ ἄσπρο χρῶμα.

Προσκέφαλο

Ἄρ. 347α, μῆκος 50 ἐκ., πλάτος 40 ἐκ. (Ὁρέστεια)

Ἐπίφανση ἀπὸ καραμελωτὸ μὲ μεγάλα γεωμετρικὰ σχέδια ἢ φόδρα τοῦ εἶναι ἀπὸ ἀγοραστὸ ριγὲ ὕφασμα.

Ἐντεμέλλα

Ἄρ. 207, μῆκος 58 ἐκ., πλάτος 45 ἐκ. (Κέρκυρα)

Ἐπίφανση ἀπὸ ἄσπρη βαμπακερὴ κλωστή. ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ρόδακες πλεγμένους ξεχωριστὰ, ἐνωμένους μεταξὺ τοῦ καὶ πλαισιωμένους μὲ μονοκόμματη δαντέλα. Χρησίμευε γιὰ ἐξωτερικὴ διακοσμητικὴ ἐπέκδυση σὲ μαξιλάρι ὕπνου.

μαξιλαροθήκες

Ἄρ. 416, μῆκος 60 ἐκ., πλάτος 40 ἐκ.

Εἶναι τρία κομμάτια ἀπὸ βυσινὶ μάλλινο ὕφαντό. ἔχουν σχῆμα ὀρθογώνιο. Στὸ κάθε ἓνα, ἀνθοφόρες ζῶνες κεντημένες μὲ σταυροβελονιά, περιβάλλουν τὶς τέσσερες πλευρὲς τοῦ. Στὸ κέντρο τοῦ πρώτου εἶναι κεντημένο μὲ χρωματιστὲς κλωστὲς ἓνα ἄνθος, στο κέντρο τοῦ δεύτερου δύο καὶ τὸ κεντρικὸ τμήμα τοῦ τρίτου καλύπτεται μὲ σχηματοποιημένα βάζα.

Μαξιλαροθήκη

Ἄρ. 486, μῆκος 63 ἐκ., πλάτος 43 ἐκ.

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ λινάτσα. Ὅλη ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι κεντημένη μὲ διπλὴ σταυροβελονιά. Κατὰ μῆκος μὲ σκούρα μπλε κλωστή εἶναι κεντημένο σχηματοποιημένο κλαδί. Ὁ κάμπος ἔχει χρῶμα κεραμιδί.

Μαξιλαροθήκη

Ἄρ. 323, διάμετρος 30 ἐκ.

Ἐκ τῆς λινάτσας ὅλη ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι κεντημένη μετὰ μάλλινες κλωστὲς μετὰ διπλὴ σταυροβελονιά. Ἔχει ὀκτάγωνο σχῆμα καὶ περιβάλλεται ἀπὸ πυκνὰ πολύχρωμα κρόσια· ἡ ἐπιφάνεια της καλύπτεται ἀπὸ μεγάλο ρόδακα. Ντύνει μαξιλαράκι γιὰ κάρεκλα.

Μαξιλαροθήκη

Ἄρ. 367, μῆκος 46 ἐκ., πλάτος 37 ἐκ.

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ μπῆξ ποπλίνα, σὲ σχῆμα τετράγωνο. Στὸ κέντρο δεσπόζει παράσταση ἀετοῦ μετὰ ἀνοιχτὰ φτερὰ πάνω σὲ ἀνθισμένα τριαντάφυλλα. Εἶναι κεντημένη μετὰ πολύχρωμες κλωστὲς· περιβάλλεται ἀπὸ μονόχρωμη ὑφασμάτινη ζώνη. Χρησίμευε γιὰ μαξιλάρι τοῦ καναπέ.

Μαξιλαροθήκη

Ἄρ. 97, μῆκος 26 ἐκ.

(Πύργος Ἡλείας)

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ ὑπόλευκο ἀτλάξι σὲ σχῆμα τετράγωνο.

Σὲ διαγώνια διάταξη, εἶναι κεντημένη μετὰ ριχτὴ βελονιά, σύνθεση μετὰ λουλούδια καὶ πουλὶ μετὰ ἀνοιχτὰ φτερὰ. Χρησίμευε γιὰ μαξιλάρι τοῦ καναπέ.

Μαξιλαροθήκη

Ἄρ. 192, διάμετρος 40 ἐκ.

(Πήλιο)

Ἐκ τῆς μπλὲ σκοῦρο βελουδοῦ. Ἔχει σχῆμα κυκλικό. Δυὸ κυκλικὲς ζῶνες μετὰ ἀνθοφόρα κλαδιὰ, κεντημένες μετὰ χάντρες, καλύπτουν τὴν ἐπιφάνειά της. Στὸ κέντρο ἐπίσης μετὰ χάντρες, εἶναι κεντημένα τὰ ἀρχικὰ Α. Μ. καὶ ἡ χρονολογία 1888. Χρησίμευε γιὰ μαξιλάρι καναπέ.

Μ π ά ν τ ε ς

Εἶναι ὀρθογώνια κομμάτια ἀπὸ βαμπακερὸ ἢ μάλλινο ὑφαντὸ ποὺ καλύπτουν τὸν τοῖχο κατὰ μῆκος τοῦ κρεβατιοῦ ἢ τοῦ καναπέ.

Μπάντα

Ἄρ. 206, μῆκος 11 ἐκ., πλάτος 50 ἐκ.

(Κορακιὰνα Κέρκυρας)

Ἐκ τῆς βαμπακερὸ ἄσπρο ὑφασμα. Στὸ κέντρο της εἶναι κεντημένο μετὰ πολύχρωμες κλωστὲς, βάζο μετὰ ἄνθη. Στὰ ἀκρινὰ κλαδιὰ τοὺς ἀκουμποῦν παπαγάλοι.

Μπάντα

Ἄρ. 415, μήκος 1 μ. 23 ἐκ., πλάτος 63 ἐκ.

Ἄπο καμβά· ἡ ἐπιφάνεια της καλύπτεται ἀπὸ βουκολικὴ παράσταση, κεντημένη σταυροβελονιά, μὲ μάλλινες χρωματιστὲς κλωστὲς. Στὴν ἀριστερὴ πλευρά, σὲ πρῶτο πλάνο, ἀπεικονίζεται βοσκοπούλα, ποὺ κάθεται κάτω ἀπὸ δέντρο, κρατᾷ ρόκα καὶ γνέθει. Πιὸ πέρα εἰκονίζεται τσοπάνος ὄρθιος μὲ τὴν γκλίτσα στὸν ὤμο, νὰ φυλάει τὰ πρόβατα. Στὸ βάθος σπῖτια, ἐκκλησία καὶ ἀνθρωπόμορφος ἥλιος.

Μπάντα

Ἄρ. 247, μήκος 1 μ. 50 ἐκ., πλάτος 80 ἐκ., (Φιλίππος Μονοφατσίου Κρήτης)

Ἄπο μάλλινο κόκκινο ὕφαντό. Ἡ ἐπιφάνειά της καλύπτεται ἀπὸ μαῦρες γραμμὲς σὲ λοξὴ φορά, ποὺ σχηματίζουν μεγάλους ρόμβους· στὴ μεσαία σειρά εἶναι ὕφασμένες μὲ ἄσπρες κλωστὲς τετράφυλλες μαργαρίτες.

Καρὲ

Ἄρ. 341, μήκος 33 ἐκ.

(Νικήτη Χαλκιδικῆς)

Ἄπο ἄσπρο ὕφαντό ὕφασμα. Ἔχει σχῆμα τετράγωνο· στὶς γωνίες εἶναι κεντημένα ἀνθοφόρα καλάθια· μὲ τὸ καρὲ σκεπάζουν τὸ κέντρο τοῦ τραπεζιοῦ.

Τσεβρὲς

Ἄρ. 59, μήκος 30 ἐκ.

(Θράκη)

Ἐπάρχει τὸ μισὸ κομμάτι. Ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο. Εἶναι λεπτὸ διάφανο βαμπακερὸ ὕφασμα· στὴ στενὴ πλευρὰ εἶναι κεντημένη ζώνη μὲ γεωμετρικὰ σχήματα, *κοῦπες*, σὲ δύο χρώματα : μπλε καὶ κεραμιδί.

Κανατοσκέπασμα

Ἄρ. 249, μήκος 16 ἐκ.

(Φιλίππος Μονοφατσίου Κρήτης)

Εἶναι δαντέλα πλεγμένη μὲ τὸ βελονάκι μὲ βαμπακερὴ κλωστή. Ἔχει σχῆμα τετράγωνο. Χρησίμευε γιὰ νὰ σκεπάζουν τὸ ποτήρι μὲ τὸ πόσιμο νερὸ ἢ τὴν ἐπιτραπέζια κανάτα τοῦ νεροῦ.

Ποτηροσκέπασμα

Ἄρ. 430, μήκος 11 ἐκ.

Δαντέλα, από βαμπακερή κλωστή σε σχήμα τετράγωνο, με γεωμετρικά σχέδια.

Δείγματα κεντήματος

Άρ. 261

(Λευκάδα)

Είναι κομμάτια από λεπτό μετρητό ύφασμα, με δείγματα της καρσάνικης βελονιάς, που συνηθίζεται στη Λευκάδα.

Δαντέλα

Άρ. 418, μήκος 20 εκ., πλάτος 8 εκ.

(Άσπράγγελοι Ζαγορίου)

Είναι κομμάτι από δαντέλα με γεωμετρικά σχέδια. Έχει ίσιες πλευρές και ράβεται στο έσωτερικό του ύφασματος (μαξιλαροθήκες, σεντόνια), λέγεται *άτραντές*.

Δαντέλα

Άρ. 428 μήκος 30 εκ., πλάτος 15 εκ.

(Γρεβενίτι Ζαγορίου)

Κομμάτι από δαντέλα. Η μία πλευρά της είναι ίσια, ή άλλη οδοντωτή με φύλλα κισού. Την έραβαν σε μπουχαροποδιά.

γ' φωτιστικά

Τα αντικείμενα αυτά είναι στηρίγματα ή υποδοχές της καύσιμης ύλης (δαδί, λάδι), με την καύση της οποίας φωτίζονταν οι έσωτερικοί και έξωτερικοί χώροι. Η σειρά των φωτιστικών αντικειμένων της συλλογής του Λ.Μ.Π.Ι. είναι ένδεικτική όλων των σταθμών εξέλιξης του παραδοσιακού τεχνητού φωτισμού, που είναι οι πιο κάτω : α) φωτισμός με στερεά καύσιμη ύλη π.χ. δαδί. β) Φωτισμός με υγρή καύσιμη ύλη π.χ. λάδι που περιέχεται σε άνοιχτο δοχείο, το (φυτίλι έπιπλέει ή στηρίζεται σε ειδικό υποστήριγμα) ή ή καύσιμη ύλη π.χ. πετρέλαιο περιέχεται σε κλειστό δοχείο, είναι άθραυτη και το φυτίλι βγαίνει από ειδικό σωλήνα που βρίσκεται συνήθως στην κορυφή του δοχείου.

Για τον φωτισμό των έξωτερικών χώρων το φως προστατευόταν με ειδικό προστατευτικό πλαίσιο, συνήθως γυαλι (φανάρια).

Τα φωτιστικά αντικείμενα είναι κατασκευασμένα από μέταλλο (σίδηρο, χαλκό, τσίγκο) και πηλό.

Δαδοστάτες

Είναι σιδερένια αντικείμενα· αποτελούνται: από την βάση, πού έχει σχήμα τρίποδα και τον ψηλό κορμό πού καταλήγει στην κορυφή σε όριζόντιο δίσκο με νόθοο. Στην περιφέρεια του δίσκου, κατά διαστήματα, είναι τοποθετημένες μικρές κυλινδρικές θήκες για τὸ δαδί.

Δαδοστάτης (πίν. 9)

Ἄρ. 1, ὕψος 52 ἐκ. (Κουκούλι Ζαγορίου)

Σιδερένιος. Ἡ βάση του έχει τέσσερα κλιμακωτά πόδια. Στὸν δίσκο έχει δυὸ θήκες για τὸ δαδί.

Δαδοστάτης

Ἄρ. 2, ὕψος 45 ἐκ. (Καπέσοβο Ζαγορίου)

Σιδερένιος, βάση με τρία πόδια. Στὸ δίσκο του δύο θήκες για τὸ δαδί.

Δαδοστάτης

Ἄρ. 342, ὕψος 43 ἐκ.

Σιδερένιος· βάση με τρία πόδια. Στὸν δίσκο του έχει θήκες για τὸ δαδί.

Λυχνάρια (άνοιχτά)

Εἶναι μικρὰ άνοιχτά μεταλλικά σκεύη με κοίλωμα, πού καίνε με λάδι. Στὴ μιὰ πλευρά τους εἶναι σταθερά κολλημένη λάμα με μακρὸ κινητὸ γάντζο στὴν κορυφή της, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μεταφέρονται ἢ κρεμιούνται στὸν τοῖχο.

Λυχνάρι (πίν. 8)

Ἄρ. 210α, μήκος 27 ἐκ., ὕψος 3 ἐκ. (Λιθακιά Ζακύνθου)

Χάλκινο· έχει σχῆμα ὠοειδές με δυὸ στηρίγματα, γωνιές, για τὸ φυτίλι.

Λυχνάρι

Ἄρ. 131, διάμετρος 10 ἐκ., ὕψος 3 ἐκ. (Κρανίδι Ἄργολίδος)

Χάλκινο· έχει σχῆμα κυκλικό, με δυὸ γωνιές στὸ στόμιο πού μοιάζουν με προχοές. Ἡ λαβή του καταλήγει σε ὀδοντωτὸ τελείωμα· ὁ κορμὸς τοῦ γάντζου εἶναι στριφτός.

Λυχνάρι

Ἄρ. 475, διάμετρος 6 ἐκ., ὕψος 4 ἐκ.

Τενεκεδένιο· ἔχει σχῆμα κυκλικό, με ἀρκετὰ ψηλὸ τοίχωμα, κόθροσ ἢ γωνιά γιὰ τὸ φυτίλι εἶναι τοποθετημένη στὴ βάση του, με ἐσωτερικὸ μικρὸ σωλήνα. Ὁ γάντζος του ἀπὸ λεπτὸ σύρμα.

Λυχνάρι

Ἄρ. 101, μήκος 7 ἐκ., ὕψος 3 ἐκ. (Κέρκυρα)

Τενεκεδένιο· ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ τετράγωνα δοχεῖα με τέσσερες γωνιές τὸ καθένα κολλημένα σταθερὰ στὴν κάθετη λαβή (τὸ ἓνα στὴ βάση της τὸ ἄλλο πιδ πάνω).

Λυχνάρι

Ἄρ. 122, διάμετρος 7 ἐκ., ὕψος 5,5 ἐκ. (Βέρβαινα Κυνουρίας)

Πήλινο· ἔχει σχῆμα ἡμισφαιρικὸ με βάση πὸ σχηματίζεται ξεχωριστὰ (πόδι πὸ ἀνοίγει σὲ κυκλικὴ βάση) καὶ γωνιά στὸ στόμιο σάν προχοή.

Λυχνάρια (κλειστὰ)

Εἶναι τὰ φωτιστικὰ ἀντικείμενα στὰ ὁποῖα ἢ καύσιμη ὕλη δὲν φαίνεται. Εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ μέταλλο ἢ πηλὸ σὲ διάφορα σχήματα.

Λυχνάρι

Ἄρ. 225, διάμετρος 7 ἐκ., ὕψος 10 ἐκ.

Ἄπὸ τενεκεδένιο κονσερβοκούτι. Στὸ κέντρο τῆς κορυφῆς τοῦ κυλινδρικοῦ σώματός του εἶναι κολλημένος μικρότερος τενεκεδένιος κύλινδρος με σωλήνα γιὰ τὸ φυτίλι. Καίει με λάδι.

Λυχνάρι

Ἄρ. 12, διάμετρος βάσης 10 ἐκ., ὕψος 9,5 ἐκ. (Πρέβεζα)

Τενεκεδένιο· ἔχει σχῆμα κωνικὸ με πλατιὰ βάση καὶ στενὸ στόμιο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο βγαίνει σωλήνας με φυτίλι. Στὴ βάση του εἶναι προσαρμοσμένη κατακόρυφη λαβή ἀπὸ τὴν ὁποῖα μεταφέρεται καὶ κρεμίζεται.

Λυχνάρι

Ἄρ. 243, διάμετρος βάσης 9 ἐκ., ὕψος 8 ἐκ.

(Κέρκυρα)

Πήλινο. Έχει σχήμα κωνικό με πολύ πλατιά βάση, μικρό στόμιο με περιχέλωμα, κατακόρυφη λαβή και άνοιγμα κοντά στη βάση του για το φυτίλι.

Λυχνάρι

Άρ. 124, ύψος 20 εκ., διάμετρος βάσης 9 εκ. (Σμόρνη)

Άπο μπροντζο. Το δοχείο της καύσιμης ύλης έχει σφαιρικό σχήμα και στηρίζεται σε ψηλό πόδι που ανοίγει σε πλατιά βάση. Είναι έπιτραπέζιο.

Λυχνάρι

Άρ. 13, ύψος 15 εκ., διάμετρος βάσης 7 εκ. (Γιάννινα)

Άπο μπροντζο. Το σχήμα του είναι σφαιρικό. Στην κορυφή καταλήγει σε σωλήνα με φυτίλι. Η βάση του έχει κωνικό σχήμα με πλατύ άνοιγμα. Μεταφέρεται από σταθερή λαβή. Είναι έπιτραπέζιο.

Λυχνάρι - καντηλιέρης (πίν. 9)

Άρ. 123, ύψος 50 εκ., διάμετρος βάσης 10 εκ. (Κέρκυρα)

Άπο μπροντζο· το δοχείο της καύσιμης ύλης έχει σχήμα σφαιρικό, με τέσσερες μικρούς σωλήνες για τα φυτίλια. Στηρίζεται σε ψηλό πόδι με πλατιά βάση.

Λάμπα

Άρ. 419, ύψος 14 εκ., διάμετρος βάσης 7,5 εκ.

Άπο μπροντζο. Το δοχείο της καύσιμης ύλης έχει σχήμα σφαιρικό. Στηρίζεται σε ψηλό πόδι που ανοίγει σε πλατιά βάση. Στην κορυφή του έχει μηχανισμό που περιέχει το φυτίλι που ανεβοκατεβαίνει και ταυτόχρονα στηρίζει και το λαμπόγιαλο. Καίει με πετρέλαιο.

Φανάρι

Άρ. 365, ύψος (με τη λαβή) 20 εκ., πλάτος 23 εκ.

Πήλινο. Έχει σχήμα ήμισφαιρικό με πλατιά επίπεδη βάση· το κοίλο έχει στόμιο στη μιá πλευρά από το όποιο εκπέμπεται το φώς και στην άλλη μικρές τρύπες για την κυκλοφορία του άερα. Στην κορυφή του έχει μεγάλη τοξοειδή λαβή, από την όποια μεταφέρεται.

Λαδοφάναρο

Άρ. 14, ύψος 19 εκ., διάμετρος βάσης 7,5 εκ.

Ὁ σκελετός του εἶναι κατασκευασμένος ἀπὸ τσίγκο καὶ τὰ πλαϊνὰ τοιχώματα ἀπὸ γυαλί. Τὸ σῶμα του εἶναι τετραγωνισμένο, μὲ κωνική σκεπή καὶ λαβὴ στὴν κορυφή ἀπὸ τὴν ὁποία μεταφέρεται. Στὸ ἐσωτερικὸ του καίει λαδολύχναρο μὲ φυτίλι.

Λαδοφάναρο

Ἄρ. 115, ὕψος 18 ἐκ., πλάτος 75 ἐκ.

Τὸ κυλινδρικό τοίχωμά του εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ τσίγκο. Στὴν πρόσοψή του ἔχει γυάλινο ὀρθογώνιο πορτάκι. Ἡ σκεπή του εἶναι κωνική μὲ κρίκο στὴν κορυφή.

Κλεφτοφάναρο

Ἄρ. 188, ὕψος 20 ἐκ., διάμετρος βάσης 7 ἐκ. (Δρυμάδες Πωγωνίου)

Ἄπὸ τσίγκο. Ἔχει κυκλικὸ πορτάκι ποῦ ἀνοίγοκλείνει καὶ σύστημα ἀερισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ θαλάμου. Καίει μόνο μὲ κερί.

δ' θερμαντικά

Εἶναι φορητὰ μεταλλικά σκευή, μὲ κοιλότητα μέσα στὴν ὁποία τοποθετοῦνται στερεὰ καύσιμα (κάρβουνα) καὶ χρησιμεύουν γιὰ τὴν θέρμανση ἐσωτερικῶν χώρων.

Μαγκάλι

Ἄρ. 302, διάμετρος στομίου 32 ἐκ., ὕψος 13 ἐκ. (Γιάννινα)

Χάλκινο. Ἔχει σχῆμα κυκλικό, μὲ πλατὺ στόμιο καὶ ψηλὸ κόθρο, στὸν ὁποῖο εἶναι τοποθετημένες ἀντικρυστὰ δύο κινητὲς λαβές. Τὸ τοποθετοῦσαν σὲ ξύλινη τετράγωνη βάση.

ε' μεταφορικά

Εἶναι ἀντικείμενα, πλεγμένα συνήθως μὲ φύλλα χόρτων, φλοῦδες εἰδικῶν δέντρων, κλωστὲς, ἢ μεταλλικά, ἢ εἶναι ραμμένα ἀπὸ ὕφασμα ὕφαντὸ στὸν ἀργαλειό, σὲ ποικίλα μεγέθη καὶ σχήματα, ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποσότητα τοῦ ὑλικοῦ ποῦ μεταφέρουν καὶ τὸν τρόπο μεταφορᾶς (στὸ χέρι, στὸν ὄμο, ἢ ἀκόμη σὲ εἰδικὲς θῆκες τῆς φορεσιᾶς π.χ. τσέπες, ζωνάρι κ.λ.π.).

Πορτοφόλι

Ἄρ. 60θ, ὕψος 8 ἐκ., πλάτος 10 ἐκ. (Παραμυθιά Θεσπρωτίας)

Εἶναι πλεγμένο με λεπτό σπάγγο καὶ μικρὲς χάντρες· ἔχει σχῆμα τραπέζιου με στρογγυλεμένες γωνίες καὶ ἄνοιγμα στὴν κορυφή. Στὸ κάτω μέρος με χάντρες διακρίνεται ἡ χρονολογία 1911. Χρησίμευε γιὰ νὰ μεταφέρουν κέρματα.

Θήκη

60 κ., ὕψος 18 ἐκ., πλάτος 7 ἐκ. (Χουλιαράδες Γιαννίνων)

Ἄπο τενεκὲ σὲ σχῆμα ὀρθογώνιο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ θήκη καὶ τὸ καπάκι τῆς· περιέχει τὸ ἀτομικὸ βιβλιᾶριο τοῦ στρατιώτη τοῦ πολέμου τοῦ 1912, Ἰωάννη Λάμπρου τοῦ Δημητρίου ἀπὸ τὸ χωριὸ Χουλιαράδες.

Καλάθι (πίν. 10)

Ἄρ. 402α, ὕψος 32 ἐκ., διαστάσεις στομίου: 32×26 ἐκ. (Γιάννινα)

Εἶναι πλεγμένο με ἰσόπαχες φλοῦδες λεπτοκαρυᾶς. Ἔχει σχῆμα κύβου. Τοξοειδῆς λαβὴ ἐνσωματωμένη στὸ καλάθι κατὰ τὸ πλέξιμο ἐνώνει δύο ἄκρα τοῦ στομίου. Μεταφέρεται περασμένο στὸν ἀγκώνα. Χρησίμευε κυρίως στὸν τρύγο, γιὰ τὴ μεταφορὰ σταφυλιῶν.

Καλάθι (πίν. 10)

Ἄρ. 408β, ὕψος 52 ἐκ., διαστάσεις στομίου 42×38 ἐκ. (Γιάννινα)

Εἶναι πλεγμένο με ἰσόπαχες φλοῦδες λεπτοκαρυᾶς μοιάζει με ψηλὸ κύβου ποὺ στενεύει στὸ στόμιο· 15 ἐκ. κάτω ἀπὸ τὸ χεῖλος βλασταίνουν ἀπὸ τὸ τοίχωμα δύο λαβές, ἀπὸ φυσικὸ ἀκατέργαστο ξύλο. Τὸ χρησιμοποιοῦν στὸν τρύγο.

Ζεμπίλι

Ἄρ. 60β, ὕψος 60 ἐκ., διαστάσεις βάσης: 50×19 ἐκ.

Εἶναι πλεγμένο με φύλλα καλαμποκιᾶς. Ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο, καὶ ἄνοιγμα στὴν πλατιὰ πλευρά, με δύο μικρὲς λαβές, ἀντικρυστὰ στὸ στόμιο, ποὺ κλείνει κατὰ τὴ μεταφορὰ του. Χρησιμεύει γιὰ τὴ μεταφορὰ μικροπραγμάτων.

Τσιαντί

Ἄρ. 271, ὕψος 28 ἐκ., μῆκος 24 ἐκ.

(Ἄνθοχώρι Μετσόβου)

Είναι κατασκευασμένο από μάλλινο, ύφαντό στόν άργαλειό. Έχει σχήμα όρθογώνιο. Κρεμιέται στόν ώμο με τριχιά. Η πρόσοψη του, είναι διακοσμημένη με όδοντωτό περίγυρο από κόκκινες κλωστές, και στο κέντρο της με ένυφασμένο σχηματοποιημένο λουλούδι.

Χρησίμευε για τή μεταφορά τών βιβλίων στο σχολείο, (μαθητική σάκα).

Τορβάδες, βούργιες

Είναι όρθογώνια σακούλια από ύφαντό στόν άργαλειό ύφασμα· μεταφέρονται από τρίχινο χερούλι πού ένώνει τις δύο ραφές του στομίου του, κρεμασμένοι στόν ώμο ή στο σαμάρι ζώνων, πολλές φορές δύο και τρεις μαζί. Οί βούργιες (κρητικοί τορβάδες) έχουν στόμιο πού άνοιγοκλείνει, σουρώνει δηλαδή με σκoinί πού είναι περασμένο στο στόμιο του σάκου.

Τορβάς

Άρ. 48, ύψος 37 έκ, πλάτος 35 έκ. (Κουτσελιό Γιαννίνων)

Είναι κατασκευασμένος από μάλλινο, ύφαντό, με μικρά άσπρόμαυρα καρώ. Τόν συνηθίζουν οί βλάχοι γι' αυτό λέγεται και βλάχικος.

Τορβάς

Άρ. 232, ύψος 48 έκ., πλάτος 38 έκ. (Καρυά Λοκρίδος)

Άπό μάλλινο πολύχρωμο (βυσινί, μπλέ, κίτρινο) με μεγάλα καρώ ύφαντό.

Βούργια

Άρ. 227, ύψος 24 έκ., πλάτος 31 έκ. (Άχλαδιές Ρεθύμνου)

Άπό μάλλινο πολύχρωμο ύφαντό στόν άργαλειό, με πλουμίδια· στο κέντρο σχηματίζεται ρόμβος από επάλληλες ζώνες με διάφορα γεωμετρικά σχέδια σε διάφορα χρώματα. Πλαισιώνεται από κάθετες ζώνες με μικρούς ρόμβους και άλλα γεωμετρικά σχέδια.

Βούργια

Άρ. 42, ύψος 36 έκ., πλάτος 50 έκ. (Φιλίππος Μονοφατίου Κρήτης)

Άπό μάλλινο πολύχρωμο ύφαντό. Κάθετες ζώνες με γεωμετρικά σχέ-

δια έναλλάσσονται με μονόχρωμες. Στη μέση κάθε πλευρᾶς ἔχει φούντες. Ἡ τριχιά - χερούλι καταλήγει στὴν κορυφή σὲ φούντα.

Τ ρ ι χ ι ἔ ς

Εἶναι μεγάλα σκοινιά, πλεγμένα στὸ χέρι με τρεῖς ἢ πέντε μάλλινες κλωστές συνήθως σὲ διαφορετικὸ χρῶμα ἢ καθεμιά. Γίνονται καὶ μονόχρωμες γιὰ σειρήτι (π.χ. στὶς κάπες). Ἀνάλογα με τὴ χρήση τους πλέκονταν λεπτότερες ἢ χοντρότερες. Χρησίμευαν γιὰ νὰ δένονται τὰ φορτία στὰ ζῶα κυρίως ἢ στοὺς ἀνθρώπους (στὴν πλάτη τῶν γυναικῶν, ξύλα, σαρμανίτσες) γιὰ σειρίτι καὶ σκοινὶ στοὺς τορβάδες, γιὰ πηγαδόσκοινο κ.λ.π.

Τριχιά

Ἄρ. 31

(Ἄνθοχώρι Μετσόβου)

Τριχιά

Ἄρ. 32,

Τρία δείγματα ἀπὸ τριχιές, πλεγμένες με τρεῖς διαφορετικὸς τρόπους.

Τριχιά

Ἄρ. 11, μήκος 3 μέτρα

(Μονολίθι Γιαννίνων)

Εἶναι χοντρή πλεγμένη με πολύχρωμες κλωστές. Χρησίμευε γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς βαρέλας τοῦ νεροῦ.

Τριχιά

Ἄρ. 66, μήκος 5 μέτρα

(Παραμυθιά)

Εἶναι πλεγμένη με πολὺ ὠραῖο διακοσμητικὸ τρόπο με πολύχρωμες κλωστές. Ἐξάρτημα τῆς σαρμανίτσας.

Πεδελόγα

Ἄρ. 106, διάμετρος 16 ἐκ.

(Δημαριὸ Ἄρτας)

Εἶναι ὑφασμάτινο χοντρὸ καὶ μαλακὸ στεφάνι. Τοποθετεῖται στὸ κεφάλι ὅταν μεταφέρουν διάφορα βάρη (τενεκέδες, ξύλα), γιὰ νὰ τὸ προφυλάσσει ἀπὸ κακώσεις.

στ' διακοσμητικὰ

Εἶναι ἢ φυσικὰ ἀντικείμενα (πέτρες, κοχύλια κλπ.) χωρὶς καμιά ἐπέμ-

βαση του ανθρώπου ή αντικείμενα που κατασκεύασε ο ίδιος ο άνθρωπος από φυσικές πρώτες ύλες (πέτρα, ξύλα). Τα διακοσμητικά αντικείμενα της δεύτερης ομάδας είναι από κάθε άποψη, την οικονομική, την αισθητική, την ιδεολογική και της τεχνικής πιά ενδιαφέροντα από τα αντικείμενα της πρώτης ομάδας, γιατί ή επέμβαση του ανθρώπου στην πρώτη ύλη είναι δραστικότερη και καθοριστική· σ' αυτή την ομάδα μπορούμε να εντάξουμε : α) συνθέσεις με φυσικά αντικείμενα, β) φυσικά αντικείμενα με ζωγραφικά ή χαρακτά σχέδια στην επιφάνειά τους, χωρίς να αλλοιωθί το σχήμα τους, γ) αντικείμενα που είναι έξ ολοκλήρου δημιουργήματα του ανθρώπου (μικρογραφικές κατασκευές ανθρώπων ζώων ή χρηστικών αντικειμένων - *ειδωλοπλαστική*).

Τα διακοσμητικά αντικείμενα, θά μπορούσαμε να πούμε πώς είναι προέκταση τών κοσμημάτων στο χώρο της καθημερινής ζωής, και μαζί με όλα τα άλλα στοιχεία τους (ύλικό, τεχνική κλπ.) προσδιορίζουν πολλαπλά, όπως κι εκείνα, τόν άνθρωπο που τα χρησιμοποιεί.

Όστρακο

Άρ. 467α

Άνοιχτό όστρακο.

Κοχύλι

Άρ. 468β

Κοχύλι.

Κοχύλι

Άρ. 467ε

Όστρακο

Άρ. 467γ

Σύνθεση

Άρ. 467δ, ύψος 7 εκ., πλάτος 10 εκ.

Είναι σύνθεση πεταλούδας με άνοιχτά φτερά κατασκευασμένη με όστρακο άχιβάδας και άλλα μικροόστρακα.

Σύνθεση

Ἄρ. 231, ὕψος 7,5 ἐκ.

Μὲ ὄστρακο ἀχιβάδας καὶ μικρά κοχύλια, σύνθεση πουλιοῦ.

Σύνθεση

Ἄρ. 231α, ὕψος 8 ἐκ.

Μὲ κλειστή ἀχιβάδα, κοχύλια, φελλὸ καὶ ἀχινό, σύνθεση φωλιᾶς μὲ πουλιά.

ἽΟστρακο ζωγραφισμένο

Ἄρ. 105

Ἄπὸ πίννα· στὴν ἐσωτερικὴ λεία ἐπιφάνεια εἶναι ζωγραφισμένος γενειοφόρος κρητικός.

ἽΟστρακο ζωγραφισμένο (πίν. 11)

Ἄρ. 474

(Πρέβεζα)

Ἄπὸ πίννα· στὴν ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶναι ζωγραφισμένη μὲ ζωηρὰ χρώματα γοργόνα ποῦ ἀρμενίζει στὴ θάλασσα κρατώντας λύρα· στὸ βάθος καράβι μὲ ἀνοιχτὰ πανιά.

Κούκλα (πίν. 11)

Ἄρ. 469, ὕψος 15 ἐκ.

ἽΟλο τὸ κορμὶ καὶ τὰ χέρια εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ κοχύλια καὶ ἀχιβάδες, τὸ πρόσωπο ἀπὸ χαρτόνι ἐπενδυμένο μὲ ὕφασμα· ἡ φαρδιά φούστα σχηματίζεται μὲ βολὰν ἀπὸ ἀχιβάδες καὶ λεπτὰ κοχύλια.

Λάζαρος (πίν. 12)

Ἄρ. 363, ὕψος 28 ἐκ.

Ἄπὸ ἓνα κομμάτι ξύλου ὀλόγλυφη παράσταση ἀγοριοῦ ποῦ τραγουδάει τὸν λάζαρο ὅπως συνηθίζεται στὴν περιοχὴ τῶν Γιαννίνων· μὲ τὰ δυὸ του χέρια κρατᾶει ὀρθογώνιο σανίδι, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο κρέμονται δυὸ κουδούνια καὶ ὅλο μαζί τὸ σύστημα εἶναι σταθερὰ προσαρμοσμένο σὲ ἓνα χοντρὸ ραβδί. Τὰ παιδιὰ ψάλλουν τὸν λάζαρο κουνώντας ρυθμικὰ μπρός-πίσω τὴ σανίδα μὲ ἄξονα τὸ ραβδί ποῦ τὸ στηρίζουν κάθε φορὰ στὸ ἔδαφος, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πόδια τοῖς.

Πολεμιστής (πίν. 13)

Ἄρ. 21, ὕψος 42 ἐκ.

(Μεγάρχη Τρικάλων)

Ἄπο ξύλο, δλόγλυφη παράσταση μακεδονομάχου. Ἄπο ἓνα κομμάτι ξύλο εἶναι κατασκευασμένο ὄλο τὸ σῶμα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὸ τουφέκι. Στηρίζεται σὲ ὀρθογώνια βάση, στὴν ὁποία εἶναι χαραγμένο τὸ ὄνομα *Χ. Σκρέκας*. Ἡ στολή του εἶναι ζωγραφισμένη μπλέ, τὸ φέσι του κόκκινο, μὲ μαυρο σταυρό· τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου εἶναι τονισμένα μὲ μαυρο χρῶμα.

Κόρη

Ἄρ. 22, ὕψος 30 ἐκ.

(Μεγάρχη Τρικάλων)

Ἄπο ἓνα ξύλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χέρια, δλόγλυφη παράσταση κόρης· μὲ τὰ χέρια της κρατᾷ τενεκεδένιο δίσκο. Φοράει πλισεδωτὴ φούστα, κοντομάνικη μπλούζα, ποδιὰ κεντημένη καὶ παπούτσια μὲ τακούνι· στὸ κεφάλι μαντήλι καὶ στὸ μέτωπο κόσμημα μὲ νομίσματα.

Κούκλα

Ἄρ. 494, ὕψος 17 ἐκ.

Ἄμοίωμα γυναίκας, μὲ ἀστική φορεσιὰ Ζακύνθου.

Κούκλα

Ἄρ. 439, ὕψος 16 ἐκ.

Ἄμοίωμα γυναίκας μὲ φορεσιὰ Κερκύρας.

Κούκλα

Ἄρ. 492, ὕψος 38 ἐκ.

Ἄμοίωμα γυναίκας μὲ ἀστική φορεσιὰ Λευκάδας.

Κούκλα

Ἄρ. 495, ὕψος 15 ἐκ.

Ἄμοίωμα ἄντρα μὲ φορεσιὰ Ζακύνθου.

Κουκουβάγια

Ἄρ. 447, ὕψος 9 ἐκ.

Ἄπο μάρμαρο, σὲ χρῶμα μπέζ σκοῦρο, δλόγλυφη ἀπεικόνιση κουκουβάγιας.

Άλετρι

Άρ. 496, μήκος 62 εκ., ύψος 20 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία άλετριου για βόδια.

Άλετρι

Άρ. 497, μήκος 34 εκ., ύψος 17 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία άλετριου για άλογο.

Άλετρι

Άρ. 75, μήκος 42 εκ., ύψος 15 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία άλετριου για άλογο.

Ζυγός

Άρ. 480, μήκος 20 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία ζυγου.

Πλαστήρι

Άρ. 454, μήκος 10 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία πλαστηριου, που είναι κυκλικό φορητό αντίκει-
μενο πάνω στο όποιο άνοίγουν φύλλα ή ζυμώνουν ψωμί.

Άργαλειός

Άρ. 40, ύψος 26 εκ., πλάτος 23 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία άργαλειου

Βούρτσα

Άρ. 601θ, ύψος 8 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία κάδου, μέσα στον όποιο μετατρέπουν τó γάλα
σε βούτυρο.

Βαρελάκι

Βαρελάκι άρ. 395, μήκος 40 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία βαρελιου με κάνουλα, στηρίζεται σε βάση.

Βατσέλι

Άρ. 456, ύψος 10 εκ.
Ξύλινη μικρογραφία.

Ρόκες

Σύγχρονη κατασκευή, σε φυσικό μέγεθος, χωρίς φούρκα, για διακοσμητική χρήση.

Ρόκα

Ἄρ. 153, μήκος 82 ἐκ.

Ξύλινη, με στεφάνι και γεωμετρικά σχέδια.

Ρόκα

Ἄρ. 401β, μήκος 87 ἐκ.

Ξύλινη, με στεφάνι και γεωμετρικά σχέδια.

Ρόκα

Ἄρ. 401γ, μήκος 85 ἐκ.

Ξύλινη, με στεφάνι και γεωμετρικά σχέδια.

Κανατάκια

Ἄρ. 321, ὕψος 13 ἐκ., πλάτος 16 ἐκ.

Ἄπο κόκκινο πηλό. Είναι σύμπλεγμα ἀπο τρία μικρά σταμνάκια με κοιλιές ποῦ συγκοινωνοῦν, χερούλια ἐνωμένα και μικρή προχοή στο πρώτο.

Κανατάκι

Ἄρ. 323, ὕψος 9 ἐκ.

Ἄπο κόκκινο πηλό, μικρογραφία κανατιοῦ, ἔχει τριφυλλόσχημο στόμιο και κάθετη λαβή· ἄσπρα σχέδια στην ἐπιφάνεια.

Χαρακτικό

Ἄψος 20, ἐκ., πλάτος 12 ἐκ.

Ξύλινη ὀρθογώνια λεπτή σανίδα· στην ὄψη της είναι χαραγμένη ἡ παράσταση τοῦ Ἄλφ-πασᾶ τῆς Ἡπείρου, νεκροῦ, στην ἀγκαλιά τῆς κυρᾶ Βασιλικῆς· στο βάθος ὁ μιναρὲς τοῦ τζαμιοῦ.

Μπουκαλάκι

Ἄρ. 201, ὕψος 15 ἐκ.

Γιάλινο, σε σχῆμα κιθάρας με χορδές.

Πίνακας

Ἄρ. 346, ὕψος, 32 ἐκ., μήκος 24 ἐκ.

(Φιλιάτες)

Είναι σανίδι, σέ ὀρθογώνιο σχῆμα, βαμμένο μὲ χρυσομπογιά. Στὴν μπροστινὴ του ἐπιφάνεια, ἀπεικονίζεται, μὲ ἐνδιαφέρουσα τεχνικὴ (μὲ τὰ κεφάλια καρφιδῶν) ἀνάγλυφη στάμνα μὲ δύο λαβές.

7. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Σ' αὐτὴ τὴν ομάδα κατατάσσονται ἀντικείμενα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴ γραπτὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Καλαμάρι

Ἄρ. 345, μῆκος 18 ἐκ.

Ἄπο μπουντζο. Τὸ σχῆμα του θυμίζει τὸ θαλασσινὸ καλαμάρι. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι ὀρθογώνιος σωλήνας. Τὸ ἓνα ἄκρο του εἶναι κλειστὸ, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀνοιχτό, κλείνει μὲ κινητὸ καπάκι καὶ χρησίμευε γιὰ θήκη τῆς γραφίδας. Στὴν πλατιὰ ἐπιφάνεια κοντὰ στὸ ἀνοιχτὸ ἄκρο εἶναι σταθερὰ προσαρτημένη μικρὴ τετράγωνη θήκη μὲ κινητὸ καπάκι μέσα στὴν ὁποία τοποθετοῦσαν τὸ βαμπάκι μὲ τὴ μελάνι. Τὸ καλαμάρι ἦταν ἀπαραίτητο ἐξάρτημα τῶν γραμματικῶν.

Μελανοδοχεῖο

Ἄρ. 94, ὕψος 5 ἐκ., διάμετρος βάσης 5 ἐκ.

Εἶναι πῆλινο, μὲ ἐφύαλωση σὲ κιτρονοπράσινο χρῶμα. Ἔχει σχῆμα κυλινδρικό, πλατιὰ βάση καὶ στενὸ λαιμὸ μὲ τονισμένο περιχέλωμα. Στὸ ὕψος τοῦ ὤμου ἔχει μικρὸ ὀριζόντιο αὐλάκι γιὰ τὴν τοποθέτηση τοῦ κονδυλοφόρου.

Ἐνθύμιο

Ἄρ. 343, μῆκος 30 ἐκ.

(Γιάννινα)

Εἶναι κομμάτι ἀπὸ λευκὸ βαμπακερὸ ὕφασμα. Τὸ σχῆμα του εἶναι τετράγωνο. Ὅλη ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται μὲ κεντημένη σύνθεση στὴν ὁποία διακρίνομε, στὸ κάτω μέρος, τρία τετράγωνα βάρθρα. Στὰ ἄκρινά ἀκουμποῦν γλάστρες μὲ ἀνθισμένα κλαδιά, ποὺ σμίγουν οἱ κορυφές τους καὶ περικλείουν κεντημένη μὲ κόκκινες κλωστὲς καρδιά. Κάτω ἀπὸ τὴν καρδιά, στὸ κεντρικὸ βάρθρο εἶναι κεκτημένες οἱ λέξεις : *Κακόλακος* 1940, καὶ ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ μέσα στὰ μικρὰ τετράγωνα, διαγώνια, καὶ ἀντίστοιχα τὸ ὄνομα : *Γρηγόριος*, καὶ τὸ ἐπώνυμο *Φαρίλης*. Καὶ τέλος στὴ μέση κάθε πλευρᾶς ποὺ πλαισιώνει τὸ κέντημα τίς λέξεις : *Ἐνθυ-*

μον Αίχμαλωσίας - Σερβιλιάνα - Ίταλίας.

Σφραγίδα

Ἄρ. 326, ὕψος 4 ἐκ., διάμετρος 6 ἐκ.

Εἶναι ξύλινη. Ἔχει σχῆμα κυκλικὸ καὶ μονοκόμματη ἡμικυκλικὴ λαβή, κάθετη στὸ πίσω μέρος τοῦ σώματος. Στὴν μπροστινὴ ἐπιφάνεια ἔχει βαθιὰ χαραγμένα τούρκικα γράμματα.

Σφραγίδες

Ἄρ 147, ὕψος 3 ἐκ., διάμετρος 1,5 ἐκ. (Ἁγιά Πάργας)

Μπρούτζινες. Ἔχουν σχῆμα κυκλικὸ μὲ δαντελωτὴ λαβή. Στὴ μπροστινὴ ἐπιφάνεια ἔχουν χαραγμένα τούρκικα γράμματα.

8 ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

α'. Παιγνίδια

Τὰ παιγνίδια τῆς μικρῆς συλλογῆς τοῦ Λ.Μ.Π.Ι. εἶναι στὴν πλειονότητά τους κατασκευασμένα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιά, μὲ φυσικὰ ὑλικά : ξύλα, καλάμια κλπ. Θὰ μπορούσε νὰ παρατηρήσει κανεὶς πὼς εἶναι μικρογραφίες ἀντικειμένων ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν «μεγάλων», φτιαγμένα μὲ πολλὴ ἀφαίρεση, μὲ τὶς ὁποῖες τὰ παιδιά παίζοντας, ἀναπαράγουν κατὰ κάποιον τρόπο, ὀρισμένες πλευρὲς τῆς ζωῆς τῶν ἐνηλίκων.

Πιστόλι

Ἄρ. 242, μῆκος 27 ἐκ. (Χρυσὴ Καστοριάς)

Ξύλινο, μικρογραφικὸ ὁμοίωμα πιστολιοῦ

Κανόνι

Ἄρ. 364α, μῆκος 28 ἐκ. πλάτος 15 ἐκ. (Ριζοβούνη Πρεβέζης)

Εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ σανίδες σὲ τρία ἐπάλληλα στρώματα, ποὺ φθίνουν πρὸς τὰ πάνω. Στὴν κορυφὴ εἶναι στερεωμένο, ὀριζόντια, καλάμι (τὸ στόμιον τοῦ κανονιοῦ) μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο μὲ εἰδικὸ μηχανισμό (λάστιχο τεντωμένο) ἐκτοξεύονται μικρὰ κυλινδρικὰ ξυλάκια (ὀβίδες). Τὸ παιχνίδι παίζεται σὲ αὐλάκι μὲ νερό.

Κανόνι

Ἄρ. 364, μῆκος 25 ἐκ., πλάτος 13 ἐκ.

(Ριζοβούνη Πρεβέζης)

Ἐκ τῆς ἀπὸ δύο ὀρθογώνιων σανίδας (μία μικρὴ καὶ μία μεγάλη). Στὴ μέση τῆς μικρῆς σανίδας, ποὺ εἶναι καρφωμένη στὴ μιὰ ἄκρη τῆς μεγάλης εἶναι στερεωμένο τὸ καλάμι μὲ τὸ λάστιχο γιὰ τὶς δβίδες.

Σβούρα

Ἄρ. 478, ὕψος 5 ἐκ.

(Χρυσὴ Καστοριάς)

Ξύλινη. Εἶναι συμπαγὲς κωνικὸ ἀντικείμενο, ποὺ τελειώνει στὸ κάτω μέρος, σὲ μικρὸ μεταλλικὸ ἄκρο καὶ στὴν κορυφή, σὲ μικρὸ ξύλινο μίσχο. Γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς περιτυλίγεται σπάγγος. Τὰ παιδιά, κρατώντας τὸ ἐλεύθερο ἄκρο τοῦ σπάγγου πετοῦν μὲ δύναμη καὶ τέχνη τὴ σβούρα στὸ δάπεδο. Γιὰ νὰ πετύχει τὸ παίξιμο τῆς σβούρας πρέπει νὰ μὴ χάσει τὴν ἰσοροπία τῆς καὶ νὰ φέρει πολλὰ στροφὰς γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της.

Γκαργκάλι

Ἄρ. 25, ὕψος 3 ἐκ.

(Χρυσὴ Καστοριάς)

Ξύλινο. Εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ τὸ ἐπάνω κυκλικὸ τμήμα τῆς ξύλινης κουβαρίστρας. Στὴν τρύπα ποὺ τὴν διαπερνᾷ, εἶναι σφηνωμένο κυλινδρικό ξύλο μὲ κωνικὸ ἄκρο. Τὸ στρίβουν μὲ τὰ δάχτυλα καὶ φέρνει στροφὰς γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά του.

Φτερωτὴ

Ἄρ. 28, μῆκος 20 ἐκ.

(Χρυσὴ Καστοριάς)

Ἐκ ξύλου, καλάμι καὶ χαρτί. Στὴν ἄκρη τοῦ κυλινδρικοῦ λεπτοῦ ξύλου εἶναι κάθετα περασμένο καλάμι. Στὰ ἄκρα τοῦ καλάμιου εἶναι σταθερὰ κολλημένα τετράγωνα κομμάτια χαρτιοῦ. Τὸ παιδί παίζει τρέχοντας καὶ ἔχοντας προτεταμένη τὴν φτερωτὴ, ποὺ γυρίζει σὰν μύλος.

Φτερωτὴ

Ἄρ. 477, μῆκος 5 ἐκ.

Κυλινδρικό χοντρὸ ξύλο. Στὸ ἓνα ἄκρο του εἶναι περασμένη λεπτὴ σιδερένια βελόνα, καὶ σ' αὐτὴ δύο φτερὰ ἀπὸ λεπτὴ λαμαρίνα ποὺ περιστρέφονται μὲ τὸν ἄερα.

Παιχνίδι

Ἄρ. 482, μῆκος 18 ἐκ., πλάτος 3,5 ἐκ.

Ξύλινο λεπτὸ σανίδι. ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο καὶ εἶναι δεμένο ἀπὸ τὸ στενὸ ἄκρο του σὲ κοντὴ κλωστή. Καθὼς τὸ περιστρέφουν μὲ δύναμη παράγει ἤχο, ποὺ θυμίζει βόμβο μελισσῶν.

Κλειδωνιά

Ἄρ. 30, μήκος 15 ἐκ., πλάτος 6 ἐκ.

Ξύλινο ὁμοίωμα κλειδαριάς με κλειδί. Εἶναι σκαλισμένη σὲ χοντρό ἡμικυλινδρικό ξύλο.

Σφυρίχτρα

Ἄρ. 26, μήκος 8 ἐκ.

Μικρή, ἀπὸ ξύλο κουφοξυλιάς.

Παιχνίδι

Ἄρ. 476, ὕψος 15 ἐκ.

Εἶναι λεπτὸ ξύλο, με ἐπάλληλους σπονδύλους, καρφωμένο σὲ τριγωνική βάση. Στὴν κορυφή του εἶναι δεμένο λεπτὸ σκοινί.

Καρούλια

Εἶναι ξύλινες κουβαρίστρες. Στὴ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ὀριζόντιες ἐπιφάνειες εἶναι καρφωμένα τέσσερα μικρὰ καρφάκια ποὺ σχηματίζουν τετράγωνο. Με μιὰ κλωστή ποὺ τὴ θηλειάζουν στὰ καρφιά καὶ με πολὺ ἀπλὸ τρόπο τὰ κοριτσάκια πλέκουν κορδόνι ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τῆς κουβαρίστρας.

Καρούλι

Ἄρ. 481, ὕψος 3,5 ἐκ.

Καρούλι

Ἄρ. 497, ὕψος 4 ἐκ.

Κότσι

Ἄρ. 521,

Κόκαλο ἀπὸ μικρὸ ζῶο (ἄρνι ἢ κατσίκι).

β' μουσικὰ ὄργανα**ἀερόφωνα**

Εἶναι ὄργανα ποὺ παράγουν ἦχο με τὴν πνοή τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀέρας δηλ. ποὺ βγαίνει με τὴν ἐκπνοή ἐγκλωβίζεται στὸ μουσικὸ ὄργανο ποὺ

είναι κυλινδρικό αντικείμενο με τρύπες κατά μήκος του κορμού για τὸν χρωματισμὸ τοῦ ἤχου, καὶ βγαίνει ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ ἄκρο του.

Φ λ ο γ έ ρ ε ς

Εἶναι καλαμένιοι ἢ ξύλινοι σωλήνες με μικρὴ διάμετρο. Τὸ μήκος τους κυμαίνεται ἀπὸ 20 ὠς 85 ἐκ. καὶ κατὰ μήκος τοῦ σωλήνα ἔχουν στρογγυλές μικρὲς τρύπες, τὶς φλοερότρυπες.

Φλογέρα

Ἄρ. 117, μήκος 43 ἐκ.

(Κεραμίδι Πιερίας)

Ἄπὸ καλάμι με ἕξι φλοερότρυπες.

Φλογέρα

Ἄρ. 172, μήκος 50 ἐκ.

(Καταλὼνια Πιερίας)

Ἄπὸ πυξάρι, ἔχει στόμιο ἀπὸ τσίγκο καὶ ἕξι φλοερότρυπες.

Φλογέρα

Ἄρ. 86, μήκος 50 ἐκ.

(Ἄγιον Ὄρος)

Εἶναι ξύλινη με ἕξι φλοερότρυπες.

Φλογέρα

Ἄρ. 407, μήκος 35

Ξύλινη με ἕξι φλοερότρυπες.

Ζ ο υ ρ ν ά δ ε ς

Κατασκευάζονται ἀπὸ διάφορα ξύλα ἢ φλοῦδες εἰδικῶν θάμνων. Ἔχουν σχῆμα κωνικὸ, με μικρὸ στόμιο στὸ ὁποῖο προσαρμόζεται τὸ ἐξόρτημα ποὺ παράγει με τὸ φύσημα τὸν ἤχο.

Ζουρνάς

Ἄρ. 61, μήκος 20 ἐκ.

(Κούρεντα Δωδώνης)

Ἄπὸ φλούδα παρδουλιᾶς. Εἶναι μουσικὸ ὄργανο ποὺ κατασκευάζεται καὶ σήμερα κατὰ τὶς μέρες τοῦ Πάσχα καὶ γενικὰ κατὰ τὴν ἀνοιξη ποὺ οἱ χυμοὶ κρατοῦν μαλακοὺς τοὺς φλοιοὺς τῶν δέντρων.

Ζουρνάς

Ἄρ. 228, μήκος 42 ἐκ.

(Δεσποτικὸ Πρεβέζης)

Ἐκ τῆς φλούδας παρδουλιᾶς.

Ζουρνάς

Ἄρ. 72, μήκος 28 ἐκ.

(Σκάλα Κεφαλονιάς)

Ἐκ ξύλου ὄξυας. ἔχει ἑπτὰ τρύπες. Ἡ ἐξωτερικὴ τοῦ ἐπιφάνεια εἶναι διακοσμημένη μὲ χαρακτὰ γεωμετρικὰ σχέδια.

ΓΚΑΪΝΤΕΣ

Κύριο γνώρισμα τῆς κατασκευῆς τους εἶναι ὁ ἄσκος ἀπὸ δέρμα ζώου (κατσίκι, ἀρνί). Σὲ τρία ἀνοίγματα (λαιμὸς καὶ δύο μπροστινὰ πόδια), εἶναι προσαρμοσμένα τὰ τρία ἐξαρτήματα τῆς γκαϊντας· τὸ ἐπιστόμιο ποῦ εἶναι κυλινδρικός ἢ κωνικός σωλήνας ἀπὸ τὸ στόμιο τοῦ ὁποῖου φυσάει ὁ γκαϊντιέρης καὶ γεμίζει τὸ ἄσκι μὲ ἀέρα. Καὶ οἱ δύο αὐλοὶ, ἓνας μέγας, ἕως 70 ἐκ. σπονδυλωτὸς (μὲ τρία κομμάτια) χωρὶς τρύπες (φλογέρα) καὶ ἓνας μικρὸς μὲ ἑπτὰ τρύπες (ζουρνάς) ποῦ ρυθμίζει τὴ μελωδία.

Γκαϊντα

Ἄρ. 116

(Λόφος Πιερίας)

Ἐκ δέρμα πρόβατου. Καὶ τὰ τρία ἐξαρτήματα εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ πυξάρι. Τὰ τρία κομμάτια τῆς φλογέρας συνδέονται μὲ σπονδύλους ἀπὸ μαῦρο λειασμένο βοῖδοκέρατο καὶ κατὰ διαστήματα διακοσμοῦνται μὲ ζῶνες ἀπὸ λεπτὰ γραμμικὰ σχέδια. Ὁ ζουρνάς ἔχει ἑπτὰ τρύπες.

Γκαϊντα

Ἄρ. 453

Ἐκ δέρμα πρόβατου. Τὰ τρία ἐξαρτήματα τῆς φλογέρας συνδέονται μὲ σπονδύλους ἀπὸ λειασμένο κόκαλο. Ὁ ζουρνάς ἔχει ἕξι μεγάλες τρύπες καὶ στὴν κορυφὴ μία πολὺ μικρὴ.

γ' θέατρο

Μάσκα

Ἄρ. 156β

Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ χαρτόνι. ἔχει στόμα ἀνοιχτὸ, μὲ τρία δόντια. Τὰ τοξωτὰ φρύδια εἶναι ζωγραφισμένα μὲ μαῦρο χρῶμα, ὅπως ἐπίσης οἱ βλεφαρίδες γύρω ἀπὸ τὰ στρογγυλὰ μάτια καὶ τὸ μουστάκι.

Είναι επίπεδη και δένεται με σκοινί στο πρόσωπο.

Μάσκα

Ἄρ. 156α

Ἄπο χαρτόνι, ἔχει μάτια στρογγυλά, πλούσια ἄσπρη γενειάδα, μουστάκια καὶ φρύδια ἀπὸ μαλλιά πρόβατου. Εἶναι ἐπίπεδη καὶ δένεται στὸ πρόσωπο.

Μάσκα

Ἄρ. 499

Ἄπο χαρτόνι· παρακολουθεῖ τὴ μορφολογία τοῦ προσώπου. Τὰ φρύδια, ἡ μύτη καὶ τὸ μουστάκι εἶναι ζωγραφισμένα με χρῶμα. Στὸ μέτωπο ἔχει κολλημένα ἄγρια μαλλιά καὶ στὸ πηγούνι γενειάδα ἀπὸ τὰ ἴδια μαλλιά.

Φιγούρα

Ἄρ. 465β

Ἄπο χαρτόνι, φιγούρα караγκιόζη.

Φιγούρα

Ἄρ. 465α

Ἄπο τσίγκο, φιγούρα Χατζηαβάτη.

Φιγούρα

Ἄρ. 465γ

Ἄπο τσίγκο, φιγούρα γέρου

9. ΛΑΤΡΕΙΑ

Σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία ἀνήκουν τὰ ἀντικείμενα πὸ ὑλοποιοῦν τὴ λατρευτικὴ σχέση τοῦ παραδοσιακοῦ ἀνθρώπου με τὶς φυσικὲς δυνάμεις, τὴ χριστιανικὴ Θρησκεία καὶ τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία.

Μποροῦμε νὰ τὰ διακρίνομε σὲ δύο κατηγορίες. Στὴν πρώτη ἀνήκουν ὅσα ἔχουν σχέση με τὴ λαϊκὴ κοσμικὴ λατρεία καὶ εἶναι : α) κατασκευές πὸ συνοδεῦουν εὐετηριακὲς ἐκδηλώσεις. β) λατρευτικὲς προσφορές ἢ ἄλλα ἀντικείμενα σχετικὰ με τὰ προσφερόμενα πρὸς τὶς φυσικὲς ἢ θεϊκὲς δυνάμεις γ) ἀντικείμενα ἀποτρεπτικὰ καὶ δ) ἀντικείμενα πὸ βρίσκονται σὲ εἰδικούς χώρους λατρείας τοῦ σπιτιοῦ. Στὴ δεύτερη κατηγορία ἀνήκουν ὅσα ἔχουν σχέση με τὴν ἐκκλησιαστικὴ λατρεία καὶ εἶναι : α) ἀντικείμενα

πού βρίσκονται στους επίσημους χώρους λατρείας, β) αντικείμενα που πλαισιώνουν τις τελετουργίες και την τέλεση μυστηρίων (Βάπτισμα, γάμους, γ) έξαρτήματα της ένδυμασίας των κληρικών.

Βαποράκι

Ἄρ. 67, μήκος 60 ἐκ., ὕψος 57 ἐκ. (Σκιάθος)

Ἄπο καλάμι καὶ χαρτί, ὁμοίωμα βαποριοῦ. Ὁ σκελετός του εἶναι κατασκευασμένος μὲ καλάμι καὶ τὰ πανιά του ἀπὸ χαρτί. Τὸ κρατοῦσαν τὰ παιδιὰ ὅταν ἔψαλλαν τὰ κάλαντα τῆς πρωτοχρονιάς.

Χελιδόνες

Εἶναι ξύλινα ὁμοιώματα χελιδονιών, πού κρατοῦν στὰ χέρια τους τὰ παιδιὰ ὅταν ψάλλουν τὰ *χελιδονίσματα*, κάθε πρώτη Μαρτίου (*πρωτομαρτιά*). Ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα φαρδὺ ξύλινο στεφάνι, τὸ ὁποῖο χωρίζεται κατακόρυφα σὲ δυὸ ἡμικύκλια ἀπὸ ἓνα λεπτὸ κυλινδρικό ξύλο πού τὸ διαπερνᾷ καὶ προεξέχει καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρές. Στὴν κορυφή του εἶναι στερεωμένο ὁμοίωμα χελιδονιοῦ μὲ ἀνοιχτὰ φτερά καὶ κουδουνάκια στὸ λαιμό. Στὸν κορμό του εἶναι τυλιγμένος σπάγγος πού ξετυλίγεται δίνοντας περιστροφικὴ κίνηση καὶ στὸ χελιδόνι, καθὼς τὰ παιδιὰ τὸ τραβοῦν μὲ δύναμη ἐνῶ τραγουδοῦν τὸ χελιδόνισμα.

Χελιδόνα

Ἄρ. 19, διάμετρος 25 ἐκ., πλάτος στεφάνης 7 ἐκ. (Συκεώνα Καρδίτσας)

Τὸ στεφάνι εἶναι βαμμένο μὲ πράσινο χρῶμα καὶ τὸ χελιδόνι μὲ καφέ.

Χελιδόνα (πίν. 15)

Ἄρ. 163, ὕψος 14 ἐκ., πλάτος στεφάνης 6 ἐκ. (Νεοχώρι Καρδίτσας)

Τὸ σχῆμα τῆς στεφάνης εἶναι ἔλλειψη. Τὰ φτερά τοῦ χελιδονιοῦ εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ λεπτὴ λαμαρίνα. Τὸ πτέρωμά του εἶναι βαμμένο μὲ ζωηρὸ πορτοκαλὶ χρῶμα.

Λάζαρος (πίν. 14)

Ἄρ. 20, μήκος 80 ἐκ., ὕψος 65 ἐκ. (Ἀσπράγγελοι Ζαγορίου)

Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα δριζόντιο ὀρθογώνιο σανίδι κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο κρέμονται τρία κυπροκούδουνα. Στὸ πάνω μέρος εἶναι στερεωμένο συρμάτινο ἡμικυκλικὸ πλέγμα, πού στολίζεται μὲ φύλλα δάφνης. Στὸ

μπροστινὸ μέρος εἶναι καρφωμένος ξύλινος σταυρός. Τὸ σύστημα αὐτὸ τὸ κρατοῦν τὰ παιδιά καὶ τὸ κουνοῦν ρυθμικά, ὅταν τραγουδοῦν τὸν *λάζαρο*, τῆ μέρα τῆς ἐπώνυμης γιορτῆς.

Τάματα

Εἶναι ἀντικείμενα ποὺ προσφέρονται σὲ ὀρισμένο ἀποδέκτη (π.χ. τὴν Παναγία ἢ ἄλλο ἐπώνυμο ἅγιο) ὕστερα ἀπὸ νοερὴ συμφωνία γιὰ τὴ λύση συγκεκριμένου προσβλήματος, ἓνα εἶδος ἀνταλλαγῆς ποὺ κάνει ὁ ἄνθρωπος, μαζί του. Μαρτυρία αὐτῆς τῆς σχέσης εἶναι τὸ παρακάτω κείμενο ἀπὸ τὰ *Ἀπομνημονεύματα* τοῦ Μακρυγιάννη, ἔκδοση Γαλαξία, σελίδα 95 : «Αὐτὸ τὸ παράπονον δὲν ἦδρα ἄλλον κριτὴ νὰ τὸ εἰπῶ νὰ μὲ δικιώση, ἔκρινα εὐλογον νὰ προστρέξω εἰς τὸν Ἄγιάννη, ὅτι εἰς τὸ σπίτι του μῶγινε αὐτεῖνη ἢ ζημία καὶ ἢ ἀτιμία. Μπαίνω τὴν νύχτα μέσα εἰς τὴν ἐκκλησιά του καὶ κλειῶ τὴν πόρτα κι' ἀρχινῶ τὰ κλάματα μὲ μεγάλες φωνές καὶ μετάνοιες· τ' εἶναι αὐτὸ ὁπούγινε ἴσ' ἐμέναν, γομάρι εἶμαι νὰ μὲ δέρνουν; Καὶ τὸν περικαλῶ νὰ μοῦ δώση ἄρματα καλὰ κι ἀσημένια καὶ δεκαπέντε πουργιὰ χρήματα καὶ ἐγὼ θὰ τοῦ φκιάσω ἓνα μεγάλο καντήλι ἀσημένιον. Μὲ τίς πολλές φωνές κάμαμεν τίς συμφωνίες μὲ τὸν ἅγιον»).

Τάμα

Ἄρ. 338γ, ὕψος 8 ἐκ.

Εἶναι ἀσημένιο, σφυρήλατο, μικρογραφικὸ ὁμοίωμα ποδιοῦ.

Τάμα

Ἄρ. 338δ, ὕψος 8 ἐκ.

Εἶναι ἀσημένιο, σφυρήλατο μικρογραφικὸ ὁμοίωμα τοῦ καρποῦ τοῦ χεριοῦ.

Τάμα

Ἄρ. 338ε, μῆκος 7 ἐκ.

Εἶναι ἀσημένιο, σφυρήλατο, μικρογραφικὸ ὁμοίωμα ματιῶν. Τὰ μάτια πλαισιώνονται γύρω-γύρω μὲ κυματοειδῆ φρύδια.

Τάμα

Ἄρ. 338, στ, μῆκος 8 ἐκ., ὕψος 4,5 ἐκ.

Εἶναι ἀσημένια ὀρθογώνια πλάκα. Στὴν ἐπιφάνειά της εἶναι χαρα-

γμένο έσωτερικό σπιτιού. Διακρίνεται σέ πρώτο πλάνο, έπιπλο—γραφείο, πάνω στό όποιο υπάρχουν χαρτιά, μελανοδοχείο και στυπόχαρτο. Σέ καρέκλα κάθεται γυναικεία μορφή μέ μελαγχολικό ύφος· έχει τά χέρια της άκουμπισμένα πάνω στό γραφείο και γράφει μέ κονδυλοφόρο. Σέ δεύτερο πλάνο, πάνω στόν γυμνό τοίχο κυριαρχεί κλειστό παράθυρο.

Τάμα

Άρ. 267, ύψος 4,5 έκ., πλάτος 3 έκ.

Είναι άσημένιο πλακίδιο. Στήν έπιφάνειά του έχει χαρακτή παράσταση στρατιώτη, μέ σακίδιο και τό όπλο «παρά πόδας». Στήν έπάνω άριστερή γωνία μέ καλλιγραφικά γράμματα είναι γραμμένο τό όνομα "Οθων.

Τάμα

Άρ. 338β, διάμετρος 3, 5 έκ.

Είναι άσημένια σφυρήλατα στεφάνια μέ λουλούδια.

Τάμα

Άρ. 338α, μήκος 6 έκ., ύψος 4 έκ.

Είναι άσημένια όρθογώνια πλάκα. Στήν έπιφάνειά της έχει χαρακτή παράσταση πέτρινου πηγαδιού. Τό στόμίό του είναι κλεισμένο μέ καπάκι και κλειδαριά.

Τάμα

Άρ. 338, ύψος 12 έκ., πλάτος 9 έκ.

Είναι άσημένιο σφυρήλατο, μικρογραφικό όμοίωμα διώροφου νεοκλασσικού σπιτιού μέ άέτωμα.

Τάμα

Άρ. 440.

Πολλά μέτρα σπάγγος κερωμένος για τό ζώσιμο τής έκκλησιās.

Πλέξες ή άποθήρια

Κατασκευάζονται άπό στάχια σταριού ή άλλων δημητριακών καρπών. Τά πλέκουν μετά τόν θερισμό σέ διάφορα σχήματα, άλλα μοιάζουν μέ χτένια πού έχουν θυσανωτά, σάν γενειάδα δόντια. Άλλα θυμίζουν κλειστά κωνικά καλάθια. Τά κρεμοδύν στα είκονίσματα και τό φθινόπωρο άνάκα-

τεύουν τούς σπόρους τους με τόν κανονικό σπόρο καί τόν σπέρνουv.

Πλέξα

Ἄρ. 60β, ὕψος 42 ἐκ., πλάτος 34 ἐκ. (Ἄγναντα Ἄρτας)

Ἄπό στάχια σταριοῦ. Ἔχει σχῆμα χτενιοῦ με πλούσια γενειάδα στό κάτω μέρος.

Πλέξα

Ἄρ. 60δ, ὕψος 27 ἐκ., πλάτος 12 ἐκ. (Σαγιάδα Θεσπρωτίας)

Ἄπό στάχια ρυζιοῦ. Ἔχει σχῆμα χτενιοῦ.

Πλέξα

Ἄρ. 60γ, ὕψος 34 ἐκ.

Ἄπό στάχια σταριοῦ. Ἔχει σχῆμα κλειστοῦ κωνικοῦ καλαθιοῦ. Στο κάτω μέρος κρέμονται τρεῖς φούντες με στάχια. Στην κορυφή της έχει θηλειά ἀπό τήν ὁποία κρεμιέται.

Πλέξα

Ἄρ. 195, ὕψος 25 ἐκ. (Θεσσαλία)

Ἄπό στάχια σταριοῦ. Ἀποτελεῖται ἀπό δύο συνεχόμενα κλειστά κωνικά καλαθάκια. Στην κορυφή της έχει θηλειά καί μακριά φούντα.

Πλέξα

Ἄρ. 195β, ὕψος 28 ἐκ. (Θεσσαλία)

Ἄπό στάχια σταριοῦ. Εἶναι πλεγμένο σέ παράλληλες ἑλικοειδεῖς ζῶνες. Στο κάτω μέρος φούντα με καρπούς τοῦ σταριοῦ.

Κουλούρα (πίν. 14)

Ἄρ. 441, διάμετρος 19 ἐκ. (Γιάννινα)

Ἄπό ζύμη ψωμιοῦ. Ἔχει σχῆμα κυκλικό. Στην ἐπάνω ἐπιφάνεια έχει πλαστική σχηματική ἀναπαράσταση στρούγκας (φράχτης πού περικλείει τὰ πρόβατα) καί μέσα ἀνάγλυφη ἀπεικόνιση γκλίτσας καί πατημασιές ζῶων. Ἀυτή τήν κουλούρα τή ζυμώνουν οἱ Σαρακατσάνοι τὰ Χριστούγεννα.

Λαζαρίνα

Ἄρ. 426, ὕψος 32 ἐκ. (Ἄμοργός)

Ἄπό ζύμη ψωμιοῦ, ὁμοίωμα τοῦ νεκροῦ Λάζαρου. Τὰ χέρια του εἶναι σταυρωμένα στό στήθος, τὰ πόδια του μοιάζουν με οὐρά ψαριοῦ. Στά μά-

τια του μπηγμένα ρεβύθια. Τή ζυμώνουν κατά την ημέρα της επώνυμης γιορτής.

Κουλουράκια

Ἄρ. 180.

(Σίφνος)

Ἄπο ζύμη ψωμιού, δμοιώματα πουλιῶν καὶ σαύρας. Τὰ ζυμώνουν τὶς μέρες τοῦ Πάσχα.

Αύγά

Ἄρ. 337.

Λαμπριάτικα, βαμμένα κόκκινα καὶ διακοσμημένα μὲ κερί.

Σφραγίδες

Εἶναι ξύλινα ἀντικείμενα, ποὺ ἔχουν συνήθως κυκλικὸ σχῆμα καὶ στὸ πίσω μέρος μονοκόμματη λαβή. Ἡ ἐπιφάνειά τους εἶναι χωρισμένη σὲ ἔννεα μικρότερες (πέντε τετράγωνες ποὺ σχηματίζουν στὸ κέντρο σταυρὸ καὶ τέσσερες τριγωνικὲς ποὺ καλύπτουν τὶς τέσσερες γωνίες τοῦ σταυροῦ). Ὅλες οἱ ἐπιφάνειες καλύπτονται μὲ χαρακτὰ σχέδια καὶ συμβολικὰ γράμματα. Μὲ τὶς σφραγίδες σφραγίζουν τὰ πρόσφορα ποὺ εἶναι μικρὰ ψωμιά, ζυμωμένα γιὰ διάφορους λατρευτικοὺς σκοποὺς.

Σφραγίδα

Ἄρ. 108, διάμετρος 95 ἐκ.

(Πράμαντα Γιαννίνων)

Εἶναι ξύλινη καὶ ἔχει βαθὺ καὶ ἐπιμελημένο χάραγμα. Τὸ σχῆμα της εἶναι τετράγωνο μὲ στρογγυλεμένες τὶς τέσσερες γωνίες. Στὸ πίσω μέρος τετράγωνη λαβή.

Σφραγίδα

Ἄρ. 162α, διάμετρος 10 ἐκ.

(Ἄγιον Ὅρος)

Ξύλινη μὲ βαθὺ προσεγμένο χάραγμα. Στὸ πίσω μέρος λαβή.

Σφραγίδα

Ἄρ. 183, διάμετρος 9,5

(Παραμυθιά Θεσπρωτίας)

Εἶναι ξύλινη. Ὅλες οἱ μικρὲς ἐπιφάνειες ἔχουν περίγυρο μὲ διακοσμητικὴ ζώνη ποὺ καλύπτεται μὲ λοξὲς χαρακτὲς γραμμὲς. Στὸ πίσω μέρος ἔχει μεγάλη μονοκόμματη λαβή σὲ σχῆμα ὠοειδές. Ἡ ἐπιφάνειά της καλύ-

πτεται με παράσταση δικέφαλου αετού και άλλα γραμμικά σχέδια.

Σφραγίδα

Ἄρ. 353, διάμετρος 10 εκ.

Εἶναι ξύλινη. Τὰ τρίγωνα, ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ τὶς κάθετες κεραῖες τοῦ σταυροῦ εἶναι σκαμμένα βαθιά. Στὸ πίσω μέρος ἔχει μονοκόμματη τετράγωνη λαβή.

Σφραγίδα

Ἄρ. 162, διάμετρος 12 εκ.

(Ἅγιον Ὅρος)

Εἶναι ξύλινη, σύγχρονη κατασκευή, με χοντρὸ χάραγμα.

Σφραγίδα

Ἄρ. 404, διάμετρος 11 εκ.

Εἶναι ξύλινη, σύγχρονη κατασκευή με χοντρὸ χάραγμα.

Σφραγίδα

Ἄρ. 378, διάμετρος 9,5 εκ.

Εἶναι ξύλινη. Τὰ τρίγωνα ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ τὶς κάθετες κεραῖες τοῦ σταυροῦ, καλύπτονται ἀπὸ τριφυλλόσχημο κόσμημα. Στὸ πίσω μέρος ἔχει μονοκόμματη λαβή σὲ ὀρθογώνιο σχῆμα.

Σφραγίδα

Ἄρ. 377, διάμετρος 10 εκ.

Εἶναι ξύλινη, με βαθὺ ἐπιμελημένο χάραγμα. Στὸ πίσω μέρος ἔχει μονοκόμματη τετράγωνη λαβή με συμβολικὰ σχέδια στὴν ἐπιφάνειά της.

Σφραγίδα

Ἄρ. 127, διάμετρος 9,5

(Παραμυθιά Θεσπρωτίας)

Εἶναι ξύλινη. Στὸ πίσω μέρος ἔχει μικρὴ μονοκόμματη τετράγωνη λαβή.

Σφραγίδα

Ἄρ. 354, διάμετρος 10 εκ.

Εἶναι ξύλινη. Στὸ κέντρο εἶναι χαραγμένος μεγάλος ρόδακας, ποὺ πλαισιώνεται ἀπὸ φυλλόσχημη διακοσμητικὴ ζώνη. Στὸ πίσω μέρος ἔχει μονοκόμματη λεπτὴ ἡμικυκλικὴ λαβή.

Σφραγίδα

Ἄρ. 355, διάμετρος 12 εκ.

Είναι ξύλινη και τὸ σχῆμα της ὠοειδές. Ὀλόκληρη ἢ ἐπιφάνεια καλύπτεται ἀπὸ παράσταση δικέφαλου ἀετοῦ. Στὸ πίσω μέρος μονοκόμματη λαβή

Σφραγίδα

Ἄρ. 436, διάμετρος 12 ἐκ.

Εἶναι ξύλινη. Ἔχει σχῆμα σταυροῦ μὲ τέσσερες ἰσομεγέθεις κεραίες.

Φυλαχτὰ

Εἶναι ἀντικείμενα κατασκευασμένα ἀπὸ διάφορα ὑλικά καὶ σὲ ποικίλα σχήματα. Στὸ ἐσωτερικὸ τους τοποθετοῦσαν «ἀποτρεπτική» οὐσία (τίμιο ξύλο, λιβάνι κλπ.)

Σταυρός

Ἄρ. 121, ὕψος 5 ἐκ.

(Καρίτσα Γιαννίνων)

Εἶναι ἀσημένιος, χυτὸς μὲ τετραγωνισμένες κεραίες. Οἱ ὀριζόντιες εἶναι πολὺ κοντές. Στὴ μιὰ ὀψη του παριστάνεται ἡ Παναγία μὲ τὸ βρέφος καὶ στὴν ἄλλη ἢ σταύρωση. Στὸ ἐσωτερικὸ εἶναι κούφιος, γιὰ τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀποτρεπτικοῦ ὑλικοῦ.

Φυλαχτό

Ἄρ. 443, μῆκος 4 ἐκ., ὕψος 4 ἐκ.

Εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ βαμβακερὸ καρὼ ὕφασμα. Τὸ σχῆμα του εἶναι τετράγωνο. Καρφιστώνεται στὸ ἐσώρουχο μὲ παραμάνα.

Φυλαχτό

Ἄρ. 357, μῆκος 7 ἐκ., ὕψος 6,5 ἐκ.

Εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ καρὼ βαμβακερὸ ὕφασμα. Ἔχει σχῆμα κυκλικό. Μικρὸς ξύλινος σταυρὸς ἐγγεγραμμένος σὲ λυρόσχημο πλαίσιο εἶναι ραμμένος πάνω στὸ φυλαχτό. Κρεμιέται μὲ ὕφασμάτινο σκοινὶ στὸ λαιμό.

Χαίμαλί

Ἄρ. 65, ὕψος 5 ἐκ., πλάτος 6 ἐκ.

(Κωστὰνα Φιλιατῶν)

Εἶναι ἀσημένιο σφυρήλατο, σὲ ὀρθογώνιο σχῆμα. Στὴν μπροστινὴ του ἐπιφάνεια ἔχει ἀνάγλυφη ἀπεικόνιση τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Στὸ ἀριστερὸ μέρος, διακρίνεται οἰκοδόμημα μὲ κυπαρίσσι, στὸ δεξιὸ

τροπικά δέντρα και κυπαρίσια. Στην πίσω επιφάνεια είναι χαραγμένος σταυρός έγγεγραμμένος σε διπλό κύκλο. Κρεμιέται με αλυσίδα πάνω από τὰ εξωτερικά ένδύματα, σάν κόσμημα.

Θ υ μ ι α τ ή ρ ι α

Είηαι πήλινα ή μεταλλικά άντικείμενα σε ποικίλα σχήματα. Έχουν μικρό κοίλωμα μέσα στο όποιο τοποθετούν κάρβουνα άναμμένα και λιβάνι. Ό άρωματικός καπνός του λιβανιού που καίγεται χρησιμεύει ως άποτρεπτικό τών κακών πνευμάτων.

Θυματήρι

Άρ. 236, ύψος 9 έκ., διάμετρος στομίου 8 έκ.

Άπό κόκκινο πηλό. Έχει σχήμα κωνικό, κυλινδρικό λαιμό που άνοίγει σε κωνική βάση. Μία σταθερή λαβή είηαι κολλημένη κάθετα στο σώμα του. Διακόσμηση με άσπρες ψαθωτές γραμμές.

Θυματήρι

Άρ. 238, ύψος 9 έκ., διάμετρος στομίου 8 έκ.

Άπό κόκκινο πηλό, με έφυάλωση σε κεραμιδι χρώμα. Το σχήμα του είηαι κωνικό και στο κάτω μέρος έχει κυλινδρικό λαιμό που άνοίγει σε κυκλική βάση. Στο σώμα του είηαι κολλημένη μία σταθερή λαβή. Κάτω από το χείλος τρεις λευκές παράλληλες γραμμές διακοσμούν τήν επιφάνεια του κοίλου του.

Θυματήρι

Άρ. 318, ύψος 8,5 έκ., διάμετρος στομίου 8 έκ.

(Σίφος)

Άπό κόκκινο πηλό. Έχει σχήμα κωνικό και στόμιο με προχοή. Ό λαιμός του είηαι ψηλός με δύο σπονδύλους. Ό βάση του πλατιά με κάθετο χείλος, σάν πιάτο. Μία κάθετη λαβή.

Κανατάκι

Άρ. 167, ύψος 12 έκ., διάμετρος στομίου 5 έκ.

(Άρτα)

Είηαι πήλινο με έφυάλωση σε πορτοκαλί και καφέ χρώμα. Έχει στενό λαιμό με τριφυλλόσχημο στόμιο, έντονα τονισμένη κοιλιά, μικρή κυκλική βάση και μία σταθερή λαβή. Τήν ήμέρα τών Φώτων έβαζαν μέσα άγιασμό.

Εικόηισμα

Άρ. 17, ύψος 9 έκ., μήκος 8 έκ.

Είηαι χάλκινο χυτό πλακίδιο με όρθογώνιο σχήμα. Ό επιφάνειά του καλύπτεται με άνάγλυφη παράσταση του Άη-Γιώργη που σκοτώνει

φτερωτό δράκοντα. Στη βάση είναι χαραγμένη ή χρονολογία 1795.

Κουρτινάκια

Ἄρ. 17β, ὕψος 44 ἐκ., πλάτος 22 ἐκ.

Εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ ἄσπρο βαμβακερὸ ὕφασμα μὲ χρωματιστὸ βολάν στὴν ἄκρη. Στὸ καθένα εἶναι κεντημένος σταυρός, πλαισιωμένος μὲ λουλούδια ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὴ βάση του.

Σταυρός

Ἄρ. 120, ὕψος 30 ἐκ., πλάτος 24 ἐκ. (Κρώμη Πόντου)

Ἄπὸ ἄσπρο βαμβακερὸ ὕφασμα. Ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο. Στὸ κέντρο του εἶναι κεντημένος μεγάλος σταυρός, ποὺ ἡ βάση του περιβάλλεται μὲ λουλούδια καὶ φαρδιὰ κορδέλα.

Εἰκόνισμα

Ἄρ. 267, ὕψος 25 ἐκ.

Εἶναι γιάλινο μπουκάλι μὲ στενὸ στόμιο. Στὸ ἐσωτερικὸ του μὲ πολλὴ ἐπιδεξιότητα εἶναι κατασκευασμένο ξύλινο ὁμοίωμα κουβουκλίου μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγ-Γιώργη.

Λαδόπανο

Ἄρ. 220. (Σαντορίνη)

Εἶναι ἄσπρη ἀτλαζένια παιδικὴ πουκαμίσα, μὲ βολάν καὶ δαντελωτά τελειώματα. Τὴ φοροῦσαν στὰ παιδιά ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα.

Λαδόπανο

Ἄρ. 6 (Ἄρτα)

Εἶναι βαμβακερὴ, ὀρθογώνια ποδιὰ, ὑφαντὴ στὸν ἀργαλειὸ μὲ δύο τσέπες. Τὴν ἔδεναν στὸν νουνὸ καὶ σκούπιζε τὸ βρέφος ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα.

Δαχτυλίδια (πίν. 16)

Ἄρ. 178

Εἶναι βλαστοὶ ξεραμένου βασιλικοῦ, δεμένοι σταυρωτά. Στὸ σημεῖο ποὺ διασταυρώνονται οἱ κεραῖες τοῦ σταυροῦ εἶναι δεμένα ὀρειχάλκινα δαχτυλίδια.

Κουλούρα

Ἄρ. 442

Ἄπὸ ζύμη ψωμοῦ. Εἶναι κουλούρα ποὺ ζύμωναν κατὰ τὶς μέρες τοῦ γάμου. Ἡ ἐπιφάνειά της ἔχει πλούσια πλαστικὴ διακόσμηση ἀπὸ τὸν φυτικὸ καὶ ζωικὸ κόσμο (τριαντάφυλλα, ἵππόκαμποι κλπ.).

Μπομπονιέρα

Ἄρ. 446, διάμετρος 5 ἐκ.

Εἶναι πήλινη κούπα, μὲ ἡμισφαιρικό καπάκι καὶ πλαστικά λουλούδια στὴν κορυφή της. Μετὰ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου μοιράζονται στοὺς καλεσμένους γεμάτες κουφέτα.

Τέμπλο

Ἄρ. 205α, ὕψος 11 ἐκ., μῆκος 28 ἐκ. (Κέρκυρα)

Εἶναι μικρὸ κομμάτι ἀπὸ ξυλόγλυπτο τέμπλο. Κυριαρχοῦν δυὸ ἀνάγλυφες σπεῖρες ποὺ πλαισιώνονται ἀπὸ φυλλόσχημα μοτίβα.

Καντήλι

Ἄρ. 276, ὕψος 25 ἐκ. (Βίτσα Ζαγορίου)

Εἶναι ἀσημένιο, σφυρήλατο. Στὸ κέντρο τοῦ λεπτοῦ λαιμὸς χωρίζει τὸ κυλινδρικό σῶμα τοῦ σὲ δύο ἡμισφαιρικά τμήματα ποὺ πλαισιώνονται ἀπὸ λεπτὲς ἐπίπεδες ζῶνες. Ὅλη ἡ ἐπιφάνεια εἶναι διακοσμημένη μὲ ἀνθέμια σπεῖρες καὶ φύλλα μὲ τὴν τεχνικὴ τοῦ κοφτοῦ (δαντελωτή). Στὸ χεῖλος τοῦ στομίου εἶναι χαραγμένα, ἡ χρονολογία 1872 καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δωρητῆ. Κρεμιέται ἀπὸ τρεῖς ἀλυσίδες ποὺ καταλήγουν σὲ κυκλικὸ ἐξάρτημα μὲ κρίκο στὴν κορυφή.

Σβηστήρι

Ἄρ. 356, μῆκος 65 ἐκ.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα μικρὸ κυλινδρικό κονσερβοκούτι, προσαρμοσμένο σταθερὰ σ' ἓνα μακρὸ ξύλο. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ καντηλανάφτες γιὰ νὰ σβήνουν τὰ κεριὰ καὶ τὰ καντήλια.

Σβηστήρι (πίν. 16)

Ἄρ. 71, μῆκος 27 ἐκ. (Μεγάρχη Τρικάλων)

Εἶναι ξύλινο καὶ περιστάνει ὀλόγλυφο ἀνθρώπινο κεφάλι. Ἐσωτερικά εἶναι κούφιο καὶ ἐπενδυμένο μὲ λαμαρίνα γιὰ νὰ μὴν καίγεται κατὰ τὴν χρῆση. Ὁ λαιμὸς τοῦ εἶναι στερεωμένος σὲ μακρὸ ξύλο γιὰ νὰ φτάνει ὁ καντηλανάφτης ὅσα καντήλια βρίσκονται ψηλά.

Εἰκόνα

Ἄρ. 288, πλάτος 30 ἐκ., ὕψος 15 ἐκ.

Εἶναι τρίπτυχη μεταβυζαντινὴ λαϊκὴ εἰκόνα. Στὸ μεσαῖο κομμάτι εἰκονίζεται ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ποὺ πλαισιώνεται ἀπὸ τὸν Ἅγιο Σπυρίδωνα καὶ τὸν Ἅγιο Νικόλαο.

Ἄ π λ ά δ ε ς

Εἶναι χάλκινα ρηχὰ πιὰτα μὲ πλατὺ ὀριζόντιο χεῖλος. Τὶς χρησιμο-

ποιοῦν γὰ νὰ τοποθετοῦν τὰ κέρματα οἱ πιστοὶ κατὰ τὴν ὥρα ποῦ μπαίνουν στὴν ἐκκλησία καὶ ἀγοράζουν τὰ κεριά καὶ τὶς λαμπάδες. Ἄκόμη χρησιμεύει ὡς δίσκος κερματοδόχος στὸν ἔρανο ποῦ γίνεται μετὰ τὴ λειτουργία καὶ ὡς πιάτο γιὰ τὰ κόλυβα.

Ἀπλάδα

Ἄρ. 312, διάμετρος 25 ἐκ.

Στὸ χεῖλος τῆς κατὰ διαστήματα εἶναι χαραγμένα διακοσμητικὰ μοτίβα.

Ἀπλάδα

Ἄρ. 315, διάμετρος 25 ἐκ.

Χάλκινη, ἀπλή.

Σφραγίδα (πίν. 16)

Ἄρ. 149, διάμετρος 3 ἐκ.

(Κούρεντα Γιαννίνων)

Μπρούντζινη. Ἔχει σχῆμα κυκλικό. Ἡ ἐπιφάνειά τῆς καλύπτεται ἀπὸ χαρακτὴ παράσταση τῶν Εἰσοδείων τῆς Θεοτόκου. Ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα προσφέρουν τὴ μικρὴ Μαρία στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὑποδέχεται ὁ ἱερέας Ζαχαρίας. Ἡ παράσταση πλαισιώνεται ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή : ΣΦΡΑΓ. ΙΕΡ. ΜΟΝΙ ΑΓΓΕΛΟΜΑΧΟΥ - ΙΣΘΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ 1855.

Σταυρός

Ἄρ. 205β, ὕψος 4,5 ἐκ.

Χάλκινος. Οἱ ὀριζόντιες κεραῖες του εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς κάθετες. Κρεμιέται στὸ λαιμὸ μὲ χοντρή χάλκινη ἀλυσίδα.

Πόρπη

Ἄρ. 281, μῆκος 13 ἐκ.

Εἶναι ἀσημένια, χυτὴ μὲ ἀνάγλυφη διακόσμηση. Τὸ μεσαῖο τμήμα ποῦ καλύπτει τὸν μηχανισμό ποῦ κλειδώνει ἔχει σχῆμα ὠοειδὲς μὲ παράσταση ἄγγελου καὶ τὸ ἅγιο πνεῦμα μὲ μορφή περιστερᾶς. Τὰ δύο ἀκρινὰ ἐξαρτήματα εἶναι κυκλικά μὲ παράσταση εὐαγγελισμοῦ.

Πόρπη

Ἄρ. 95, διάμετρος 8,5 ἐκ.

(Χουλιαράδες Γιαννίνων)

Ἄπὸ φίλντισι, ὑπάρχει μόνο τὸ ἓνα τμήμα. Ἔχει σχῆμα κυκλικό. Τὸ κέντρο τῆς καλύπτεται μὲ ἀνάγλυφη παράσταση τῆς Γέννησης.

Σάλπιγγα

Ἄρ. 434, μῆκος

(Γιάννινα)

Ἄπὸ κέρατο κριαριοῦ. Μουσικὸ λατρευτικὸ ὄργανο, ἀπὸ τὴν Ἱερά Συναγωγὴ Ἰωαννίνων.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΩΝ

- Ἄδράχτι (τό) σύνεργο κλωστικῆς 34,
ἐξάρτημα χερόμυλου 26
Ἄλέτρι (τό) 21
Ἄλετροπόδα (ή) 21
Ἄμπαή (ή) 89
Ἄντι (τό) 39
Ἄπλάδα (ή) 130
Ἀποθέρι (τό) 124
Ἀρβάλι (τό) 56
Ἀργαλειός (ό) 39
Ἀρμάτα (ή) 19
Ἀρματώνω 19
Αὐτιά (τά) 26
Ἀχπανάρι (τό) 26
- Βαποράκι (τό) 122
Βαρίδι (τό) 17
Βατσέλι (τό) 50
Βιδούρα (ή) 44
Βλάρι (τό) 37
Βούλα (ή) 43
Βούργια (ή) 108
Βούρτσα (ή) 24
Βουρτσόξυλο (τό) 24
Βουτσέλα (ή) 49
- Γαϊτάνι (τό) 70
Γαρμπί (τό) 15
Γκιούμι (τό) 50
Γκλίτσα (ή) 18
Γλώσσα (ή) 90
Γλωσσίδι (τό) 19
Γνέσιμο (τό) 31
Γουρουντσάρουχα (τά) 70
Γωνιά (ή) 51
- Δάρτης (ό) 25
Διάστρα (ή) 37
Δικριάνι (τό) 25
Δίμιτο (τό) 43
Διχάλα (ή) 31
Δίχτυα (τά) 23
Διχτυά (ή) 23
Δόκανο (τό) 16
Δούγια (ή) 44
Δουκάνι (τό) 26
- Ζουρνάς (ό) 119
Ζύγια (τά) 45
Ζυγός (ό) 22
Ζωνάρι (τό) 78
- Ίσκνα (ή) 46
- Καββάδι (τό) 81
Κακκάβι (τό) 51
Καλαμάρι (τό) 115
Κάμπος (ό) 33
Κάπα (ή) 109
Καπιτσέλι (τό) 87
Καπνοσασκούλα (ή) 65
Καρέ (τό) 101
Καρούλι (τό) 118
Καρπολοί (τό) 25
Κατηφές (ό) 77
Καυκαλάκι (τό) 85
Καυκί (τό) 58
Κεμέρι (τό) 83
Κένωμα (τό) 62
Κέρατο (τό) 28
Κεφαλári (τό) 96
Κλάπες (οί) 89

Κλειδοπίνακο (τό) 63
 Κλειδωνιά (ή) 118
 Κλίτσα (ή) 79
 Κλώθω 31
 Κόθρος (ό) 24
 Κονταρίτσες (οί) 67
 Κόπανος (ό) 91
 Κοσιά (ή) 23
 Κουδούνια (τά) 19
 Κουστάνα (ή) 30
 Κουστέκι (τό) 56
 Κρεμαστάλη (ή) 46
 Κύπρος (ό) 20

Λαγκιόλια (τά) 71
 Λαδόπανο (τό) 130
 Λαζαρίνα (ή) 125
 Λάζαρος (ό) 122
 Λαλαγγίτες (οί) 37
 Λαμέντα (ή) 75
 Λαμνί (τό) 25
 Λαμπίκος (ό) 29
 Λανάρια (τά) 31
 Λαναρίζω 31
 Λαχούρι (τό) 85 η
 Λεγένι (τό) 89
 Λεγενόμπρικο (τό) 89
 Λελέκι (τό) 22
 Λίμπα (ή) 58
 Λουλάς (ό) 29

Μακάλωμα (τό) 92
 Μανικοτάμπουρα (τά) 73
 Μασιά (ή) 46
 Μασούρι (τό) 38
 Ματσιαιά (ή) 18
 Μάχαιρα (ή) 21
 Μεσάλι (τό) 55
 Μισούρα (ή) 59
 Μιτάρια (τά) 40

Μόστρες (οί) 41
 Μπάντα (ή) 100
 Μπιμπίλα (ή) 81
 Μπότσικα (ή) 41
 Μπούστος (ό) 71
 Μπραγάτσι (τό) 64
 Μπρίκι (τό) 64
 Μπρισιμία (τά) 73

Ντουλαμάς (ό) 73

Ξύοτρα (ή) σύνεργο καθαριότητας
 55, άτομική περιποίηση 90

Όμπόλια (ή) 80

Παγούρι (τό) δοχείο νερού 51,
 δοχείο ρακής 54
 Παδέλα (ή) 58
 Παλαμαριά (ή) 23
 Παλάσκα (ή) 15
 Παράκυπρος (ό) 20
 Πατήτρα (ή) 40
 Πατοῦνες (οί) 70
 Πεδελόγα (ή) 109
 Πεζόβολο (τό) 17
 Πεταχτά 76
 Πετονιά (ή) 17
 Πινακωτή (ή) 56
 Πίρος (ό) 52
 Πλαστήρι (τό) 113
 Πλόσκα (ή) 53
 Πόστες (οί) 72
 Πρυόβολος (ό) 45
 Πυροσιά (ή) 46
 Πυτιά (ή) 24

Ρακή μεταβαλμένη 29
 Ρακοκάζανο (τό) 29
 Ρησιά 26
 Ρίχνω τὸ βλάρι 37
 Ροϊ (τό) 51

Σαβάτι (τό) 83
 Σαγάνι (τό) 59,
 Σαίτα (ή) σύνεργα ψαρικῆς 17,
 σύνεργο ὕφαντικῆς 37
 Σάλπιγγα (ή) 132
 Σαρμανίτσα (ή) 79
 Σεγκούνι (τό) 74
 Σέσουλα (ή) 44
 Σίδερα (τά) 21
 Σίκλος (ό) 48
 Σκαφίδα (ή) 55
 Σουγιάς (ό) 28
 Σουφλί (τό) 26
 Σοφράς (ό) 96
 Σταβάρι (τό) 21
 Σταυρώνω 40
 Στεφάνια (τά) 24
 Στημόνι (τό) 31
 Στουῦμπος (ό) 26
 Στρωτήρας (ό) 26
 Σφεντόνα (ή) 16
 Σφήνα (ή) 21
 Σφοντύλι (τό) 62
 Σφούνι (τό) 52
 Σφραγίδα (ή) 25

Τάμα (τό) 123
 Ταμπακιέρα (ή) 66
 Τέντζερης (ό) 56
 Τεπές (ό) 83
 Τέστο (τό) 57
 Τετραμίδες (οἶ) 86
 Τοκάς (ό) 83
 Τορβάς (ό) 108

Τουλούπα (ή) 31
 Τσάγκρα (ή) 16
 Τσεβρές (ό) 101
 Τσεμπέρι (τό) 81
 Τσέτλα (ή) 24
 Τσιγκέλι (τό) 48
 Τσιμπίδα (ή) 47
 Τσιουμπλέκι (τό) 56
 Τσίπουρα (τά) 29
 Τσουκάλι (τό) 50
 Τσουρέπια (τά) 67
 Τυροβόλι (τό) 26

Ύνι (τό) 21

Φαρμακερή (ή) 83
 Φιλιγκράν 83
 Φλοκάτα (ή) 74
 Φλόκια (τά) 75
 Φούρκα (ή) 31
 Φουφού (ή) 47
 Φρούτο (τό) 71
 Φτερνιστήρια (τά) 21
 Φυλαχτό (τό) 121
 Χαϊμαλί (τό) 128
 Χειρολάβα (ή) 21
 Χειρότι (τό) 75
 Χελιδόνα (ή) 122
 Χιονέ 56

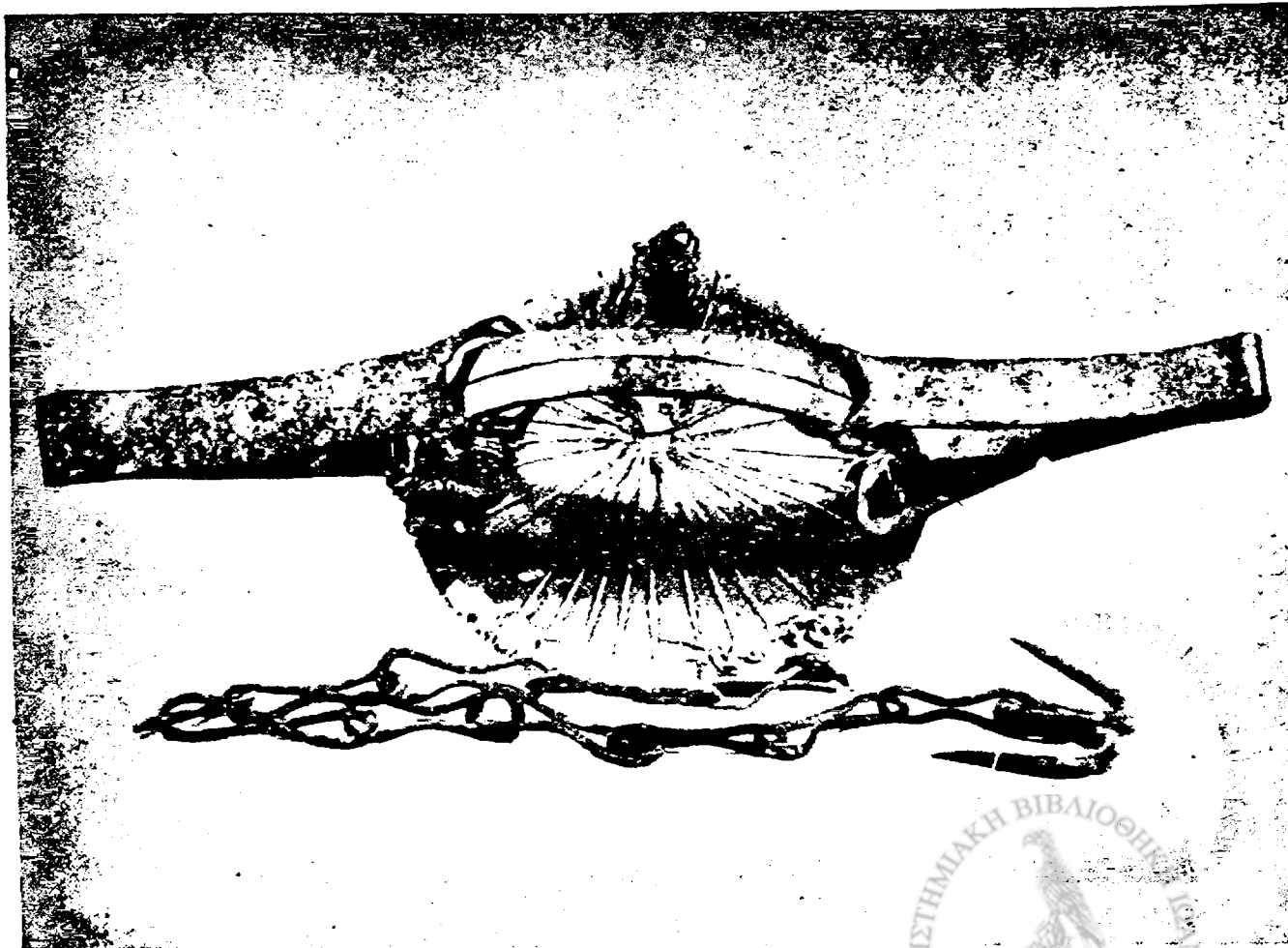
Ψήστης (ό) 29

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ

Παλάσκα

Πετονιά

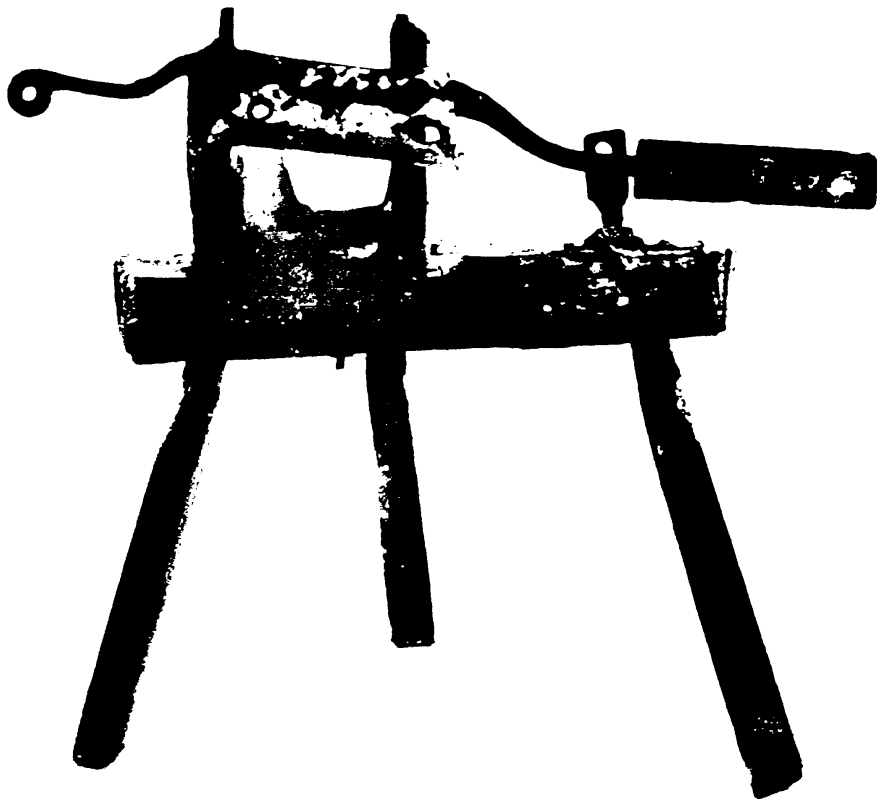

Γκλίτσα

Σίδερα

Χαβάνι

Λαμπικός

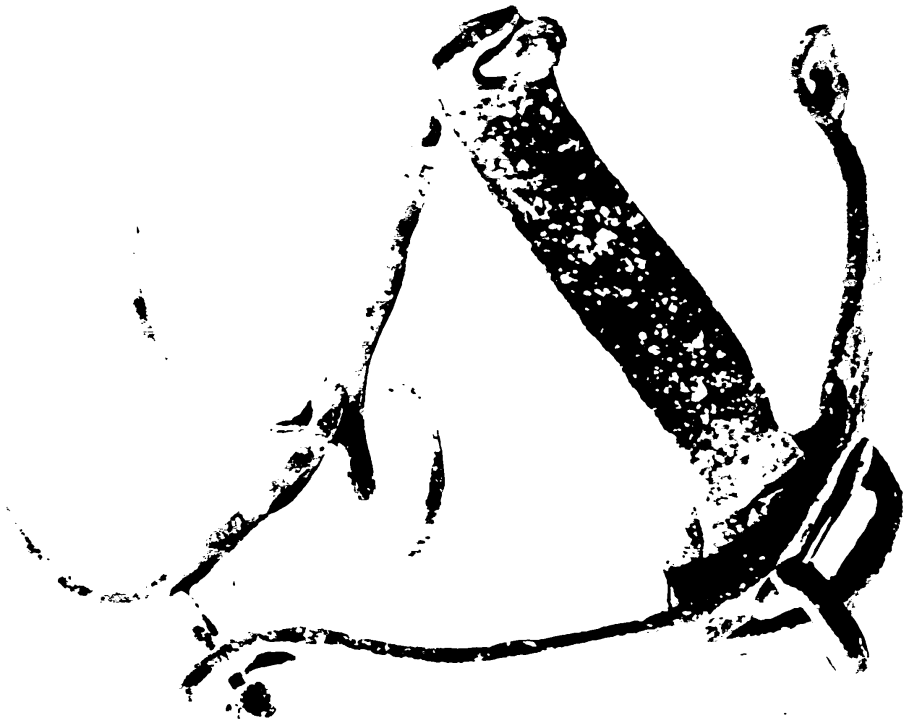

Ζυγαριά

ελονοθήκη

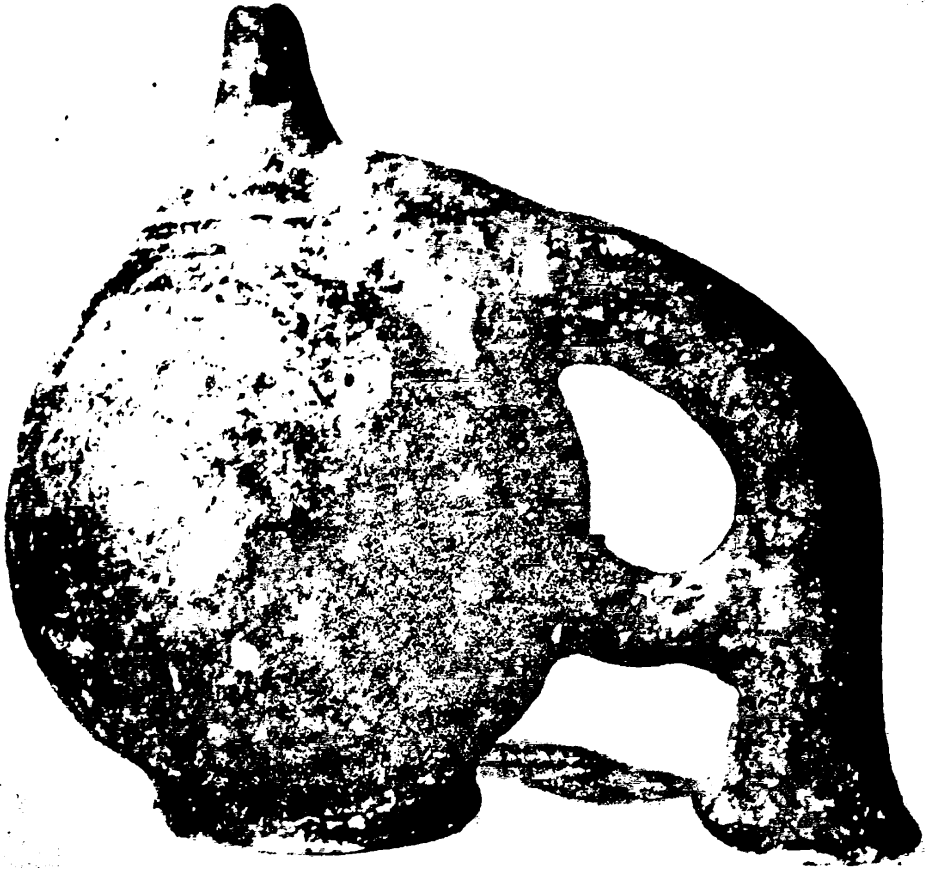

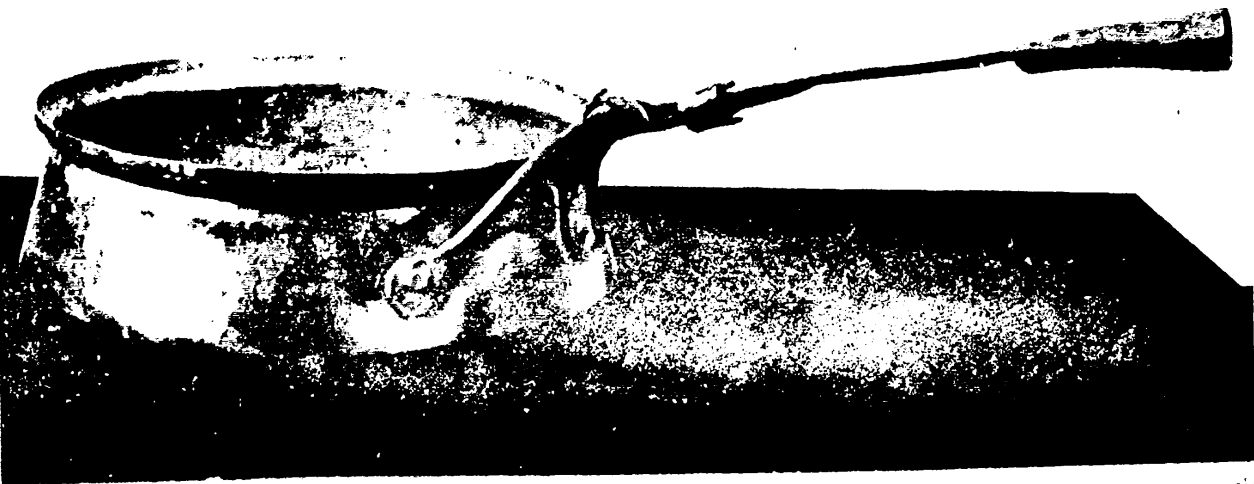
Τσιγκέλι

Σίκλος

Σφούνι

Βλαχοτήγανο

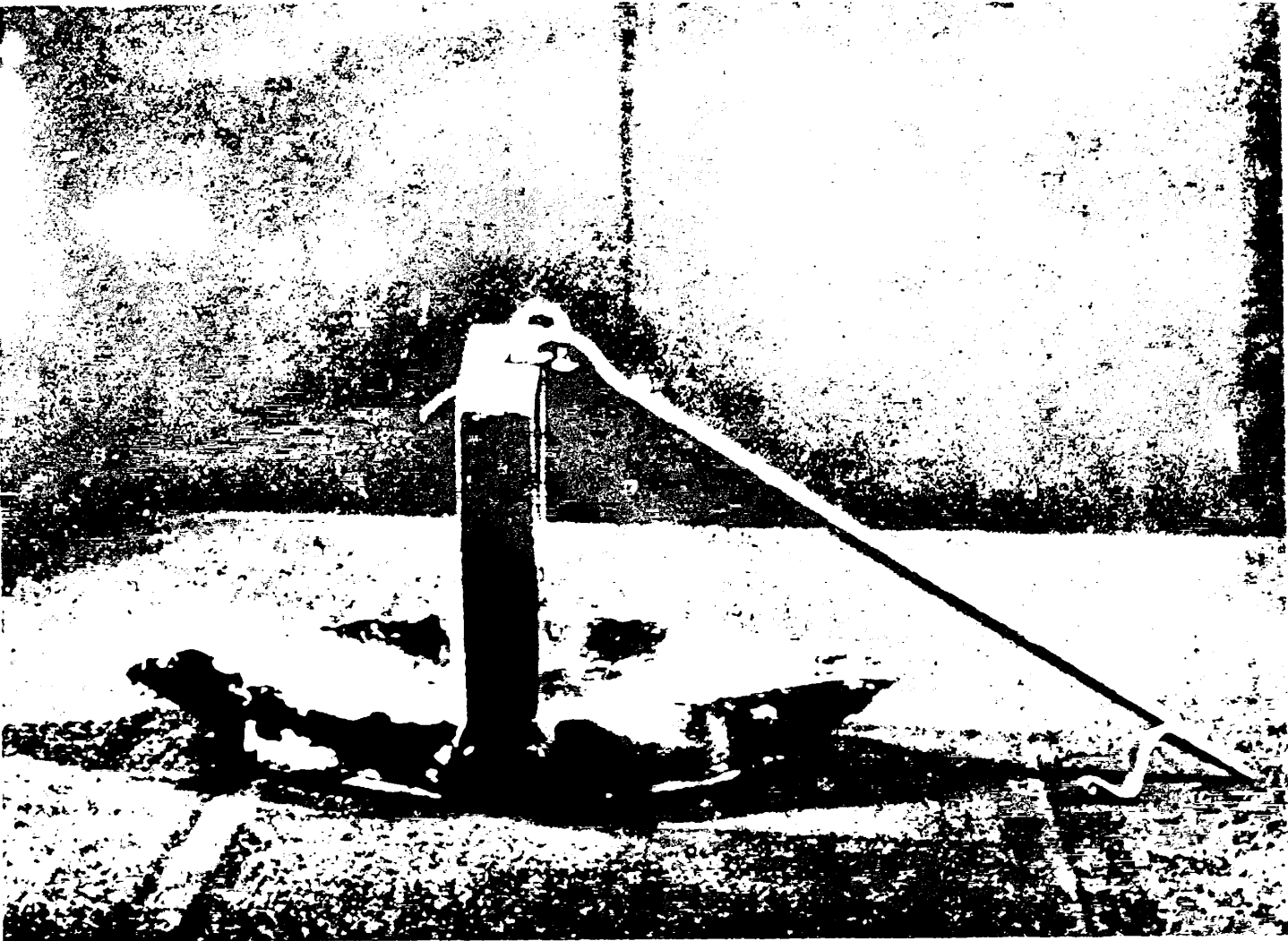

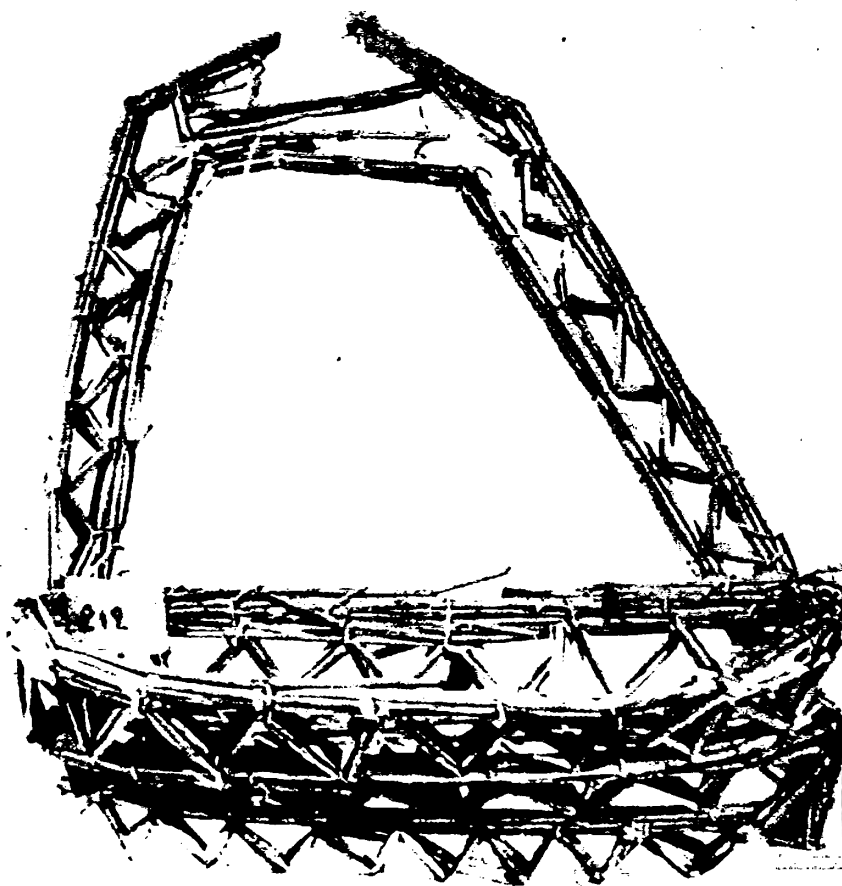
Ξύστρα

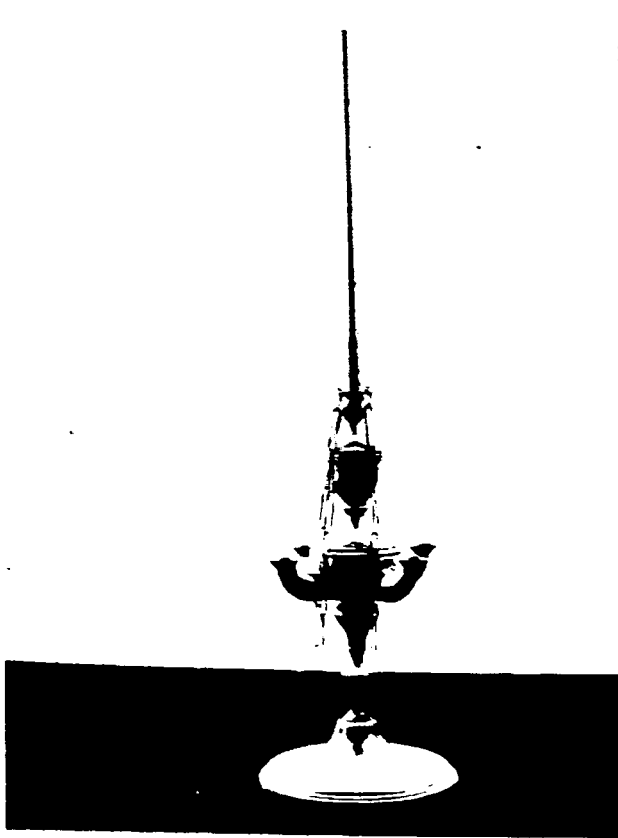

Καροτήγανο

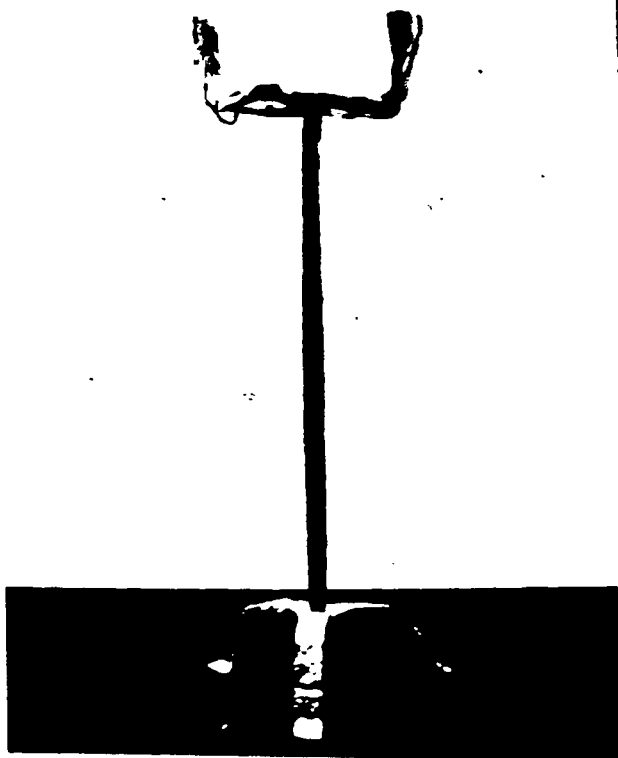

Λυχνόρι

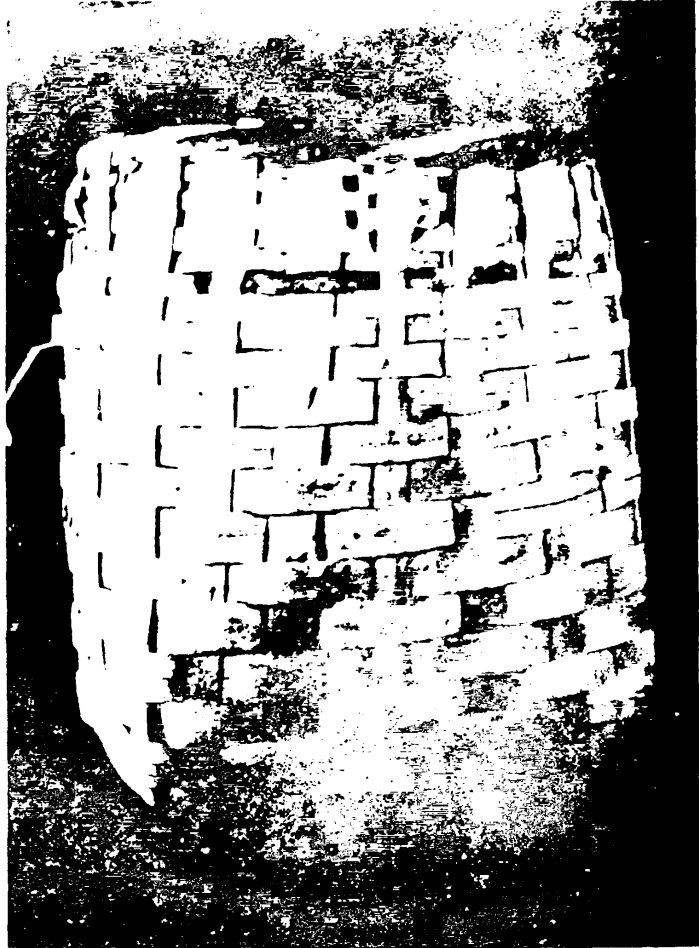

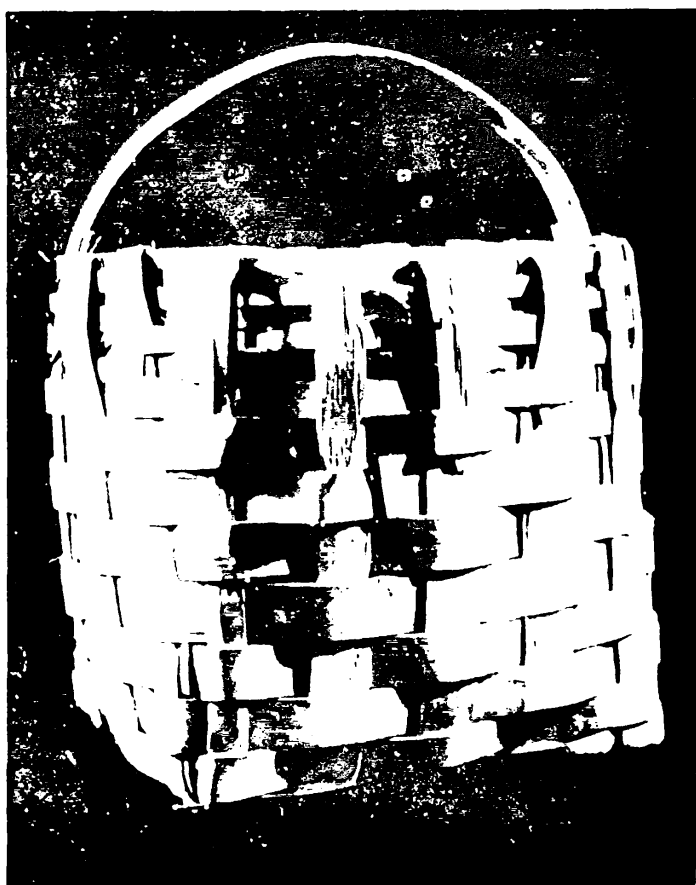
Φεγγίτης

Καντηλιέρης

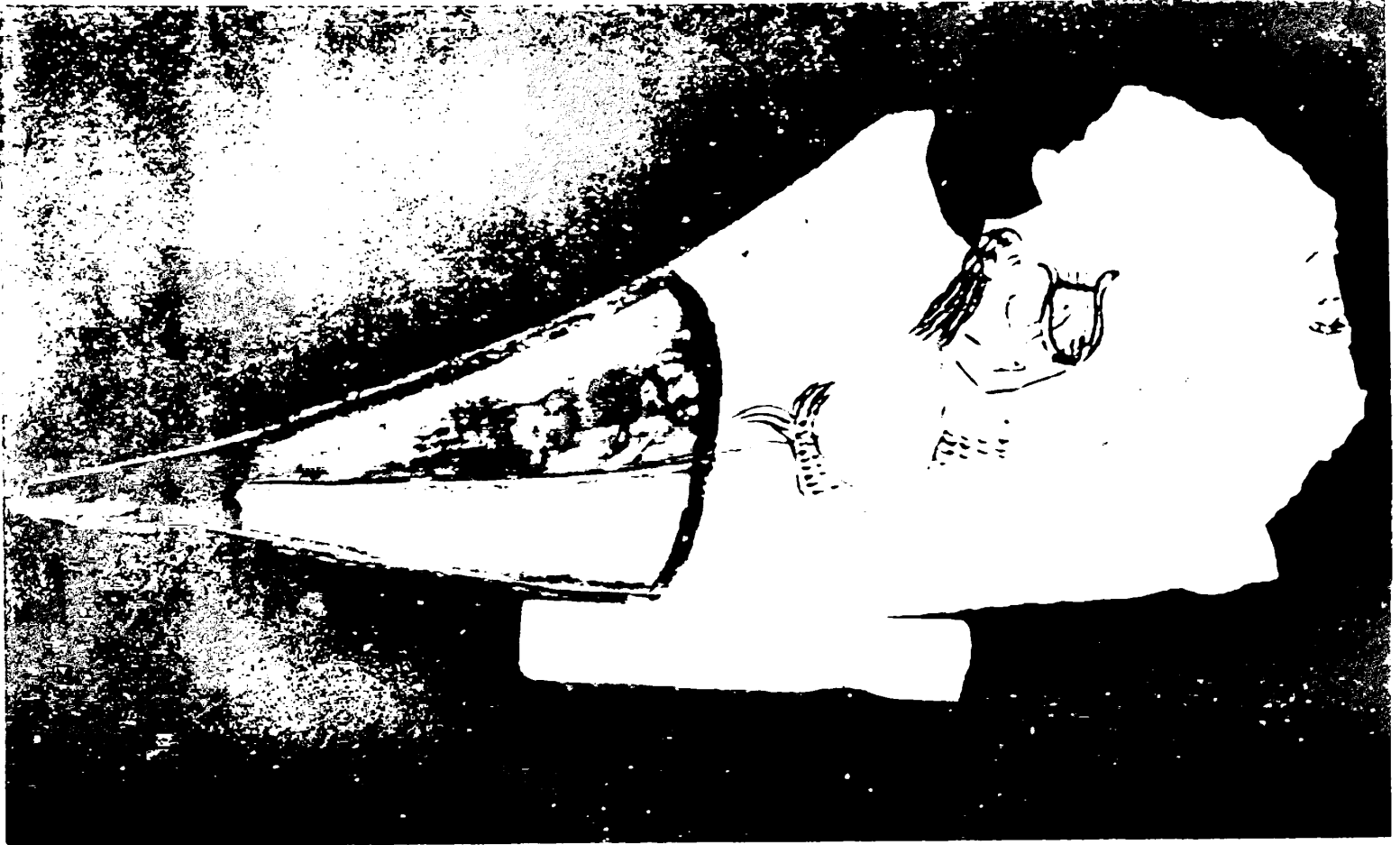

Καλάθι

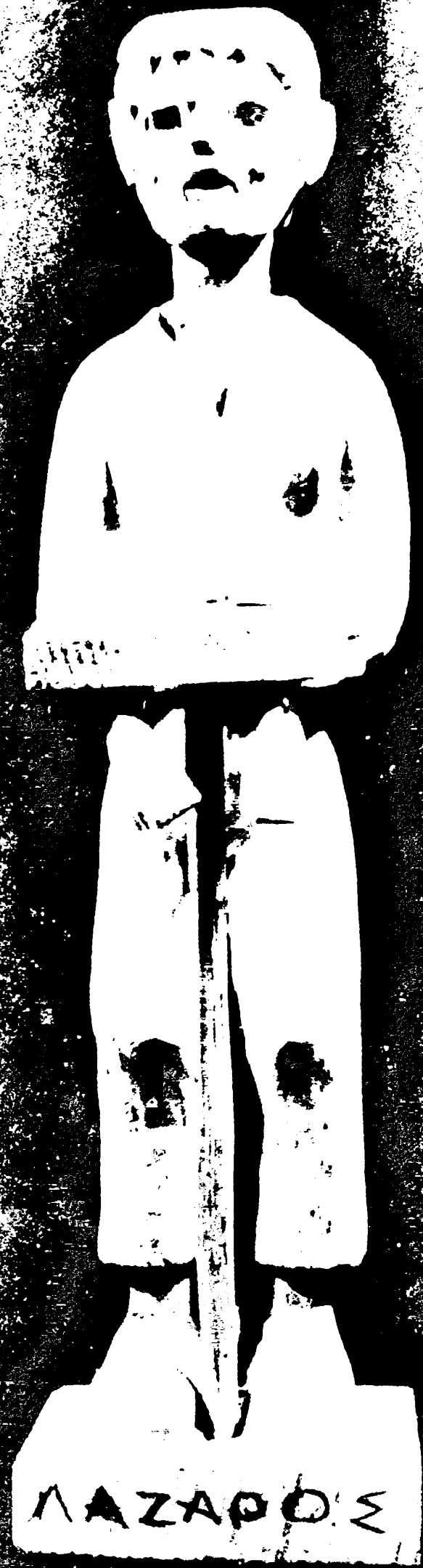
Καλάθι

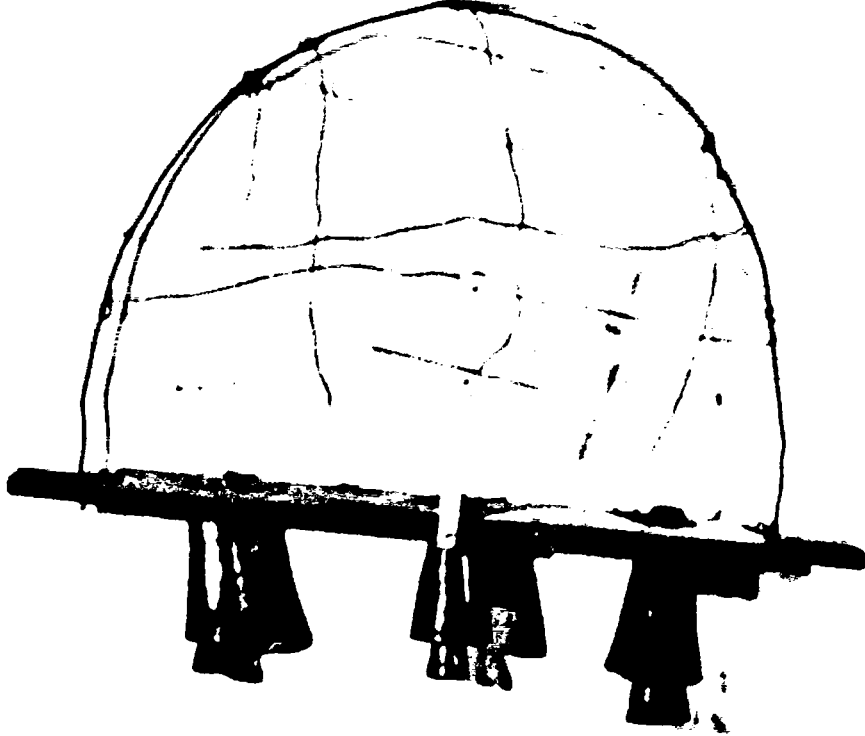

Οστρακο Πίβας

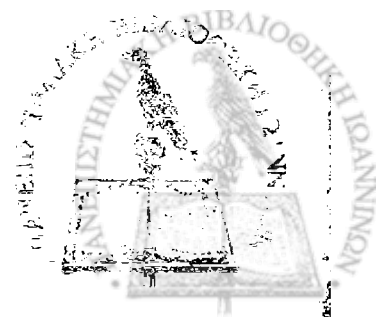

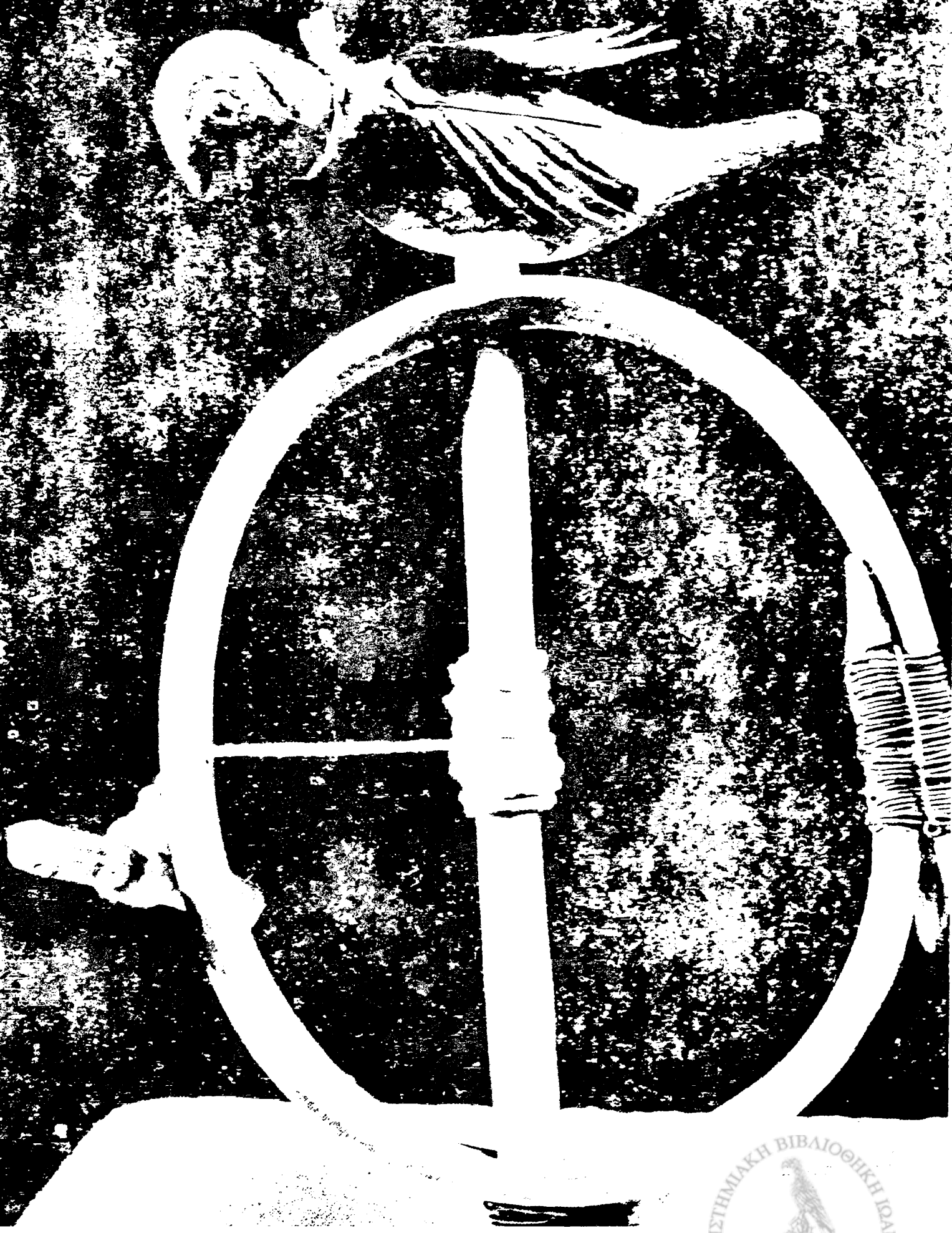

Λόζαρος

Κουλούρα

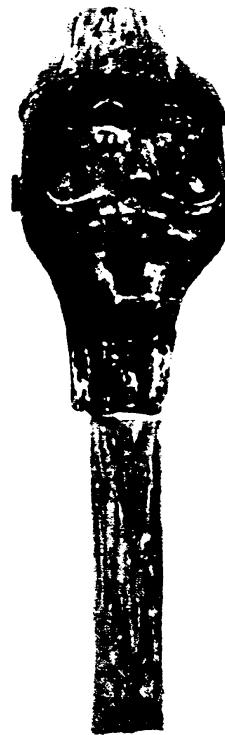

Σφραγίδα

Δαχτυλίδιο

Σβηστήρι

